

T.C

ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

GÖÇMEN ÇALIŞANLARIN TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM
DENEYİMLERİ: İSTANBUL'DA SURİYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Joud NAYAL

Danışman
Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ

ALANYA

2024

T.C.
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

GÖÇMEN ÇALIŞANLARIN TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM
DENEYİMLERİ: İSTANBUL'DA SURİYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Joud NAYAL

Anabilim Dalı: Turizm İşletmeciliği
Program Adı: Turizm İşletmeciliği

DANIŞMAN

Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ

ALANYA
(2024)

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Joud NAYAL'nın “Göçmen Çalışanların Turizm Sektöründeki İstihdam Deneyimleri: İstanbul'da Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı tezi 01/07/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği”nin ilgili maddeleri uyarınca, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

	Unvanı-Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARASAKALOĞLU
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Nihan SİDAR

Prof. Dr. Kemal VATANSEVER

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUN BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “*Göçmen Çalışanların Turizm Sektöründeki İstihdam Deneyimleri: İstanbul’da Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı çalışmanın bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Joud NAYAL

TEŞEKKÜR

Ders sürecimin başlangıcından tezimi bitirene kadar, bu araştırmanın konusu, bana her türlü desteği sağlayan ve kıymetli görüşleriyle çalışmama değer katan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ders aşamasında değerli bilgilerini benimle paylaşan Doç. Dr. Aydın ÇEVİRGEN'e, Prof. Dr. Kemal KANTARCI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Serpil KOCAMAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Her sorumda bana yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Muhammet Necati ÇELİK'e ve Dr. Öğr. Üyesi Egemen Güneş TÜKENMEZ'e çok teşekkür ederim.

Zaman ayırıp deneyimlerini ve görüşlerini paylaşarak araştırmaya katkıda bulunan değerli Suriyeli göçmenlere teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen ve motivasyonumu canlı tutan arkadaşım Gülşah TAFLAN'a teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince beni destekleyen anneannem Fatema Huda AQİL'e, annem Ranya BARİKAN'a, teyzem Nur BARİKAN'a, dayılarım Hussam BARİKAN'a ve Taleb BARİKAN'a ve kuzenim Adem FARHOUD'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, bu çalışmaya verdiğim emek ve mücadele için kendime teşekkür ediyorum.

Joud NAYAL

ÖZET

GÖÇMEN ÇALIŞANLARIN TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM DENEYİMLERİ: İSTANBUL'DA SURIYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Joud NAYAL

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

Temmuz, 2024 (112 Sayfa)

Suriye'deki iç savaşın neden olduğu kitlesel göç, Türkiye'yi zorunlu göçün merkez ülkesi haline getirmiştir. Suriyeli göçmenler ülkelerini terk ederek Türkiye'ye göç ettiklerinde geçimlerini sağlamak için çalışmak zorunda kalmışlardır. İstanbul'un turizm sektöründe önemli bir konuma sahip olması ve Suriyeli göçmenler tarafından göç şehri olarak tercih edilmesi nedeniyle araştırma alanı İstanbul olarak belirlenmiştir. Bu çalışma, literatürde çok fazla araştırılmamış bir konu olmakla birlikte, İstanbul ilinde turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin istihdamını inceleyen ilk çalışmadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış olup görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA 2024 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, göçmenlerin sosyal ağları aracılığıyla istihdama katılmalarının daha kolaylaştırdığı ancak diploma denkliklerinin olmaması ve Türk vatandaşı olmamalarının istihdama katılmalarını zorlaştırdığı tespit edilmiştir. Göçmenlerin bu sektörde herhangi bir mesleki deneyimi olmamasına rağmen meslektaşları ve işverenlerinin onlara destek sağlaması ve işi öğretmesi ve iyi bir çalışma ortamına sahip olmaları işgücü piyasasında karşılaştıkları kolaylıklar iken, uzun saatler ve düşük ücretlerle çalışmaları, kayıt dışı çalıştırılmaları, çalışma izinlerinin olmaması, çalıştıkları saatlerin karşılığını alamamaları ve yol izinlerini almakta zorlanmaları sektörde karşılaştıkları zorluklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Turizm sektöründe hedefleri olan göçmenler, Türk vatandaşlığı aldıktan sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Turizm faaliyetlerine devam edecek olan göçmenlerin Türkiye'de devam etmek istedikleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Turizm, Göç, Göçmen, Suriyeli, İstanbul.

ABSTRACT

EMPLOYMENT EXPERIENCES OF IMMIGRANT WORKERS IN TOURISM SECTOR: A STUDY ON SYRIAN IMMIGRANTS IN ISTANBUL

Joud NAYAL

Department of Tourism Management

Graduate School of Alanya Alaaddin Keykubat University

July, 2024 (112 Pages)

The mass migration caused by the civil war in Syria has made Turkey a central country for forced migration. When Syrian migrants left their country and migrated to Turkey, they had to work to make a living. Since Istanbul has an important position in the tourism sector and is preferred as a migration city by Syrian migrants, the research area was determined as Istanbul. This is the first study to examine the employment of Syrian migrants working in the tourism sector in Istanbul, a topic that has not been widely researched in the literature. Qualitative research methods were used in the study and the data obtained from the interviews were analyzed using the MAXQDA 2024 program. According to the results of the research, it was found that it was easier for migrants to participate in employment through their social networks, but the lack of diploma equivalence and not being Turkish citizens made it difficult for them to participate in employment. Although migrants do not have any professional experience in this sector, the fact that their colleagues and employers support them, teach them the job, and provide them with a good working environment are the facilities they face in the labor market, while working long hours and low wages, working informally, not having work permits, not being paid for the hours they work and having difficulties in obtaining travel permits are the challenges they face in the sector. Immigrants who have goals in the tourism sector stated that they would like to open a travel agency and become a tourist guide after obtaining Turkish citizenship. It is concluded that the migrants who will continue their tourism activities want to continue in Turkey.

Keywords: Tourism, Migration, Immigrant, Syrian, Istanbul.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	i
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUN BEYANNAMESİ.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR.....	3
2.1. Turizm Kavramı	3
2.1.1. Turizme ilişkin kavramlar	5
2.2. Göç Kavramı	7
2.2.1. Göç nedenleri.....	9
2.2.2. Göçe ilişkin kavramlar	11
2.3. Turizm ve Göç Arasındaki İlişki.....	14
2.3.1. Turizm ve göç ile ilgi yapılan çalışmalar	19
2.4. Türkiye’de Göç Sistemi	23
2.5. Türkiye’de Suriyeli Göçmenler.....	25
2.5.1. Suriyeli göçmenlere yönelik sosyal hizmetler.....	26
2.5.2. Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı	27
2.6. İstihdam Kavramı.....	28
2.6.1. Türkiye’de istihdam durumu	29
2.7. Turizm Sektöründe İstihdam.....	30
2.7.1. Turizmin istihdam açısından önemi	30
2.7.2. Turizm sektörün istihdam yapısı	33
2.8. Turizme Göçmen İstihdamı.....	35
2.9. İstanbul İlinin Turizm Potansiyeli.....	39
3. YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	40
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları	40
3.3. Araştırma Soruları.....	41
3.4. Araştırma Yöntemi.....	41

3.4.1. Araştırma evreni ve çalışma grubu.....	42
3.4.2. Veri toplama aracı	42
3.4.3. Araştırmanın uygulanma süreci.....	43
3.4.4. Araştırmanın geçerliliği.....	44
3.4.5. Araştırmanın güvenilirliği	44
3.4.6. Araştırmanın veri analizi	45
4. BULGULAR.....	49
4.1. Görüşme Yapılan Göçmenlere İlişkin Genel Bilgiler.....	49
4.1.1. Göçmenlerin sosyo-demografik bilgileri.....	49
4.1.2. Göçmen çalışanların yabancı dil bilgisi ve Türkçe bilme seviyeleri.....	50
4.1.3. Göçmen çalışanların Türkiye'ye ve İstanbul'a göç etme nedenleri	52
4.2. Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları	53
4.3. Turizm Sektörü Tercih Etme Nedenleri.....	56
4.4. Çalışma Koşulları.....	58
4.4.1. Mesleki deneyim	60
4.4.2. Çalışma süreleri.....	61
4.4.3. İstihdam biçimi.....	61
4.4.4. İstihdam türleri	62
4.4.5. Çalışma saatleri	62
4.4.6. Sağlık sigortası imkânı	62
4.4.7. Çalışma ortamı.....	64
4.4.8. Ücret	65
4.4.9. İş tatmini.....	65
4.4.10. İşe devam etme durumları.....	66
4.5. İş Piyasasında Karşılaşılan Zorluklar.....	67
4.5.1. Sektörel zorluklar	68
4.5.2. İşyerinden kaynaklanan zorluklar.....	69
4.5.3. Ekonomik zorluklar	71
4.5.4. Yasal zorluklar.....	71
4.6. Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri.....	73
4.7. Göçmenlerin Planları	75
4.7.1. Turizm sektöründe kariyer hedefi	75
4.7.2. Turizm faaliyetlerinin ülke bazında sürdürülmesi.....	76
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	78

KAYNAKLAR	85
EKLER.....	96
EK-1 Etik Kurul Onayı.....	96
EK-2 Çalışmada Uygulanan Görüşme Soru Formu	97
ÖZGEÇMİŞ	100

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Göç için motivasyonlar	10
Tablo 2.2. Türkiye'ye göç edenlerin sayıları	24
Tablo 2.3. Suriyeli göçmenlerin ülkelere göre dağılımı	25
Tablo 3.1 Verilerin temaları, kategorileri ve kodları	45
Tablo 4.1 Göçmenlerin sosyo-demografik bilgileri	49
Tablo 4.2 Göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma fırsatlarına erişim yolları	53
Tablo 4.3 Göçmenlerin turizm sektörü tercih etme nedenleri.....	56
Tablo 4.4 Göçmenlerin turizm sektöründe çalışma koşullarına ait kategori ve kodlar	59
Tablo 4.5 Göçmenlerin turizm sektöründe iş piyasasında karşılaşılan zorluklara ait kategori ve kodlar	67
Tablo 4.6 Göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri	73
Tablo 4.7 Göçmenlerin turizm sektörüne ilişkin gelecekte kariyer beklentilerine ait kategori ve kodlar	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 2022 yılında Türkiye'nin turizm gelirleri ve ziyaretçi sayısı	31
Şekil 2.2 2019'den 2023'e kadar Türkiye'de seyahat ve turizmin istihdama toplam katkısı	32
Şekil 4.1 Göçmenlerin yabancı dil bilgisi	51
Şekil 4.2 Göçmenlerin Türkçe dili bilme seviyeleri.....	51
Şekil 4.3 Göçmenlerin Türkiye'ye göç etme nedenleri.....	52
Şekil 4.4 Göçmenlerin İstanbul'a göç etme nedenleri.....	53

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AFAD	İl Afet ve Acil Durum M¼d¼rl¼đ¼
AIEST	Uluslararası Turizmde Bilimsel Uzmanlar Birliği
AK	Avrupa Konseyi
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DSÖ	D¼nya Sağlık Örg¼t¼
DTÖ	D¼nya Turizm Örg¼t¼
GEM	Geçici Eğitim Merkezleri
GİGM	İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı
ILO	Uluslararası Çalışma Örg¼t¼
IOM	Uluslararası Göç Örg¼t¼
İşKUR	T¼rkiye İş Kurumu Genel M¼d¼rl¼đ¼
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OCED	Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örg¼t¼
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil toplum kuruluşları
TDK	T¼rk Dil Kurumu
TÖMER	T¼rkçe Öğretim Merkezleri
T¼İK	T¼rkiye İstatistik Kurumu

UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Vb.	ve benzer
Vd.	ve diğerleri
VFR	Arkadaş ve Akraba Ziyareti Turizmi
YTP	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

1. GİRİŞ

İnsanların coğrafi hareketliliği ve bu hareketin neden olduğu nüfus dinamikleri olarak tanımlanan göç, bireylerin veya grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesinde yeni yerleşim yerlerine ve topluluklara doğru kalıcı hareketini içermektedir (Kara ve Korkut, 2010: 154).

1980’li yıllara kadar uluslararası göçte kaynak ülke olarak ortaya çıkan Türkiye, daha sonraki dönemlerde jeostratejik coğrafi konumunun da etkisiyle geçiş ve hedef ülke statüsünü kazanmaya başlamıştır. 2000’li yıllar ile artan ve çeşitli göç hareketlerine sahne olurken, 2011 yılından sonra Suriyelilerin kitlesel göçüyle zorunlu göçün merkezi ülkesi haline gelmiştir (Nizam ve Gül, 2019: 98).

Türkiye, özellikle son yıllarda turizm sektöründe büyük ilerleme kaydetmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Ocak-Nisan 2024 yılının turizm istatistiklerine göre 12.678.959 ziyaretçi gelmiştir. Ocak-Nisan 2023 verilerine göre, Türkiye’yi bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 11,75 artışla 10.654.094 yabancı ziyaret ettiğini belirtmiştir. İstanbul, bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 9,94 artışla 5.244.936 yabancı turistin ziyaret etmiştir (T.C. İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

İstanbul’un turizm sektöründeki gelişmeler ve artan turist sayısıyla birlikte, turizm doğası gereği emek yoğun bir sektör olduğu için çalışan sayısı da artmaktadır. Turistlerin bildiği ve konuştuğu dili bilen göçmenler işverenler tarafından tercih edilmektedir. Buna bağlı olarak göçmen istihdamı artmaktadır.

Geçici koruma kapsamında İstanbul’da 530.748 Suriyeli göçmen bulunmaktadır (Mülteciler Derneği, 2024). Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğunun İstanbul şehrini tercih etmesi dikkat çekicidir. Turizm sektöründe artan istihdam ihtiyacı ve yabancı dil ihtiyacı Suriyelilerin tercihinde etkili olmuştur. Bu bağlamda Suriyeli göçmenlerin İstanbul ilinde turizm sektöründe istihdamı araştırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin istihdamını araştırarak Suriyeli göçmenlerin sosyo-demografik bilgilerini, turizm sektöründe iş

olanaklarına ulaşma yollarını, turizm sektöründe işgücüne katılma nedenlerini, turizm sektöründe çalışma koşullarını, çalışma ortamını, karşılaştıkları sorunlar ve Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentilerini ortaya koymasındır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın giriş bölümü yazılmış ve araştırma hakkında genel ve ön bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çalışmanın konusu ve amacı doğrultusunda kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Kavramsal çerçevede çalışmanın konusuna bağlı olarak göç, turizm ve istihdam kavramları açıklanarak göçle ilgili kavramlar tartışılmıştır, göç ve turizm ilişkisi incelenmiştir, Türkiye'deki göç sistemi ve Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin durumu ve işgücü piyasasına katılımları, turizm sektörünün istihdam yapısı ve turizme göçmen istihdamı ve İstanbul ilinin turizm potansiyeli ele alınarak literatür taraması yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, araştırmanın yöntemi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın amacı ve önemi açıklanmış, araştırmanın kapsamı ve sınırlıkları belirlenmiş, araştırmanın soruları sunulmuş, araştırmanın evreni ve çalışma grubu hakkında bilgi verilmiş, araştırmanın veri toplama aracı ve uygulanma süreci açıklanmış, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği nasıl sağlandığını ifade edilmiş ve veri analizi sürecinde kodlama işlemlerinin ve temaların belirlenmesinin nasıl gerçekleştirildiği sunulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanarak elde edilen veriler bulgular kısmında sunulmuştur.

Çalışmanın beşinci ve son bölümünde ise, araştırma kapsamında elde edilen bulguların sonuçları yorumlanmış ve tartışılmıştır ve ulaşılan sonuçlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

2. LİTERATÜR

2.1. Turizm Kavramı

Turizm, insanların bir eksen etrafında hareket etmesini ifade eden ve çeşitli Batı dillerinde kullanılan Latince “tornus” sözcüğünden türetilmiştir. İngilizce dilinde “tour” sözcüğü, belirli yerlerin ziyaretini, eğlence ya da iş amaçlı olan yer değiştirme olayını belirtmektedir. Fransızca dilinde “tour” ve “tourner” kavramları kullanmak ve “tourne” sözcüğü dönmek ya da döndürmek anlamında kullanırken, Türk diline giren “tur” sözcüğü dönme ve gezinme hareketini ifade etmek için kullanılmıştır. Kısacası “tur” sözcüğü, başlangıç noktasına geri dönmek koşuluyla yapılan kısa ya da uzun yolculukları ifade etmektedir (Akın, 2019: 6; Yıldız, 2011: 55).

Turizm tanımını ilk defa 1905 yılında Freuler tarafından yapılmıştır. Freuler’e göre turizm, artan dinlenme ve hava değişimi, doğal güzellik ve zevk arayışı, ticaret ve sanayinin gelişmesi, ulaşımın mükemmelleşmesi sonucu insan toplumları arasındaki birçok ilişkilere dayanan çağımızın önemli bir olayı olduğunu belirtmiştir (Kozak ve Özkeroğlu, 2018: 402).

1910 yılında Avusturyalı ekonomi uzmanı Schullar, turizmi ekonomik açıdan değerlendirerek tanımını yapmıştır. Schullar’a göre turizm, bir şehir veya bölgeden yabancı ziyaretçilerin gelişi ve geçici kalışıyla ortaya çıkan hareketin ekonomik boyutlarıyla ilgili tüm faaliyetleridir (Akın, 2019: 6).

1963 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Seyahat ve Turizm Konferansı’nda yapılan tanıma göre turizm; eğlence, ticaret, aile veya akraba ziyareti, görev veya toplantı amacı ile yabancı bir ülkede en az 24 saattir bulunmaktadır. Buna göre turizm, belirli amaçları gerçekleştirmek ve ihtiyaçları karşılamak için insanların normalde çalıştığı ve yaşadığı yerden geçici bir ayrılma olarak değerlendirilmektedir (Karagöz, 2023: 135).

Turizm tanımlamasında en kapsamlı tanımı 1980 yılında Aiest tarafından yapılmıştır. Aiest’e göre turizm, tarafından yapılan tanıma göre turizm, insanların yaşadığı, çalıştığı ve olağan ihtiyaçlarının karşıladığı yerlerin dışına seyahat etmesi ve turistik işletmelerin ürettiği mal ve hizmetlere talep etmesi yoluyla geçici olarak kalışlarından kaynaklanan olay ve ilişkilerin bütünüdür (Kozak, 2012: 4).

2008 yılında DTÖ'ü tarafından yapılan tanıma göre turizm, insanların şahsi, ticari veya mesleki amaçlar ile olağan çevrelerinin dışındaki ülkelere ya da yerlere hareketini içeren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur. Bu kişilere ziyaretçi denir (turistler veya günübirlikçiler, bölge sakinleri veya yerleşik olmayanlardır) ve turizm onların faaliyetleri ile ilgilidir ve bunları bir kısmı turizm harcamaları içermektedir.

IOM'nün Göç Terimler Sözlüğü 'ne (2013) göre turizm kavramı, bir kişinin ya da bir grubun eğlence, spor ya da keşif amacıyla uluslararası düzeyde ya da ülke içinde hareketleridir (Perruchoud ve Redpath, 2013: 86).

Geoldner ve Ritchie (2012:4) turizmi, ziyaretçilerin çekilmesinde ve ağırlanmasındaki rol oynayan turizm tedarikçileri, ev sahibi hükümetler, ev sahibi toplumlar ve çevredeki ortamların ile turistlerin arasındaki ilişki ve etkileşimlerden kaynaklanan süreçler, faaliyetler ve sonuçlar olduğunu ortaya koymuşlar.

Başka bir tanıma göre turizm; evden uzakta seyahat eden bireylere veya gruplara yönelik cazibe merkezleri, ulaşım, konaklama, perakende satış mağazalarının, yeme-içme tesisleri, eğlence, iş ve diğer ağırlama hizmetleri içeren bir seyahat deneyimi sunan faaliyetler, hizmetler ve endüstrilerin toplamıdır (Aynalem vd., 2016: 1).

Turizmin tam net ve kapsamlı bir tanımı henüz yapılmadığını anlaşılmaktadır. Fakat yukardaki turizm ile ilgili yapılan tanımları değerlendirildiğinde turizm kavramının ortak özellikleri şu şekilde sıralayabilmektedir;

- Turizmin temelinde yer değiştirme olayı yatmakta olup,
- Daimî ikamet yerin dışına geçici olarak seyahat edip ikamet yerine geri dönme koşuluyla,
- Turistik tesislerinden mal ve hizmetlere talep edilmesi ve
- Kazanılmadığı parayı harcanmasıdır.

Küreselleşme ile beraber iletişim teknolojisindeki ve ulaşım araçlarının hız, kapasite, konfor ve fiyat faktörlerindeki ortaya çıkan hızlı gelişmeler uluslararası turizmin gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır (Buluk ve Özkök, 2016: 38). İnsanların çalışma şartlarının iyileştirilmesi, daha fazla gelire sahip olması, boş zamanlarının artması, iletişim

ve ulaşım araçlarının gelişmesi ve birçok ülke arasındaki vize engeli kaldırılması nedeniyle insanların turizm etkinliklerine yoğun şekilde katılmaya teşvik etmektedir (Akın, 2019: 5-6).

Uluslararası turizm, iç ve dış turizmi, şöyle ki yurt içi veya yurt dışı turistik gezileri kapsamında referans ülke dışında ikamet eden ziyaretçilerin faaliyetlerini, iç turizm gezilerinde ise yerleşik olmayan ziyaretçilerin referans ülke içindeki faaliyetleri kapsamaktadır (United Nations, 2010: 15).

Turizm sektörü, dünyanın her yerinde hızlı şekilde gelişen ve büyüyen bir sektör olmasından dolayı çoğu ülke veya bölge için en önemli milli geliridir. Turizm sektörü, az gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke için; ekonominin kalkınması, gelişmesi ve büyümesinin, zenginliğinin ve işgücünün önemli bir kaynağıdır (Bahar ve Baldemir, 2008: 99). Son yıllardaki ulaşım ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi nedeniyle 20.yy'ın başından itibaren artan insan hareketliliği baş döndürücü bir hıza ulaşmıştır (Karagöz, 2023: 134). Geçtiğimiz yıllara baktığımızda, turist sayıdaki artışını görülmektedir. 1990 yılındaki turist sayıları 435.000.000 olduğunu, 2019 yılında ise, turist sayısı 1.461.000.000'a yükseldiğini görülmektedir (TÜRSAB, 2017: 6; TÜRSAB, 2020: 6).

2.1.1. Turizme ilişkin kavramlar

2.1.1.1. Turist kavramı

İngiltere'den Kıta Avrupası'na başlamış olduğu seyahatlerin soyluların katılımıyla beraber, ülke içinde seyahat edenlerden ayırabilmek için onlara “tourist” kavramı kullanılmıştır (Eralp, 1983: 8-9).

1933 yılında Ogilvy tarafından yapılan tanıma göre turist, daimî ikamet ettiği yerden bir yılı aşmayan bir süre için ayrılan ve edinmeyen parayı harcayan kişidir (Kara ve Karakaya, 2018: 108).

Geoldner ve Ritchie (2012: 3) turisti çeşitli psikolojik ve fiziksel deneyimler ve tatminler aradığını ve bunların doğası, seçilen destinasyonları ve keyif alınan aktiviteleri büyük ölçüde belirleyeceğini belirtmişlerdir.

Başka bir tanıma göre turist, daimî ikamet yerinde karşılanamayan ihtiyaçların karşılanması amacıyla ikamet yerini geçici olarak terk eden ve gittiği yerlerde kişidir (Ustakara, 2022: 32).

1937 yılında Milletler Cemiyeti İstatistik Uzmanları Komitesi tarafından turist kavramı belirtilmiştir. Yer değiştirme sürecine katılanları turist olanları ayırımı için bu şekilde tanımını yapılmıştır. Yapılan tanıma göre, bir ülkede en az 24 saat kalanlar aşağıdaki amaçlar doğrultusunda turist sayılmaktadır (Eralp, 1983: 39-40);

- Tatil, aile ilişkileri, sağlık ve diğerleri gibi nedenler için;
- Bilimsel, idari, siyasi, dini, spor ve diğerleri gibi nedenler ile toplantılara katılmak için,
- İş veya ticaret nedeniyle,
- Kalış süresi 24 saatten az olsa bile deniz aracı ile gelenler. Gerekirse ikamet yerlerine bakılmaksızın ayrı bir gruba ayrılabilir,

Bu tanım aynı zamanda iç turizm için de makbuldür. Kısacası, yukardaki belirtilen sebeplerden dolayı ülkede bir yere en az 24 saatliğine gelenler de turist tanımına dahil olmaktadır.

Turist olarak sayılmayanlar ise (Kozak, 2012: 6);

- Başka bir ülkede iş sözleşmesi ile veya iş sözleşmesi olmadan gelip iş yapmak veya bir iş yerinde çalışmak isteyenler,
- Başka bir devlette kamu amaçları için görevlendirilen kişiler (diplomatalar gibi),
- Ülkeye yerleşmek, sürekli ikamet etmek için gelen kişiler,
- Üniversite öğrenciler veya yatılı kurumlardaki diğer gençler,
- Bir ülkenin sınırında ikamet edip başka bir ülkede yaşayıp yan ülkeye çalışmak için gelenler,
- Bir ülkede durmadan geçiş yapanlar, yolculukları 24 saati aşsa bile turist olarak sayılmazlar.

1963 yılında OCED Turizm Komitesi, üye devletlerin yabancı turist kavramı ile ilgili olarak bu tanımı kabul etmeleri tavsiye etmiştir. Yapılan tanıma göre yabancı turist, daimî ikamet yeri dışında bir ülkede 24 saatten az olmamak üzere ziyaret eden kişidir (Denk, 2022: 9).

2.2. Göç Kavramı

Göç kavramı hakkında bahsedilmeye başladığında akla ilk gelen, insanların birey ya da toplum olarak coğrafi anlamda geçici veya devamlı bir şekilde yer değiştirmeleridir. Ancak farklı disiplinlerden bilim adamlarının farklı bilimsel yaklaşımlarından dolayı göçü farklı şekillerde tanımlamışlardır. Örnek; coğrafyacılar göçün mekân ve zaman açısından önemine odaklanırken, sosyologlar göç hareketliliğinin sonuçlarına, ekonomistler ise göçün ekonomik etkilerine odaklanırlar (Özcan, 2017: 185-186). Göç olgusu yüzyıllar önce ortaya çıkmasına rağmen henüz tam bir tanımı yapılmamış olmasıyla birlikte farklı görüşler ve tanımlar bulunmaktadır.

Türk dilinde “göç” kavramı İngilizce dilinde “migration” kavramına karşılık olarak kullanılmaktadır. Göç kavramı kökeni Latince'dir. Göç, Latin dilinde “migratio” uzaklaşmak ve “migrare” yer değiştirmek anlamına gelen kelimelerine dayanan bir kavramdır (Özaslan, 2019: 61). TDK Genel Türkçe Sözlüğüne göre göç; bireylerin veya toplumların ekonomik, sosyal ve politik nedenler ile bir ülkeden diğer bir ülkeye, bir yerleşim yerinden diğerine gitme işi, hicret, taşınma veya muhaceret olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023).

IOM'nün Göç Terimler Sözlüğü 'ne göre (2013) göç kavramı, insanların birey veya grup olarak uluslararası bir sınırdan geçmeleri veya bir ülke içinde yer değiştirmeleri olarak tanımlanmaktadır. Göç'ün yapısı, nedeni ve süresi sebeplerine bakmadan insanların yerlerinden edildiği nüfus hareketleridir. Göç; mülteciler, ekonomik göçmenler, yerinden edilmiş kişiler ve aile birleşimi gibi amaçlar ile hareket edenlerin de kapsamaktadır (Perruchoud ve Redpath, 2013: 35-36).

2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre Madde 3/1 içerisinde yer alan göç kavramı, “*Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını*

ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” olarak tanımlamaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Göç, genellikle anlamlı bir mesafe ve etki yaratmak için yeterli bir sürede meydana gelen tüm yer değiştirmeler göç olarak kabul edilmektedir (Erder, 2006: 15).

Castles (2000: 269) tarafından yapılan tanıma göre göç kavramı, belirli bir asgari süre için siyasi veya idari bir birimin sınırlarını aşmaktadır.

Sironi vd., (2019:173) göç kavramını, İnsanların uluslararası bir sınırdan veya bir ülke içindeki olağan ikamet yerlerinden uzağa taşınması olarak tanımlamışlardır.

Marshall’a (1999: 685) göre göç kavramı, birey veya grup olarak sembolik veya siyasi sınırları aşarak yeni yerleşim yerlerine ve topluluklara kalıcı olarak hareketini içerdiğini belirtmiştir.

Williams ve Hall’e (2000: 6) göre göç kavramı ise, genellikle mekânsal olarak bir alan biriminin sınırı boyunca hareketi olarak tanımlanmakta ve bir hareketin miktar kalıcı olacağı konusunda fikir birliği bulunmakta olduğunu belirtmişlerdir.

Başka bir tanıma göre göç, insanların iş ve daha iyi yaşam imkanları bulma ümidi ile ikamet ettikleri yerden ayrılarak kalıcı veya geçici olarak yerleşmek üzere başka bir yere gitmeleridir (Aktel ve Kaygısız, 2018: 581).

Göç, göçmenlerin sosyal ve kültürel yaşamlarında köklü değişikliklere neden olan karmaşık bir süreç olarak da değerlendirilebilmektedir (Taştan, 2001: 75). Göç, insanların birey veya topluluk olarak yaşadıkları coğrafi yerden/bölgeden ve sosyo-kültürel çevreyi terk ederek başka bir coğrafi yere/bölgeye ve sosyo-kültürel çevreye girmeleri olarak tanımlanabilmektedir.

Göç; iç göç veya dış göç, gönüllü göç veya zorunlu göç, geçici göç veya kalıcı göç olarak sınıflandırabilmektedir (Kurt, 2006: 149).

İnsanların savaş, doğal afetler ve sürgün gibi sebepler ile yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaları ya da terk etmek zorunda bırakılmaları sonucunda gerçekleşen göç zorunlu göç olarak bilinmektedir. İnsanların kendilerinin göç etmeye karar verdikleri gönüllü göçün temel dayanağı ise daha iyi yaşam koşullarına kavuşma umududur (Yılmaz, 2014: 1686-1687). İç göç, ülke sınırları içinde bir bölgeden diğerine yapılan göç

hareketidir. Dış göç ise ülke sınırları dışında başka bir ülkeye yapılan göçtür (Sağlam, 2006: 34). Zamansal kriterlere dayalı göçler; kısa vadeli (geçici), uzun vadeli ve kalıcı göç olarak sınıflandırılmaktadır (Çağlar, 2018: 34).

Uluslararası göç, kişilerin geçici veya kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkeleri veya sürekli ikamet ettikleri yerleri terk etmeleridir. Burada söz konusu olan bir ülkenin sınırı geçmesidir (Perruchoud ve Redpath, 2013: 88). Uluslararası göç, farklı kültürlerle ait olan insanların, grupların ve örgütlerin iktisadi, siyasal, toplumsal ve kültürel açıdan hızlı ve yoğun bir şekilde etkileşime girmesine sebebi olmaktadır. İnsanların birbirinden daha fazla haberdar olduğu ve daha fazla etkileşim içinde olduğu küresel bir sistem ile örtüşen küreselleşme olgusu, kültürlerin bir yandan benzer olmasına, diğer yandan toplumsal tepkileri ve özgün değerleri koruma, aktarma ve öne çıkarma açısından farklılaşmasına yol açmaktadır (Aksoy, 2012: 298).

Geçmişten günümüze kadar izler bırakan bu olgunun birçok farklı tanımı olması oldukça doğaldır. Aslında bu durum göç olgusuna çeşitli bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Kimileri göçün nedenlerine, kimileri sonuçlarına, kimileri de sürecin kendisine odaklanıp bu yönleri vurguladığı için bazen benzeyen bazen de farklılık gösteren bir göç tanımı ile karşılaşabiliriz. Ancak göçün zorunluluktan kaynaklandığı, gittiği yerde yeni sorunlar getirdiği, hatta bazen katkıda bulunduğu genellikle inkâr edilemez bir gerçek olarak kabul edilmektedir (Topluoğlu ve Çiftçi, 2022: 33). İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan göç hareketliliği, sadece insanların coğrafi konumunu değiştirmekten ibaret gibi görünse de çok çeşitli siyasi, hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir (Karagöz, 2023: 134).

2.2.1. Göç nedenleri

Göç, nedenleri ve sonuçları itibarıyla insanların ve toplumların tarihsel süreçlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Göç, insanların farklı nedenler ile gerçekleştirdikleri veya gerçekleştirmeye mecbur kaldıkları bir süreç olmasından dolayı farklı sonuçlara yol açabilmektedir (Tamer, 2020: 2809). Göç kararını ve sürecini etkileyen faktörler Lee (1966: 49-50) tarafından aşağıdaki belirlenmiştir;

- 1) Menşe bölgesine dair faktörler
- 2) Gidilecek bölgeye dair faktörler

3) Müdahil olan engeller

4) Kişisel faktörler

Lee tarafından belirlenen bu dört faktörlerde itici/olumsuz, çekici/olumlu, nötr ve engelleyici faktörler göç olgusunu tetikleyebilmektedir. Örneğin, bir ülkenin sahip olduğu kötü iklim koşulları (itici), bir ülkenin sahip olduğu iyi bir eğitim sistemi (çekici), vergiye tabi mülkü olmayan bekâr bir erkek yüksek emlak vergisine karşı kayıtsız (nötr) bir tavır sergilerken evli olanlar için (itici) bir durumdur (Er, 2015: 44).

Toker ve Kozak (2020: 397) yoksulluk, sınırlı istihdam olanakları, işsizlik, kıtlık, yetersiz gıda kaynakları gibi ekonomik nedenler ile ırksal, dinsel veya dilsel baskılar, etnik temizlik, soykırım, iç savaşlar ve bunlara bağlı olarak yaşanan zulümler, salgınlar ve doğal afetler de göçün ana nedenleri arasında yer aldığını belirtmişlerdir. İnsanlık tarihi boyunca göçler, genellikle eşit ve adil bir şekilde paylaşılmayan bir ekonominin sonucu olabileceği gibi, bazı çevresel kısıtlamalar veya devlet gibi bir toplumsal otoritenin dayattığı tehir, yerleşim savaş gibi nedenlerden de kaynaklanabilmektedir (Tamer, 2020: 2809).

Tablo 2.1. Göç için motivasyonlar

Göç İçin Motivasyonlar	İten Faktörler	Çeken Faktörler
Ekonomik ve Demografik	<ul style="list-style-type: none">▪ Yoksulluk▪ İşsizlik▪ Düşük ücretler▪ Yüksek doğurganlık▪ Esas/Temel sağlık eksikliği ve sağlık	<ul style="list-style-type: none">▪ Daha yüksek ücret beklentileri▪ İyileştirilmiş yaşam potansiyeli▪ Kişisel veya mesleki gelişim
Siyasal	<ul style="list-style-type: none">▪ Çatışma, emniyetsizlik, şiddet▪ Kötü idare/yönetişim▪ Yolsuzluk▪ İnsan hakları ihaleleri	<ul style="list-style-type: none">▪ Emniyet ve güvenlik▪ Siyasi özgürlük
Sosyal ve Kültürel	<ul style="list-style-type: none">▪ Etnik köken, cinsiyet, din ve benzerlerine dayalı ayrımcılık	<ul style="list-style-type: none">▪ Ailenin yeniden toplanması▪ Etnik (diaspora göçü) vatani▪ Ayrımcılığa karşı

		özgürlük
--	--	----------

Kaynak: Mansoor ve Quillin, 2006: 78

Göçmenlerin kendi ülkelerini terk etme nedenleri, itici ve çekici göç etme motivasyonları ve gidecekleri ülkeden beklentileri göç süreci etkilemektedir. Göç etme motivasyonları beş kategoride sınıflandırılmıştır. Ekonomik, demografik, siyasal, sosyal ve kültürel faktörlerin itici ve çekici motivasyonlar açısından değerlendirilebilmektedir. İtici faktörler, genelde zorlayıcı ve olumsuz faktörlerdir. Çekici faktörler ise, kolaylaştırıcı ve olumlu faktörlerdir.

2.2.2. Göçe ilişkin kavramlar

2.2.2.1. Göçmen kavramı

Göçün en temel aktörü göçmenlerdir. Geniş anlamda göçmen kavramı, yeni bir yere taşınmaya ve yerleşmeye çalışan insanları ifade etmektedir (Mavi, 2022: 254). Göçmen, bir devlete ait olan veya bir devlete bağlı olan ve yerleşim amacı ile başka bir devlete taşınan kişidir (Global Migration Group, 2008: 12). “Göçmen” kelimesinin uluslararası düzeyde evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Göçmen kavramı, genellikle bireyin zorlayıcı dış etkenlerin müdahalesi olmaksızın, kendi özgür iradesiyle ‘kişisel uygunluk’ nedeniyle göç etme kararı aldığı tüm durumları kapsadığı anlaşılmaktadır (Perruchoud ve Redpath, 2013: 37).

Göçmen, genel olarak ekonomik sebeplerden veya yaşadığı sosyal çevreden memnun olmaması nedeniyle ülkesini gönüllü olarak terk eden ve yasal ya da yasa dışı yollardan başka bir ülkeye giden bir yabancıdır (Ziya, 2012: 232). Göçmenleri zorlanmadan ekonomik nedenler ile göç etmeleri, her durumda ekonomik nedenlerin siyasal nedenlerden kolaylıkla ayrılabilmesi anlamına gelmemektedir. Açılıktan, yoksulluktan ve savaştan kaçmak aynı zamanda baskının bir sonucu da olabilmektedir (Özel, 2020: 719).

Göçmen kavramı basitçe, göç eden kişi olarak tanımlanabilmektedir (Erbaş ve Türker, 2019: 895). TDK Genel Türkçe Sözlüğüne göre göçmen, ülkesini terk edip başka bir ülkeye yerleşmek için giden kişidir (TDK, 2023). BM tarafından yapılan tanıma göre göçmen; sebebi ne olursa olsun, gönüllü veya gönülsüz olması, göç yolları, düzenli veya

düzensiz olmasına bakılmaksızın yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlamaktadır (Perruchoud ve Redpath, 2013: 37). Uluslararası literatürün aksine Türk hukukunda 5543 sayılı İskân kanununda dar anlamıyla göçmen, Türk kültürüne ait olmak şartıyla Türkiye'ye yerleşmek amacıyla gelen Türk kökenli kişileri kapsamaktadır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 582).

Pek çok ülke göçmen kavramının tanımını BM'in geliştirdiği tanıma dayanmaktadır. Buna göre göçmen, normalde yaşadığı ülkenin dışında en az bir yıl süreyle yaşayan kişidir. Bu karışıklığı yaratan ilk nedeni göçmen kavramının çok farklı durumlardaki geniş bir yelpazedeki insanları kapsamasıdır. İkinci nedeni, göçmenlerin sayısını ve yurtdışında geçirdikleri yıl sayısını belirlemenin zorluğudur. Tanımı zorlaştıran bir diğer faktör ise, kişinin göçmen olmaktan çıktığı zamana kadar göçmen olduğu zamanın da önemli olmasıdır. Bu kişinin menşe ülkesine dönmesi veya yeni bir ülkenin vatandaşı olmasıyla gerçekleşir ve bu transferi düzenleyen prosedürler ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterir. Ayrıca küreselleşmeyle birlikte, ulus ötesi toplumlar ve diasporalar da dahil olmak üzere yeni özelliklere sahip yeni göçmen türleri ortaya çıkmaktadır (Şemşit, 2018: 270-271). Türk yetkililer tarafından tutuklanan göçmenler arasında başlıca üç grup kişi bulunmaktadır. Bunlar; Avrupa ülkelerine veya batılı bir ülkeye göç etmek için Türkiye'yi transit bir ülke olarak kullanan düzensiz göçmenler, Türkiye'de yaşamaya ve çalışmaya gelen fakat geçerli belgeleri olmadan Türkiye'ye gelen düzensiz göçmenler ve ülkeyi terk etmesi beklenen fakat ülkeden ayrılmayan mültecilerin başvuruları reddedilen sığınmacılardır (İçduygu ve Aksel, 2012: 21).

Göçmenler, vatandaşı oldukları ülkenin sağladığı korumasından yararlanmaya devam etmekte olup kendi özgür irade ve arzularıyla bu yolculuğa çıkmaktadır. Göçmenleri kabul eden ülkeler, göç politikalarına tabi başvuruları kabul edebilmekte veya reddedebilmektedir. Bu ülkelerin bu anlamda temel insan haklarından kaynaklanan sorumlulukları bulunmamaktadır (Kaypak ve Bimay, 2016: 89).

2.2.2.2. Sığınmacı kavramı

Uluslararası koruma isteyen ancak sığınma talebi kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından “soruşturma” aşamasında olan ve statüleri henüz resmi olarak belirlenmemiş kişiler

sığınmacı olarak bilinmektedir (Toluoğlu ve Çiftçi, 2022: 34). AK (2016) tanımına göre “sığınmacı” terimi, uluslararası koruma arayan bir göçmeni ifade etmektedir.

IOM'nun Göç Terimler Sözlüğü 'ne göre sığınmacı kavramı, zulümden ya da ciddi zarardan korunmak için kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayan ve ilgili ulusal veya uluslararası belgeler kapsamında mülteci statüsü başvurusunun sonucunu bekleyen kişidir (Perruchoud ve Redpath, 2013: 74). Başka bir tanıma göre sığınmacılar, haklı sebeplere ile dayanan bir zulüm korkusu duydukları ya da kötü muamele ya da ciddi zarara maruz kalma riski altında olmaları için menşe ülkelerine geri dönemedikleri veya geri gönderilmedikleri için uluslararası korumaya başvuranlardır (Fribergh ve Kjaerum, 2014: 43).

Olumsuz bir karar alındığında bu kişiler ülkeden ayrılmak zorundadırlar. İnsani veya diğer nedenler ile ülkede kalmalarına izin verilmediği takdirde ülkede bulunan düzensiz ya da yasa dışı bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebileceklerdir (Perruchoud ve Redpath, 2013: 74).

2.2.2.3. Mülteci kavramı

Mülteci, yaşamına ve özgürlüğüne yönelik ciddi tehditler nedeniyle ülkesini terk etmek veya ülke dışında kalmak zorunda kalan kişi olarak tanımlanabilmektedir (Nurdoğan vd., 2016: 219).

1951 yılında Cenevre sözleşmesine göre mülteci, kişinin yaşadığı ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplere dayanan bir korku duyan ve kendi ülkesini sunduğu korumdan yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu sebebiyle ülkesine geri dönmek istemeyen kişi olarak tanımlanmaktadır (Kara ve Korkut, 2010: 154-155). Başka bir tanıma göre mülteci, başka bir ülkede sığınmaya başvurmuş olup ve o ülke tarafından başvurusunu kabul edilen kişidir (Tunç, 2015: 32).

Göç kapsamında mülteci ve sığınmacılar, mevcut koşulların dayanılmaz olması nedeniyle veya kişinin içinde bulunduğu durumdan kaçmak için buldukları yeri terk eden kişiler olarak tanımlanmaktadır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 582). Sığınmacılık statüsü, mültecilik statüsüne geçiş süresidir olarak değerlendirilmektedir. Mültecilik statüsü ise, sığınmacılık statüsünün bir sonucudur.

Türkiye, 1951 yılının Cenevre Sözleşmesi ve 1967 yılının New York Protokolü'ne katılmıştır. Fakat 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde öngörülen coğrafi kısıtlamayı kaldırmamıştır. Bu bağlamda Türkiye, Avrupa ülkeleri dışından ülkesine gelen kişileri “mülteci” olarak tanıyamaz. Bu nedenle Türkiye’de yaşayan Suriyeli nüfusun geldikleri ülke dikkate alındığında “mülteci” olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmek gerekir. Fakat ne yazık ki günümüzde en çok kullanılan terim “Suriyeli mülteci” olduğunu görülmektedir. Bu açıklamalara dayanarak Suriye’den göç eden insanlara “mülteci” terimi kullanılması mümkün değildir (Sariteke vd., 2018: 391).

Suriyeli göçmenlerin resmi statüleri, Türkiye sınırlarında geçici koruma durumundadırlar. 2011 yılında Suriye krizine yönelik “açık kapı” politikası uygulayan Türkiye, Suriyelilere “geçici koruma” statüsünü vermiştir (Çevik, 2017: 189). Geçici koruma statüsü, ülkesini terk etmek zorunda kalan, ayrıldığı ülkeye dönemeyen, acil ve geçici koruma isteyen çok sayıda Türkiye sınırlarına gelen veya sınırları geçen yabancılara geçici koruma sağlanmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Açıklanan tanımları değerlendirildiğinde, Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin göç etme sebeplerine ve göç etme şekline bakılmaksızın çalışmada geçici koruma altındaki olan Suriyelilere “göçmen” kavramı kullanılmayı tercih edilmiştir.

2.3. Turizm ve Göç Arasındaki İlişki

Turizm sözcüğü etimolojik açısından mekânsal olarak bir noktadan başka bir noktaya gitmeyi ve geri dönmeyi ifade eden “tornos” kavramından türetilmiş ve sonraki yıllarda “tour” anılmış ve turizm kavramı bu kavramdan türetilmiştir. Göç ise, en basit anlamıyla “mekânsal değişiklik” olarak tanımlanmaktadır (Özekici, 2022: 80). Göç kavramı birçok tanımı bulunmakta ancak bütün kavramları belirli özellikleri paylaşmakta, özellikle “bir bölgesel birimin sınırlarını aşan” mekânsal hareket ve belirli bir kalıcılık derecesinin dahil edilmesidir (Williams ve Hall, 2002: 4).

Gittikçe küreselleşen bir dünyada, bireylerin sınırlar arası akışı son otuz yılda çarpıcı biçimde artmıştır. 2020 yılı itibarıyla dünya nüfusunun bir önceki yıla göre yüzde %3,6 oranında artış göstererek 281 milyon uluslararası göçmenin doğduğu ülkenin veya bölgenin dışında yaşamaktadır. Uluslararası turizm verileri ise, 2022 yıla göre %43 artış göstererek

700 milyon turist uluslararası sınırları geçiş gösterilmiştir (Anadolu Ajans, 2023; Okafor vd., 2022: 14).

Küreselleşme ile beraber ulaşım ve iletişim sektörlerindeki yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda “zaman” ve “mekân” kavramlarını anlamsız kılarak insan adeta zaman ve mekân aşan aşırı zamanlar ve aşırı mekânlar içinde yaşamaktadır. Bu gelişmeler ile birlikte insanların ve toplumların tarihte hiç olmadıkları kadar harekete geçirmiştir. Bu mobilizasyonun en gerçekçi görünümü uluslararası göç ve turizm etrafında şekillenmektedir (Tuna ve Özbek, 2009: 1059).

Göç ve turizm insan hareketliliğinin en önemli iki biçimidir. Her ikisi insanların coğrafi hareketlerini içermekte ve dolayısıyla gelişen seyahat endüstrisinin bir parçasıdır. Her ikisi de otoyolları, demiryolları, havayollarını ve diğer ulaşım olanakları kullanmaktadır. Yeni tatil kompleksleri, genellikle diğer bölgelerden yeni çalışanları çekmektedir (Karagöz, 2023: 134; Schmitt, 1968: 306).

Göç ve turizm aynı zamanda birbirini büyük ölçüde etkileyen süreçlerdir. Örneğin, bireylerin gelecekteki göç olasılığı hakkında bilgi edinmek amacı ile tatil seyahatine çıktıkları çok amaçlı gezilerde iki kavram birleşiyor. Aynı şekilde, göç bir yaşam tarzı tercihi olabilir ve boş zaman fırsatlarını genişletmek için kullanılabilir (Zaidan ve Wall, 2013: 354). Perruchoud ve Redpath (2013: 86) turizmi, katılımcıların olağan ikamet yerinde bir değişiklik anlamına gelmese de bazen “turizm amaçlı göç” terimi kullansa da turizm tam anlamıyla bir göç şekli olmadığını belirtmişlerdir.

Turizm amaçlı seyahat, esas olarak, hâlihazırda kazanılmış olan gelirden mal ve hizmetleri tüketerek başka bir yerde yeni deneyim ararken göç ise, başka bir geçim kaynağı olan, kısacası, bir iş fırsatı veya yeni bir mesleki deneyim ve kariyer gelişimi ile birlikte başka bir ev kurmayı veya hayata ulaşmayı istenmektedir (World Tourism Organization, 2010: 2).

Turizmin üç özelliği Williams ve Hall (2000: 6) tarafından bu şekilde özetlenmiştir; normal ikamet yeri dışında meydana gelmekte, geçici kısa süreli niteliğe sahip olup günler, haftalar veya aylar içinde eve dönme niyeti bulunmakta ve ziyaret edilen destinasyonlar daimî ikamet elde etme ve kazanç sağlama amaçların dışındaki amaçlar ile yapılan ziyaretlerdir. Kısacası, turizmi en az bir gece ve en fazla birkaç ay içeren bir faaliyet olarak

tanımlanmaktadır. Burada eve dönme niyetini ve daimî ikamet izni almama amacını vurgulanmaktadır.

Özyakışır (2017: 153) göç olgusu temel olarak yerleşim yerindeki nüfus dağılımını etkilediğinden turizm kavramıyla yakından ilişkili olduğunu ve turizmin göçten farklı özellikleri ve nedenleri olmasına rağmen turizm de bir tür geçici göç olarak değerlendirilebileceğini öne sürmüştür. Bu nedenle göç ve turizm kavramları birbirini etkileyen ve besleyen iki olgu olarak son yıllarda akademik literatürde de ilgi gören konular arasında yer aldığını belirtmiştir.

Göç turizme eşlik etmekte olup her iki kavramının da dinamikleri benzerdir. Birey açısından bakıldığında, temel vektörü en azından kısa bir süre için, bir süre veya sonsuza kadar olağan sosyal ve fiziksel çevreyi değiştirme arzudur, ancak menşe yeri ile psikolojik, ailevi, kültürel veya ekonomik bağlar her zaman olacaktır (World Tourism Organization, 2010: 2).

Küreselleşme sürecinin etkisiyle beraber ülkeler arasındaki coğrafi sınırların ortadan kalkması, uluslararası yatırımların yaygınlaşması, farklı kültürlerle sahip ülkelerin tanınması, dünya genelinde geçerli ortak dillerin kullanılması ve ulaşımın serbestleşmesi uluslararası turizmin hızla gelişmesinin itici gücüdür (Çeken vd., 2009: 26).

Zaidan ve Wall (2013: 355) turizm sektörünün büyümesi (kitle turizmi) işgücü göçünü de etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Özellikle turistlerin ihtiyaç duyduğu hizmetleri sağlayacak vasıflı işgücüne olan talebi arttırmaktadır. Bu işgücü talebi yerel olarak karşılanmamakta ve dolayısıyla milliyet, cinsiyet, etnik köken ve becerilere göre farklılaşabilen ulusal ve uluslararası kaynaklardan işgücü göçünü teşvik etmektedir.

Williams ve Hall (2000:7-8) göç ve turizmin arasındaki ilişkiyi simbiyotik olarak belirtmişlerdir. Bu simbiyotik ilişki bağlantıları yeni olmadığını ve çok eski tarihlere kadar en azından Grand Tur'a kadar uzandığını ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla, Aristokratların Kuzey Avrupa'dan Güney Avrupa'ya gerçekleşmiş oldukları ziyaretlerindeki sunulacak olan özel hizmetleri sağlamak için diğer ülkelerden gelen göçmenleri çekmek amacıyla ekonomik bir temel oluşturulmuştur. Göç ve turizmin arasındaki ilişkiyi değerlendirildiğinde, göçün pek çok biçimi, özellikle dostluk ve akrabalık ağlarının coğrafi olarak yayılması durumunda turizm akışı yaratmaktadır. Göçmenler turist akışının kutupları

haline gelebilirken, kendi bölgelerindeki arkadaşlarını ve akrabalarını ziyaret ederek geri dönen turistler haline gelebilmekte. Turizm aynı zamanda göç akışlarına da yol açabilmekte. Bunun en somut göstergelerinden biri emek göçüdür. İşgücü göçü, yerel olarak karşılanmadığı takdirde emek göçünü teşvik edecek olan işgücüne yönelik talep aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Williams ve Hall (2002: 39) bazen akraba ve arkadaş ziyaretleri göç eylemi de tetikleyebildiğini öne sürmüşler. Göç, önceki nesillerin göçüne bağlı olması anlamında dolaylı olsa da VFR turizmi için bir ön koşuldur. Her geçici veya kalıcı göç turu, potansiyel olarak arkadaş ziyaretlerine ve ilişki turizmi akışlarına çevirebilecek yeni bir dostluk ve akrabalık ağları mekânsal düzenlemesi yaratmaktadır.

DTÖ'nün (2010) göç ve turizmin arasındaki ilişkinin araştırılmış olduğu bir çalışmada, göç ve turizmdeki büyümenin küreselleşmenin en önemli göstergesi olduğunu ortaya koyulmuştur. Her ikisi de insan hareketi ile ilişkilidir. Bu iki küresel olgunun 'Turizm Odaklı Göç' ve 'Göç Odaklı Turizm' olarak tanımlandığını ve bu iki olgunun arasındaki ilişki birçok fırsat sağladığını öne sürülmüştür. Uluslararası turizm ve hareketlilikteki büyümeden dolayı 'Turizm Odaklı Göç'ü doğurduğunu ileri sürülmüştür. Batı Avrupa'daki turizm istihdamı boşluklarını doldurmak için Orta Avrupa'dan gençlerin hareketleri, BAE'ndeki turizm patlamasının neden olan inşaat taleplerini karşılamak için erkek işçilerin Güney Asya'dan göçü buna bir örnektir. Göç olgusu, hedef ülkelere önemli sosyal ve ekonomik katkılar sağlamakta, toplumların kültürel olarak zenginleştirmekte, turizm ürününü geliştirmekte, konaklama ve yiyecek-içecek sektörüne işgücü sağlamaktadır. Göç, VFR turizminin görünürlüğün artması, yeni turizm altyapısı ve ülke içinde ve ülkeler arası ulaşım yolları geliştirilmesi ile dolaylı ve dolaysız şekilde turizm sektörünün büyümesine yol açmıştır. Göç Odaklı Turizm, menşe ülkelere ekonomik katkıda bulunduğunu belirtilmiştir. Göçmenlerin aileleri ve ortaklarıyla güçlü uluslararası ağları da teşvik etmekte olup göçmenlerin uzaktan veya geri dönüşlerinde ortaklık geliştirmelerine ve yeni projelere (turizm işletmeleri gibi) yatırım yapmalarına yol açabilmektedir. Özetlemek gerekirse, turizme bağlı göç ve göçe bağlı turizm iki tane eğilim ile belirlenebilmekte; hedef ülkelerdeki turizm giderek artan oranda göçmen işgücüne bağımlı hale olduğunu ve menşe ülkelerin pazarlamasında akrabalık ilişkileri büyük rol oynadığını söyleyebiliriz.

Toker ve Kozak (2020: 397) bu yüzyılda çeşitli göç hareketlerine sahne olsa da turizm ile kesiştiğinde terim bambaşka bir anlam taşımaya başladığını öne sürmüşlerdir. Örneğin, tüm yaşamını yorucu bir iş ortamında geçirmiş bir kişinin hayali emekli olduktan sonra bir sahil kasabasına taşınmayı düşünebileceğini, aktif olarak çalışan birey, fırsatların arttığı bir turizm bölgesinde yeni iş fırsatlarını değerlendirmek isteyebilir veya arkadaşlarının ya da akrabalarının teşviki ile mevcut ikametgâhını kalıcı olarak bırakıp başka bir bölgeye taşınabileceğini öne sürmüşlerdir.

Truly (2002: 264) emekli göçünde insanların varış yeri kararı birçok faktörden etkilenmelerine rağmen bölgeye daha önce yapılan ziyaretlerin kararda önemli bir rol oynadığını varsaymaktadır. Birçok kişi bir bölgeye sık sık yapılan tatil seyahatini gelecekteki emeklilik göçünün öncüsü/önkoşulu olarak görmektedir.

Buna bağlı olarak Hannam (2004: 275), hem kariyer hareketliliğinin hem erken emeklilik hem de arkadaşlık ve aile ağlarının daha geniş coğrafi dağılımının neden ile VFR turizmi arttırmasına katkıda bulunabilmektedir. Aynı zamanda, kalıcı göçmenlerin varlığı, düğün ve cenaze gibi özel günler de dahil olmak üzere eski ikamet ettikleri ülkedeki arkadaş ve akrabalarına tekrar ziyaretler yaparak yurt dışına giden turizmi arttıracaktır (Dwyer vd., 2014: 131).

Turizm ve göç birbirinin nedeni ve sonucu olabilecek iki önemli olgudur. Bu durumu iki olgunun birbiriyle iç içe olduğu ve turizmin bir göç türü olduğu ve/veya göçün bir turizm türü olarak değerlendirilebileceği mümkündür. Söz konusu ilişkinin ne kadar karmaşık olduğunu aşağıdaki ifadelerden görebiliriz (Özyakışır, 2017: 155);

- Turizmin ilerlemesi göçü önlemekte,
- Turistik alanlar göç hareketlerinin çekim merkezleri olarak kabul edilmekte,
- Göçün artması doğayı tahrip ederek turizmi engellemekte,
- Göçün artması turizm ve ticari faaliyetleri arttırmakta,
- Göç ve uluslararası ticaret turizmi arttırmakta,
- Turizmin azalması tersine göçe yol açmaktadır.

Yapılan araştırmalara dayanarak, turizm ve göç olgusu yıllardır ulusal ve uluslararası düzeyde birbirini tetikleyerek harekete geçirmiştir. Aynı zamanda turizm ve göçün birbirini oldukça etkileyen iki süreç olduğunu görölmektedir.

2.3.1. Turizm ve göç ile ilgi yapılan alışmalar

Turizm ve göç ilişkilerinin belirli biçimlerine odaklanarak en çok araştırılmış konular; turizm ve emek göçü, turizm ve girişimci göçü, turizm ve geri dönüş göçü ve turizm ve emeklilik göçü olduğunu görölmektedir (Williams ve Hall, 2000: 12).

Dwyer vd., (2014) VFR turizmi ve göçün arasındaki ilişkiyi ekonometrik olarak Avustralya verileri kullanarak araştırılmıştır. Bir küresel pazar olarak VFR turizmi, uluslararası göçü etkilediğini, göçün VFR turizmin önemli bir belirleyicisi olduğunu ve ilişkinin giderek büyüdüğünü sonucuna varılmıştır.

Harrison (2001) tercih edilen destinasyonlardaki tatiller sıklıkla tekrarlanıyor olması ikinci evlerin oluşmasına, bazı durumlarda emekliliğe ve hatta kalıcı göçe yol açabileceğini belirtmiştir.

Karakaya ve Turan (2005) Aydın ilinin Didim ilçesine yerleşen ve emlak satın alan emekli göçü kapsamında değerlendirerek İngilizlerin geliş amacı, beklentileri, demografik yapısı ve ekonomiye olası katkısını anket kullanarak araştırılmıştır. İngilizlerin bölgeye yerleşmelerinin nedenleri diğer ülkelerdeki emeklilik göçüne benzer şekilde sıcaklık, deniz ve uygun yaşam koşulları gibi nedenler ile geldiklerini görölmektedir. Özellikle son yıllarda çok tartışılan Türkiye’de yabancıların siyasi ve stratejik amaçlarla gayrimenkul satın aldıkları iddiasının asılsız olduğunu ve Didim ilçesine yerleşen yabancıların daha iyi bir yaşam beklentisi içinde olan emekli İngilizler olduğunu sonucuna varılmıştır.

Okafor vd., (2022) göç oranlarının uluslararası turizm akışları üzerindeki etkisini ve dil ağıları ile ortak dillerin, göç oranları ile turist akışları arasındaki ilişkiyi 1995-2010 dönemi boyunca 166 menşee ve 30 hedef ülkeden oluşan yerçekimi veri seti aracılığıyla ampirik analizi kullanarak etkileyip etkilemediğini araştırılmıştır. Artan göç oranlarının hedef ülkelerde daha yüksek uluslararası turizm akışına yol açtığını, dilsel ağıların ve ortak dillerin turizm akışları üzerinde önemli ve olumlu etkiye sahip olduğunu, hedef ülkenin daha geniş bir dil ağına sahip olması durumunda göçün turizme etkisini daha da güçlü olduğunu, göçün kişisel sosyal bağlantılarının varlığı, gelişmiş bilgi erişimden kaynaklanan

daha düşük işlem maliyetleri ve kültürel benzerliklerin sağladığı duygusal destek de dahil olmak üzere çeşitli örtüşen sosyal, kültürel ve ekonomik kanallar aracılığıyla turizm akışlarını etkileyebileceğini sonucuna varılmıştır.

O'Reilly (2003) İspanya'daki Britanyalı göçmenlerin turizm bağlantılı göçünün üç biçiminin (emekli göçmenler, girişimci göçmenler ve tüketim odaklı ekonomik açıdan aktif göçmenler) göç deneyimlerini etnografik verileri kullanarak derinlemesine araştırılmıştır. Eklemlenme kavramından yararlanarak göç ile turizm arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Eklemlenme kavramı, ayrı varlıkların eklemlenen iki şeyi ve eklemi veya bağlantı noktasını ve bu birleşmenin çeşitli hareketli insan grupları tarafından nasıl deneyimlendiğini keşfedilmesini sağladığını belirtmiştir. Göç kalıplarının, bireysel eylemler, tutumlar ve beklentiler yoluyla turizmin tarihi ve turizmin sistemleriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu ve kaçış olarak turizm teorilerinin bazı göçmenlerin davranışlarının aydınlatılabileceğini sonucuna varılmıştır.

Özgür ve Deniz (2014) Türkiye ile Rusya arasında Antalya merkezli turizme dayalı bir göç sisteminin ortaya çıkışını ve bu sistemi etkileyen mikro ve makro yapılarını Rus katılımcılar ile görüşme yaparak araştırılmıştır. Türkiye ve Rusya arasındaki tur operatörlerinin organizasyonel davranışlarının ve iki ülke arasındaki havayolu bağlantılarının katkısıyla Antalya'ya gelen turist sayısını artmaktadır. Dolayısıyla turistik geziler, nitelikli yerel işgücüne katılım, partner ilişkisi, Türk vatandaşı ile evlilik yapma gibi aşamalar göç sistemi oluşturduğunu, evli göçmenlerin akraba ve arkadaş ziyaret turizmi oluşmasına neden olduğunu ve Antalya'daki Rus topluluğun diğer BDT ülke vatandaşlarını Antalya'ya çektiğini ve onları yeni alt göç sistemi oluşturmalarına teşvik ettiğini sonucuna varılmıştır.

Provenzano (2020) Avrupa'da 2000-2015 dönemi boyunca turizm ve göç arasındaki bağlantıyı karmaşık ağ analizi ve yerçekimi modelleri kullanarak incelenmiştir. Araştırmada, her yıl için Avrupa Birliği üye ülkeleri arasındaki karşılıklı turizm akışlarının geçici, mevsimlik veya kalıcı göçe yol açabileceği gibi, ikili göçmen stoklarından da etkilenebileceği iki ülkeden ülkeye ağırlarla temsil edilmiştir. Turizm ve göç ağlarının çok benzer bir topolojik yapısını olduğunu, Avrupa içindeki turizm ve göç hareketleri arasında

önemli ve pozitif bir doğrudan ve karşılıklı bir etkiye işaret edildiğini ve turizm ile göç arasındaki ilişkide dolaylı bir nedensellik bulunmadığını sonucuna varılmıştır.

Provenzano ve Baggio (2017) yabancı bir ülkedeki arkadaşlarını ve akrabalarını ziyaret eden insanların göçü ile turizmin arasındaki ilişkiyi 2000-2012 döneminde AB'nin 28 üye ülkesi arasındaki göç stokları ve turizm akışlarının ağ yapısını karmaşık ağ analizi ve yerçekimi modelleri kullanarak karşılaştırılmıştır. Ayrıca, turizmin ana belirleyicilerini ve turizme göç arasındaki ilişkileri çeşitli ekonometrik analizler yaparak incelenmiştir. Bir ülkede göçmen stoku ne kadar yüksekse, gelen turist akışının o kadar yüksek olduğunu öne sürmüşlerdir. Turizme olan bu olumlu katkının esas olarak VFR turizmi ile göç arasındaki bağlantı nedeniyle akraba ve arkadaş ziyaret turizmin hareketliliğinden kaynaklandığını savunmuşlardır ve arkadaş ve akraba ziyaretlerinin genel turizm olgusuna bir katkı sağladığını sonucuna varılmıştır.

Südaş ve Mutluer (2008) Avrupalı göçmenlerin emekli göçü kapsamında ekonomik katkıları ve etkileri araştırılmıştır. Avrupalı göçmenlerin Türkiye'ye göçmesi, ekonomiyi canlandırdığını aynı zamanda turizm sektörüne, emlak pazarına ve perakende ticaret gibi genellikle ülke geneline olumlu katkılarda bulunduğunu sonucuna varılmıştır.

Toker ve Kozak (2023) Didim'e turizm kaynaklı göçün nedenleri derinlemesine görüşmeler yaparak araştırılmıştır. Bir bölgede turizmin gelişmesi o bölgeye göç akışını çeşitli şekillerde etkilediğini öne sürmüşlerdir. Didim'e turizm kaynaklı göçün ekonomik (turizm ve inşaat sektörlerin gelişmesi, girişimcilik-yatırım-meslek edinme olanaklarının varlığı, düşük maliyetli konut ve yaşam maliyetlerinin düşük olması), sosyal (arkadaşlık ve akrabalık ağları, düzensizlikten ve liberal çevreden uzaklaşmak), doğal çevre (göçmenlerin yaşam tarzı emekli göçü gibi), siyasi ve yabancılara ilişkin yasal düzenlemeler nedeniyle gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Tümtaş (2009) Türkiye'de turizmin önemli destinasyonlarından Mersin ve Marmaris kentleri ele alarak mevsimlik istihdam göçü kapsamında göçten kaynaklanan yoksulluk ve yoksulluğun neden olduğu göçü araştırılmıştır. Marmaris'e ve Mersin'e göçmenlerin iş imkânlarının yetersizliği ve ekonomik sıkıntıları nedeniyle mevsimlik göçünü gerçekleştirdiklerini, göçmenlerin çalışmalarında gelir düşüklüğü, uzun saatler çalıştıklarını ve dışlanmak duygusu gibi sıkıntıları olduğunu belirtmiştir. İki kentin ayrı bir şekilde

incelenmesine rağmen göç nedenleri ve türleri farklı olsa bile göçmenlerin ortak paydası yoksulluk olduğunu sonucuna varılmıştır.

Uğuz (2012) Türkiye ve Almanya arasındaki göç ve turizm hareketliliğinin ampirik kanıtlarını araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Almanya ülkesine giden göçmen sayısı ile Türkiye ülkesine gelen turist sayısı arasındaki ilişkiyi VAR analizi kullanarak incelenmiştir. Almanya ülkesine göç eden Türklerin Almanlar ile yaşamının bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal ve kültürel ilişkiler aracılığıyla Türkiye'nin imajını ve Türkiye'nin doğal ve kültürel zenginlikleri tanıtarak Türkiye'ye gelen turist sayısını arttırmaktadır. Almanya'ya göç eden Türklerin, Türkiye'ye turist gelişinin artmasında etkin ve büyük bir rol oynadığını sonucuna varılmıştır.

Williams ve Hall (2000) göç ve turizm arasındaki ayrımın zayıf algılanması, aralarındaki ilişkilerin göreceli olarak ihmal edilmesine katkıda bulunduğunu öne sürmüşlerdir. Buna bağlı olarak, bu ilişkiler üzerindeki bazı temel etkileri (geniş ekonomik, sosyal yörüngeler ve turizm faktörler) inceleyerek iki genel ancak birbiriyle bağlantılı kategoriye ayırmaya çalışmışlardır. Turizm ve göç arasındaki ilişkiyi analiz etmenin önemli bir sonucu, turizm araştırmacılarına diğer sosyal bilimcilerin çalışmalarına katılma ve katkıda bulunma sağlayacağını belirtmişlerdir. Bireylerin yaşam seyri ile göç yolları ve seyahat kariyerleri arasındaki ilişki, VFR turizminde aile ve arkadaşlık rolü, turizmi ve göçü etkilemede hükümetin ve yönetimin rolü, bazı göçmenlerin turizm düzenlemelerindeki boşluklardan nasıl yararlanabileceğini, hem turizmin hem de turizme bağlı göçün kültürel/ekonomik/çevresel etkilerinin dağılımı ve karşılıklı etkileşimi, kimliklerin, kişisel ve mekân imajlarının yaratılmasında turizm ve göçün rolü teorik ve metodolojik bağlantılarının araştırılması gerektiğini açıklayarak bir takım disiplinler arası temalar belirlenebileceğini sonucuna varmışlardır.

Turizm ve göç bağının birçok boyutta ve birçok açıdan araştırılmıştır. Literatür taramasından elde edilen bilgiler ışığında, turizm ve göçü arasındaki karşılıklı, anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu görülmektedir. Göç faktörleri, turizmi etkilemekte olup turist sayıları artırabilmekte aynı zamanda turizm faktörleri göçü de tetiklemekte olup bir ülkeden/bölgeden diğer ülkeye/bölgeye göç etmeye teşvik etmektedir.

2.4. Türkiye’de Göç Sistemi

Türkiye, jeopolitik bir coğrafyada yer alması, göç edenlerle yakın dinsel, siyasal ve kültürel bağlara sahip olması ve son 10-15 yılda ortaya çıkan pek çok yasal düzenlemeyle Türkiye’de uluslararası göç ve sığınma hareketlerine yönelik yeni politikaların üretilmesi ve bunların uygulamaya geçirilmesinde etkin olmasından dolayı sığınma amaçlı göç almaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015: 34-43). Göç hareketlerinin arkasındaki yatan sebepleri Türkiye’yi büyük şekilde etkilemiştir. Bu sebeplerden bir kısmı genel globalleşme ile ilgilidir. Öte yandan son otuz yılda Türkiye’ye yakın bölgelerdeki yaşanan siyasi gelişmeler, ekonomik dönüşümler ve savaşlar sebebiyle uluslararası göç hareketlerinin boyutları ve önemi artmıştır (Taş ve Özcan, 2018: 39). Göç yolları ve geçiş ülkeleri açısından Türkiye coğrafyasının değerlendirildiğinde, merkezi bir alan ve güzergâh işgal ettiğini dikkat çekmektedir. Afrika kıtası, Asya ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere Türkiye’yi birçok sığınmacı veya göçmen için geçiş ülkesi ve göç edilecek bir coğrafya olarak kullanılmaktadır (Kolukırık, 2014: 39).

Türkiye, AB ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesine coğrafi yakınlığı neden ile göç rejimleri açısından çok önemli bir oyuncudur (Elitok, 2013: 163). Türkiye açısından Avrupa Birliği sürecinde uluslararası göç konusunun farklı bir boyut kazanmıştır. 2005 yılın sonradaki AB ile katılım müzakerelerinin başlayan dönemde uluslararası göçte sorunlu alanlara odaklanılarak spesifik ve kapsamlı düzenlemelerin hayata geçirildiği bir süreci başlatmıştır. AB’nin hazırladığı Katılım Ortaklığı Belgeleri ve İlerleme Raporları dikkate alınarak hazırlanmış olan Göç ve İltica alanında Ulusal Eylem Planı ile atılan adımlar, 2010 yılında “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” adı altında somutlaştırılmıştır (Özer, 2011: 75). Ulusal düzeyde Türkiye ise, göç çevresini AB’nin “ortak” göç politikası ile uyumlu hale getirmesi için çalışmaktadır. Ayrıca, Türkiye sığınma ve insan kaçaklığı alanında UNHCR ve IOM gibi uluslararası kuruluşlar ile iş birliği yapmaktadır (Elitok, 2013: 163-164).

Türkiye’nin 1990 yıllarında küresel göç haritasındaki konumunda büyük niteliksel değişim ve dönüşümlerin başlamıştır. Türkiye’nin işgücü ithal eden ülke konumu ile işgücü ihraç eden konumu bu değişikliklerin temelini yaratmaktadır. Esnek bir vize sistemi ve

geniş bir kayıt dışı sektörü ile göçmenler için Türkiye'yi çekici hale gelmiştir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 3).

Türkiye'ye göç hareketleri tarihsel olarak beş kategori içinde sınıflandırılabilir (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 5):

- 1- 1910'lu yıllardan beri eski Osmanlı devletlerinden Türkiye'ye Türk ve Müslüman nüfusun zorunlu olarak göçü,
- 2- 1960'lı yıllardan bu yana Türkiye'ye komşu olan ülkelerden Bulgaristan ve Kıbrıs gibi zorunlu göçü,
- 3- 1970'li yıllardan beri özellikle komşu ülkelerdeki şiddetli çatışmalar nedeni ile zorunlu göçler,
- 4- 1980'li yıllardan beri geri dönüş göçü dahil olmak üzere yurtdışındaki Türkler ve ailelerinin Türkiye'ye göçü,
- 5- 1990'lı yıllardan bu yana transit göçü dahil olmak üzere yabancı uyruklularının göçü (Suriyeliler gibi).

Tarih boyunca Türkiye farklı bölgelerden göç akınına maruz kalmıştır. 1923 yılından bu yana Türkiye'ye en büyük göç edenlerin sayılarına ilişkin veriler Tablo 2.2'de verilmiştir (Serttaş ve Uluöz, 2021: 3-4).

Tablo 2.2. Türkiye'ye göç edenlerin sayıları

Yıl	Göç Edenlerin Akışları	Göç Edenlerin Sayıları
1923-1950	Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya	850.000
1950-1970	Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya	372.000
1971-1986	Bulgaristan, Yugoslavya, Afganistan	127.000
1988	İran, Irak	51.000
1989	Bulgaristan	300.000
1991	Irak	460.000
1992-1995	Bosna-Hersek	25.000

2011-Şimdiye kadar	Suriye	3.115.536
--------------------	--------	-----------

Kaynak: Mülteciler Derneği, 2024; Serttaş ve Uluöz, 2021: 4.

Bu verilerden hareketle, tarih boyunca Türkiye’ye göç edenlerin Suriyelilerin aksine hiçbiri bir milyona ulaşmamıştır (Serttaş ve Uluöz, 2021: 3). Suriyeli göçmenlerin sayısı 31 Aralık 2023 yılında 3.214.780 kişiye ulaşmıştır, bu da Türkiye nüfusunun %3,52’sine denk gelmektedir (Mülteciler Derneği, 2024).

2.5. Türkiye’de Suriyeli Göçmenler

Tunus’ta 17 Aralık 2010 yılında diktatörlük rejimlerine karşı gösterilen hareketlerin; özgürlük, demokrasi, daha fazla şeffaflık, hak ve işsizlik sorunu gibi ortak istekler ile halkın Arap sokaklarda protesto göstererek “Yasemin Devrimi” başlamıştır. Muhammed Bouazizi adlı bir gencin kendini yakarak intihar girişiminde bulunması ile patlak veren olaylar kısa zamanda bütün Arap coğrafyasına yayılmıştır. Başta Mısır, Libya ve Suriye olmak üzere Ürdün, Yemen, Bahreyn ve Cezayir gibi Arap ülkeleri de bu olaydan etkilenmiştir. Yaşanan bu süreçten sonra, bazı ülkelerdeki rejim değişiklikleri yaşanırken bazıları ise iç karışıklıklar devam etmektedir (AFAD, 2017: 11; Özcan, 2017:4).

Suriye’de 15 Mart 2011 Doğu Guta ve Der el-zor bölgelerinde Esed rejimine karşı protesto gösterilmiştir. Ülkedeki yaşanan iç karışıklıklardan dolayı 22 milyon üzerinde sahip olduğu nüfusunun yarısından fazlası yerinden edilmiştir. 29 Nisan 2011 yılında iç karışıklıklardan kaçarak Hatay İli Yayladağı ilçesinden 260 Suriyeli Türkiye’ye giriş yapmıştır (AFAD, 2017: 11; Özcan, 2017:4; Tümtaş, 2018:4). Suriyelerin, Türkiye’ye yönelen göç etme nedenlerinden biri 911 km sınır uzunluğu ile komşu ülke olması ikincisi ise, Osmanlı İmparatorluğundan tarihi bağlantılara sahip olmasıdır. Komşu ülkelerde artan siyasi belirsizlik ve çatışmalar, bu ülke insanların daha güvenli, zulümden uzak ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilecekleri yerlere gitme isteklerini artırmıştır (Deniz, 2014: 184; Tümtaş, 2018:4).

Tablo 2.3. Suriyeli göçmenlerin ülkelere göre dağılımı

Ülke	Suriyeli Göçmen Sayısı
Türkiye	3,115,344 (16.05.2024)

Lübnan	779,645 (31.05.2024)
Ürdün	634,728 (30.04.2024)
Irak	282,620 (30.04.2024)
Mısır	156,213 (30.04.2024)
Diğer (Kuzey Afrika)	43,283 (31.12.2022)

Kaynakça: Operational Data Portal, 2024.

Suriye’deki iç karışıklıklar nedeniyle Suriyeliler ülkelilerini terk etmek zorunda kaldı. Suriyelilerin göç ettikleri ülkelere baktığımızda, en fazla göçmen alan ülke Türkiye olduğunu görmekteyiz.

Türkiye Cumhuriyeti, Suriyeli göçmenlere barınma, sağlık, beslenme, güvenlik ve eğitim hizmetleri gibi yardımlar sağlayarak “Açık Kapı” politikasını uygulamıştır (Yılmaz ve Ergül, 2021: 121). Açık kapı politikası, sığınmacıların veya mültecilerin ölümden, savaştan ve zulümden kaçarak komşu olan ülkelere en kısa sürede ulaştıkları sınırdır. Türkiye 2011 yılında Suriyelilere açık kapı politikası uygulamıştır (Erdoğan, 2020). Suriye’deki yaşanan krizin başından beri “açık kapı politikası” izleyen Türkiye, bütün Suriye vatandaşlarına sınırı geçme izni vermiştir. Sonuç olarak, Suriyeli göçmenlerin sayısı her geçen gün katlanarak artmıştır (Kap, 2014: 31). 9 Mayıs 2024 yılında Türkiye’de kayıt altına alınan geçici koruma statüsündeki olan Suriyelilerin sayıları 3.115.536 kişi olduğunu tespit edilmiştir. İstanbul ilinde ise, 530.748 geçici koruma statüsündeki Suriyeli bulunmaktadır (Mülteciler Derneği, 2024).

2.5.1.Suriyeli göçmenlere yönelik sosyal hizmetler

Suriye’den Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin, ilk olarak Hatay ilinde kurulan Tekel Çadır Kentine misafir edilmiştir. 9 Mayıs 2024 verilerine göre geçici barınma merkezlerinde (Gaziantep, Hatay, Adana, Kahramanmaraş, Kilis, Osmaniye, Malatya) yaşayan Suriyelilerin sayısı 57.774, şehirlerde yaşayanların ise, 3.057.762 olarak açıklanmıştır (Anadolu Ajansı, 2016; Mülteciler Derneği, 2024).

Suriyelerin giderek barınma merkezlerinden bütün illere yayılarak Türk toplumu ile göçmenlerin arasında Türkiye koşullarına uyum sorunu yaratmıştır. Bu aşamada Türkiye

Cumhuriyeti, Suriyelilerin ülkeye entegrasyonunu sağlamaya yönelik bazı politikalar uygulamaya başlamıştır. Politikalar öncelikli olarak Suriyelilerin Türkçe öğrenerek eğitim ve öğretim hizmetlerine erişmelerine yönelik olarak uygulanmıştır. Göçmenlerin topluma uyum sağlamaları ve dil öğrenmeleri amacıyla çocuklar GEM'lerine veya MEB'e bağlı örgün eğitim kurumlarına yerleştirilmekte, yetişkinler ise, başta halk eğitim merkezleri olmak üzere, üniversitelere bağlı TÖMER, YTP tarafından düzenlenen kurslar, belediyeler, STK'lar tarafından düzenlenen Türkçe kursları ve uluslararası projeler aracılığıyla dil eğitimi vermektedir. Ayrıca, birçok sosyal ve ekonomik politika hayata geçirildi ve göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlanmıştır (Akbal ve Kurşuncu, 2022: 75; Sur ve Çalışkan, 2021: 29).

Geçici barınma merkezinde sunulan hizmetler konusunda AFAD'ın koordinasyon ile Kızılay, Sağlık, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Gümrük Müsteşarlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık ve Genelkurmay Başkanlığın ortak çalışmaları ile yürütülmektedir (Şimşek ve Kula, 2018: 7).

Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetlerine yönelik Sağlık Bakanlığı tarafından reformlar geliştirilmiş olup DSÖ ile iş birliği yaparak göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile Göçmen Sağlık Merkezleri kurulmuştur (Yılmaz ve Ergül, 2021: 121). Geçici koruma kimlik belgesine sahip olan göçmenlerin, doğrudan veya 182'yi arayarak Sağlık Bakanlığına bağlı olan sağlık merkezlerinden randevu alıp sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir (Gültaş ve Balçık, 2018: 197).

Göçmenlerin ülkedeki yaşamları sağlıklı bir şekilde sürdürmeleri adına yapılan Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi kurs programı GİGM tarafından MEB'liği iş birliğiyle geliştirilmiştir. Programın temel amacı, Türk vatandaşları ile sağlıklı iletişim kurmaları için gerekleri becerileri kazanmaları ve barınma, sağlık, eğitim, istihdam, hukuki hizmetleri gibi konular hakkında bilgi edinmeleri hedeflenmektedir (Sarı, 2021: 191-192).

2.5.2.Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı

11 Ocak 2016 yılında yürürlüğe giren 8375 sayılı kanunun, belirli koşullar ile yasal çalışma izinleri ve işyeri kotaları (işyerinde çalışan Türk vatandaşlarının %10'u geçemez, işyerindeki toplam çalışan sayısının 10'dan az olması durumunda en fazla bir geçici koruma belgesine sahip olan yabancıya çalışmasına izin verilebilir) sağlayarak geçici

koruma altında olana yabancıların Türkiye’de kayıtlı işgücü piyasasına katılmalarını sağlamıştır (Sertaş ve Uluöz, 2021: 3; T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023). Dolayısıyla 2015 yılına kadar Suriyelilerin çalışma izni alamamaları ve vasıfsız işgücü olarak görülmeleri; daha alt düzeyde iş aramaya, kayıt dışı ve güvencesiz çalışmaya yol açmıştır (Güvendi ve Alpaydın, 2022: 370).

İstihdam hususunda ana aktörlerden biri olan İŞKUR, Suriyeli göçmenlerin dolaylı olarak mesleki eğitim ve programlar aracılığıyla etki yaratmaktadır. ÇSGB’1, geçici kimlik belgesine sahip olanlara en az altı aylık geçici koruma süresini tamamlamak koşuluyla İŞKUR’un sunduğu mesleki eğitim programlarına ücretsiz katılma hakkı tanımlamaktadır. Ayrıca, İŞKUR’a kayıtlı Suriyelilerin 2017 yılında başlatılmış olan İstihdam Seferberliği programından yararlanarak işveren Türk işçi çalıştırmak için geçerli teşviklerden yararlanabilmektedirler (Çoban, 2018: 209; Karabulut ve Gezici, 2023: 356; Korkmaz, 2018: 61).

13 Haziran 2016 yılında ILO Türkiye Ofisi ve Suriye Destek Derneği tarafından düzenlenen çalıştayında, Suriyelilerin Türkçe dili bilmemeleri ve diploma denkliği gibi işgücü piyasasına erişimlerinde karşılaştıkları sorunlar arasında olduğunu, işgücü piyasasına entegrasyonları ise; kayıt dışı olarak çalışmalarını, düşük beceri gerektiren işlerde istihdam edilmeleri, haksız rekabet, düşük ücret almaları ve çocuk işçiliğinin yayılma riski gibi sorunlar tespit edilmiştir (ILO, 2016: 3-5).

2.6. İstihdam Kavramı

İşsizlerin toplumların sosyal ve ekonomik yapıları üzerinde yarattığı olumsuz basıqların büyük bir sorun haline geldiği 1929 küresel ekonomik krizi sonrasında asıl anlamını kazanan istihdam kavramı, sanayi devrimin ortaya çıktığı yıllarda beraber çalışmanın ücretli olmaya başlamasıyla öne çıkmıştır (Kirizoğlu, 2014: 63).

İstihdam terimini farklı açılardan ve şekillerde ifade edilmektedir. Genellikle istihdam, “mal veya hizmet üretiminde çalışmaya ve gelir elde etmeye istekli kişilerin çalıştırmaları” olarak tanımlanabilmektedir (Ünlüöner ve Şahin, 2011: 2).

İstihdam kavramı TDK Genel Türkçe Sözlüğüne göre, bir görev veya bir iş için kullanma anlamına gelmektedir (TDK, 2023). İstihdam kavramının başka bir tanıma göre,

Üretim faktörlerinden emek, sermaye, girişimcilik ve doğal kaynakların birbirinden ayrılmış olarak optimum Şekilde kullanarak üretim sürecine katılması olarak tanımlanabilmektedir (Etcı ve Karagl, 2019: 61).

Ekonomi biliminde istihdam terimi, dar ve geniş anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda istihdam terimi, ekonomideki tüm üretim elemanları kullanılmasıyla bağlıdır. Bir ekonomide tüm üretim elemanları kullanılıyor ise o ekonomi “milli gelirin tam istihdam düzeyi” olarak adlandırılan maksimum üretim düzeyine ulaşmaktadır. Buna karşı; üretim elemanlarından birinin veya tamamının kullanılmaması durumunda “milli gelir düzeyinde eksik istihdam” söz konusudur. Dar anlamda ise, istihdam denilince akla yalnızca emek ve onun üretime katılımı gelmektedir (Yıldız, 2011: 59).

İstihdam düzeyi ve işsizlik, ekonomi biliminin ilgilendiği temel konular arasında yer almakta olup reel sektörün önemli göstergeleridir ve hayati öneme sahiptir. Ekonomik ve sosyal refahın sağlanması için istihdamın arttırılması ve işsizliğin azaltılması gereklidir (Etcı ve Karagl, 2019: 58).

Gelişmekte olan ülkelerin istihdam konusunda karşılaştığı en önemli sorunlardan biri istihdam yapısıdır. Özellikle kayıtlı işverenlerden ve işçilerden alınan yüksek devlet vergileri ve sosyal güvenlik kesintileri, vergi adaletini sağlamak ve gelir elde etmek amacıyla vergi tabana yaymak yerine, bazen işverenleri ve çalışanları kayıt dışı çalışmaya teşvik etmekte bazen de onları zorlamaktadır (Korkmaz, 2003: 52).

Kayıt dışı istihdam, kendi işyerlerinde veya devlet denetim mekanizmasının bulunmadığı herhangi bir sektörde piyasa koşullarında bağımlı istihdam edilen insanların, ücret ve mesai gibi konularda SGK'nun kontrolü dışında, ücretlerin veya çalışılan gün sayısının eksik veya hiç bildirilmediği yasa dışı çalışma olarak tanımlanabilmektedir (Erdal, 2019: 228). Ucuz ve güvencesiz işgücünün ana aktörleri olarak göçmenler, mevcut istihdam ilişkilerini de dönüştürmektedir (Aygül, 2018: 69).

2.6.1. Türkiye’de istihdam durumu

Türkiye’nin işgücü piyasası; genç ve enerjik nüfus, eğitimin popülerleşmesi ve tabana yayılması, kadınların işgücüne katılmalarının artması, tarım sektöründen sanayi ve hizmet sektörlerine geçiş, teknolojiye yaşanan gelişmeler, enformel ekonomi ve küreselleşme gibi dinamikler sayesinde son 20 yılda büyük bir dönüşüm geçirmiştir (MÜSİAD, 2012: 123).

2024 yılının Mart ayındaki TÜİK verilerine göre çalışan sayısı bir önceki aya göre 139.000 kişi artarak 32.588.000 kişiye ulaşırken, istihdam oranı 0,2 puan artarak %49,5 seviyesine ulaşmıştır. Bu oran erkeklerde %66,9 kadınlarda ise %32,5 olarak belirtilmiştir. İşsizlik oranı ise, 2024 yılının Mart ayındaki bir önceki aya göre 19.000 kişi azalarak 3.057.000 kişiye düşerken, işsizlik oranı 0,1 puan azalarak %8,6 seviyesinde gerçekleştirmiştir. Bu oran erkeklerde %6,8 kadınlarda ise %12,0olarak belirtilmiştir (TÜİK,2024).

Türkiye’deki bölgesel farklılıkların bir diğer nedeni de işgücü piyasasının kendine özgü yapısal sorunlarıdır. Bunun temel nedeni, daha önce güçlü bir tarım ülkesi olan Türkiye’nin tanık olduğu hızlı sanayileşme ve sanayileşmenin gelişimini tamamlamadan hizmetler sektöründe tanık olduğu hızlı dönüşümdür. Türkiye’de tarım sektöründe kırdan kente göç artmasıyla bu göçlere bağlı olarak kentlerde pek çok sorun ortaya çıkamaya başlamıştır. Bu göçlerle birlikte Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentler ilk kez yoğun göçe maruz kalmıştır, düzensiz kentleşme, işsizlik gibi durumların artması dolayısıyla kayıt dışı sektörün büyümesi ve kayıt dışı istihdamın artması gibi işgücü piyasasının yapısal sorunları arasına yer almaktadır. Bu durumların ortaya çıkmasıyla istihdam yapısı da etkilenmiş bulunmakta. İstihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde kırsal ve kentsel istihdam, resmi ve kayıt dışı istihdam, tarım ve sanayi ve hizmetler sektörlerindeki istihdamın ortak ve bir arada devamını sağlandığını görülmektedir (Özer ve Karcı, 2022: 2-3).

2024 yılının Mayıs ayındaki TÜİK verilerine göre Türkiye’de istihdamın sektörel dağılımı, %14,8’i tarım sektöründe, %21,2 ‘i sanayi sektöründe, %6,3’ü inşaat sektöründe ve %57,6’ı ise hizmet sektöründe yer almaktadır (TÜİK,2024).

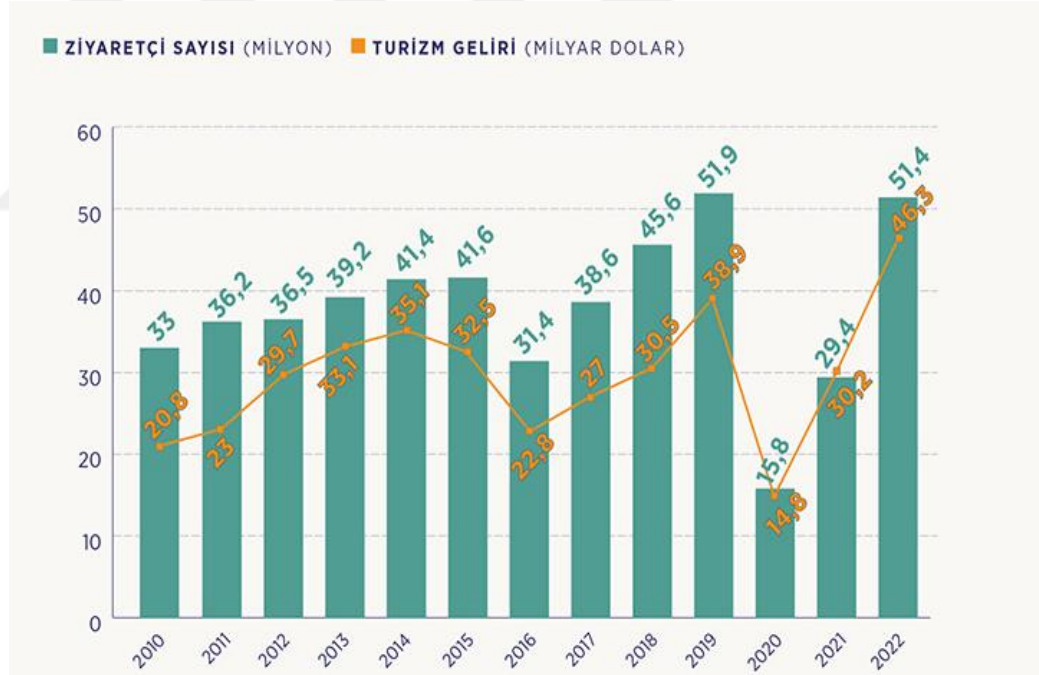
2.7. Turizm Sektöründe İstihdam

2.7.1. Turizmin istihdam açısından önemi

21.yüzyılda küresel ekonomiyi; teknoloji, telekomünikasyon ve turizm olmak üzere üç ana endüstri tarafından yönlendirilmektedir (Aynalem vd., 2016: 1). Turizm, marjinal ekonomileri canlandırmak ve teşvik edebileceği iş ve gelir yoluyla kalkınmayı teşvik etmek için yaygın şekilde bir araç olarak kullanılmaktadır. Birçok ülkede turizm sektörü, istihdamın yanı sıra ciro ve katma değer açısından da önemli bir ekonomik faaliyettir. Ekonomik öneminin ölçüsü olarak gelir ve istihdam yaratma gücü en önemli göstergelerdir

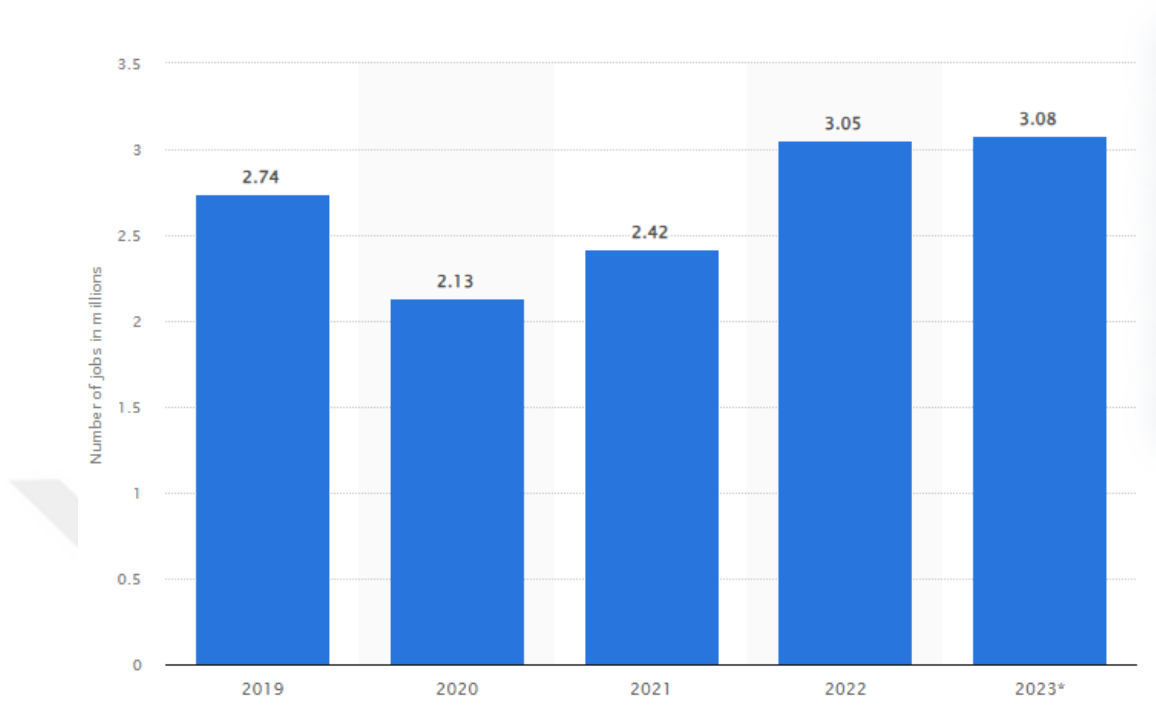
(Vanhove, 1981: 162). Ayrıca, turizmin alabileceği birçok biçim ve aynı zamanda destinasyonların turistleri çekme ve onların ihtiyaçlarını karşılama konusundaki farklı yetenekleri nedeniyle turizm deneyimi çeşitlilik göstermektedir (Liu ve Wall, 2006: 159).

Turizm sektörü sahip olduğu esnek yapısı özelliği nedeni ile diğer sektörlerle göre siyasi sorunlardan, salgın hastalıklardan, ekonomik krizlerden daha hızlı etkilenmektedir (Bahar ve İlal, 2020: 125). Aralık 2019 yılında başlayan Covid-19 salgını turizm sektörü ciddi bir şekilde etkilemiştir. Seyahat yasağı, marketlerin, alışveriş merkezlerin kapatılması, insanların karantinaya alınması ve sosyal mesafenin korunması gibi kararlar ekonomiyi ciddi şekilde etkilemekte olup yüksek işsizliğe yol açmaktadır. Bu salgın nedeniyle turizm sektörü etkilenmiş olup birçok işçi işini bırakmak zorunda kalmıştır (Singh ve Singh, 2020: 39).

Şekil 2.1 2022 yılında Türkiye'nin turizm gelirleri ve ziyaretçi sayısı (Anadolu Ajansı, 2024).

2022 yılında Türkiye'de turizm gelirleri bir önceki yıla göre %53,4 atarak 46.000.284.907 dolara ulaşmıştır. Türkiye'den çıkış yapanların sayısı ise, 2022 yılında bir önceki yıla göre %75 artarak 51.369.026 kişiye ulaşmıştır (Anadolu Ajansı, 2024). Covid-19 salgınının sonrası turist sayılarında ve turizm gelirlerinde ciddi bir toparlanma görülmektedir. Turizm sektöründeki bu artışı dolayısıyla istihdama önemli ölçüde etkilemiştir.

Şekil 2.2 2019'den 2023'e kadar Türkiye'de seyahat ve turizmin istihdama toplam katkısı (Statista.com, 2024).

Türkiye'de seyahat ve turizmin istihdama toplam katkısı Şekil 2.2'de gösterildiği gibi 2020 yılında Covid-19 salgını nedeniyle ciddi bir düşüş ardından 2022 yılında bir önceki yıla göre %30 arttığını, doğrudan ve dolaylı olarak 3 milyon üzerinde istihdam yarattığını görmekteyiz.

Turizm sektörünün emek yoğun olması yanı sıra, 38 sektör ile girdi-çıkı bağlantısı olması nedeniyle istihdam çarpan katsayısının 1,5'e ulaşması dikkat çekmektedir. Konaklama, ulaşım, yiyecek-içecek, seyahat ve eğlence gibi alt sektörler ile doğrudan, gıda üretimi, bankacılık, ulaşım destek hizmetleri potansiyel ile istihdama önemli katkı sağlamaktadır (Öztürk, 2001: 2).

Aynalem vd., (2016) Turizm ve konaklama endüstrileri konaklama, yiyecek ve içecek (restoranlar, yemek odaları, kafeler, fast food satış yerleri, barlar, gece kulüpleri, oda ve kahvaltı, moteller, oteller, tatil köyleri, salonlar, catering operasyonları); havayolları, havaalanları, uçaklar, gemiler, tekneler, gemi seyahatleri, karayolu, otobüs, seyahat acenteleri, tur operasyon şirketleri gibi kara taşımacılığı), milli parklar, mağaralar, anıtlar, müzeler ve galeriler, tiyatrolar, konserler, festivaller, karnavallar, konferanslar, ticari

gösteriler ve sergiler gibi doğal ve kültürel cazibe merkezleri) gibi farklı alanlarda dünyada milyonlarca insan için birçok iş fırsatı yarattığını ileri sürmüşlerdir.

Turizm bir bölge veya ülke için temel bir sektör veya bir ihracat faaliyetidir. Sonuç olarak Turizm, bölgesel ve ekonomiyi canlandırmaktadır. Gelir ve istihdam üzerindeki etkisi doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler ile değerlendirilebilmektedir. Turizm sektöründe istihdam türleri aşağıdaki sıralanmaktadır (Ünlüöner ve Şahin, 2011: 3-4; Vanhove, 1981: 174; Yıldız, 2011: 60);

- 1) Doğrudan İstihdam: konaklama işletmeleri (otel, motel vb.), yiyecek-içecek işletmeleri (restoran, kafe, bar vb.), seyahat acenteleri ve tur operatörleri gibi turizm sektörüne doğrudan hizmet veren işletmelerdir.
- 2) Dolaylı İstihdam: el sanatları, inşaat, tarım, balıkçılık, bankalar ve imalat gibi sektörler turizm sektörün gelişmesiyle birlikte ve turizmin ihtiyaç duyduğu ürün ve hizmetleri ve turistlerin yapmış oldukları harcamalardan yararlanarak yapılan faaliyetlerdeki yeni istihdam olanakları sağlayan sektörlerdir.
- 3) Uyarılmış İstihdam: turizm sektöründen elde edilen gelirin doğrudan ve dolaylı olarak yeniden harcanarak ekonomide yaratılan istihdama ek istihdam olarak adlandırılmaktadır.

2.7.2. Turizm sektörün istihdam yapısı

Turizm sektöründeki istihdam; çalışma çağına gelmiş, devletin veya özel sektörün kontrolünde çalışan, yerli veya yabancı turistlere hizmet vererek geçimini sağlayan bireyler olarak tanımlanabilmektedir (Tutar vd., 2013: 16).

Turizm, insan sermayesine yüksek ihtiyaç duymaktadır ve çeşitli boyut ve türlerdeki çeşitli operasyonlarda çeşitli işler sunmaktadır (Liu ve Wall, 2006: 160). Dolayısıyla oldukça kesitli bir sektör olan turizmin istihdam yapısı incelendiğinde birçok çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olduğunu görülmektedir.

Turizm sektöründeki işgücü sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik açıdan karışık özelliklere sahiptir. Farklı yaş, meslek, gelir ve kültür grubundan kişiler turizm sektöründe aynı işletme içinde görev alabilmektedir. Ayrıca, turizm sektörünün yaratmış olduğu meslek alt gruplarının (bahçecilik, temizlik işleri, satın alma ve depolama vb.) çoğu yüksek

düzeyde beceri gerektirmemek ile birlikte gençlerin, kadınların ve göçmen işçilerin işgücüne hızlı bir şekilde katılmasına olanak tanımaktadır (Aynalem vd., 2016: 1; Bahar, 2007: 7).

Turizm sektörü çok çeşitli işler barındırması ile yanı sıra sektörün çekiciliği temel olarak “insanlara ilgilenme, hoş bir ortamda çalışma ve ilginç işler bulma isteği” ile motive edilmektedir. Ayrıca çalışanlar arasında iş tatmini genellikle yüksektir. Aynı zamanda turizm ve konaklama endüstrisi iş, boş zaman aktiviteleri ve seyahatin bir kombinasyonunu arayan gençlere cazip işyerleri sunmaktadır, ki bu da yaşam tarzı hareketlilikleri olarak adlandırabiliriz (Thulemark vd., 2014: 406).

Turizm sektöründeki istihdamın kısıtları istikrarsız olması ile birlikte, istihdamın niceliksel olarak etkin olduğu ancak işgücünün niteliği açısından eğitimsiz ve düşük vasıflı olduğu, çalışma saatleri yüksek, ücretler düşük, kayıt dışılık oranının yüksek olduğu, çok fazla beceri gerektirmeyen, genellikle önemsiz ve basit bir iş olarak görülmesine neden olan olumsuz bir imaja sahip, kötü yönetime, yarı zamanlı veya mevsimlik çalışmaya maruz kalan ve kariyer beklentilerini karşılamayan bir sektör olarak görülmesi nedeniyle sosyal korumanın etkin bir şekilde uygulanmadığı dolayısıyla çalışma haklarının tam olarak karşılanmamakta ve turizm sektörün tercih edilmemektedir. Böyle bir durumun en belirgin sonuçları, uygun personelin işe alınmasının zorluğu ve sürekli personel değişimidir; bunlar sektörün başarısı açısından maliyetlidir (Aynalem vd., 2016: 1; İnce ve Kendir, 2016: 13; Tüzüncan, 2015: 249). Ayrıca, turizm sektöründe sıkça görülen kayıt dışı istihdamın temel sebeplerinden biri, yabancı dili bilen ancak çalışma izne sahip olmayan yabancı uyruklu kişilerdir. Bu şekilde istihdam edilmeleri hem devletten vergi kaçakçılığına hem de ülkede istihdam edilmesi gereken çalışanların istihdam edilememesine sebep olmaktadır (Tutar vd., 2013: 25).

Batı ekonomilere göre, turizm sektörünün göçmen işçiler için izinsiz istihdamın ana alanlarından biri olduğuna dair geniş bir veri seti bulunmaktadır. Batı ekonomilerde göçmen istihdamına ilişkin yapılan araştırmalar, otel, restoran ve eğlence sektörünün diğer hizmet alanlarıyla birlikte en fazla istihdam yaratan sektörlerden biri olduğunu göstermektedir (Lordoğlu, 2009: 8).

2.8. Turizme Göçmen İstihdamı

Göçün başlama süreci ve göçe yönelten sebepleri ne olursa olsun genellikle en sonunda emek göçüne dönüşmektedir. Göçmenler gittikleri ülkede hayatta kalmaları ve geçinebilmeleri için aktif veya yedek işgücü piyasasına girmektedirler (Karabulut ve Gezici, 2023: 355).

2019 yılındaki yapılan ILO'nun raporuna göre, dünya çapındaki uluslararası göçmen sayısı 272 milyon olup 245 milyonunun çalışma çağında göçmen işçilerdir. Küresel ölçekte uluslararası göçmen işçilerin sayısı 169 milyon olup hedef ülkelerin işgücününün %4,9'u oluşturmaktadır (ILO, 2021: 11).

Uluslararası göçmen işçilerin çoğu hizmet sektöründe yoğunlaşmakta olup göçmen işçilerin %66,2'sinin hizmetlerde, %26,7'sinin sanayide ve 7,1'inin tarımda olduğunu görülmektedir (ILO, 2021: 6). Göçmenlerin çalışma alanları; giyim, inşaat, ev bakımı, turizm, restoranlar, eğlence ve tarım sektörleri olup genel olarak emek yoğun olarak nitelendirilebilmektedir (Güler, 2020: 1463).

Turizm sektöründe göçmenlerin istihdam edilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Turizm ile işgücü göçü arasındaki geçici ve kalıcı ilişki, yerel olarak karşılanamayan turizm işgücü talebinden etkilenmektedir. Mevsimlik turizm istihdamı, göçmen işçiler, çalışan turistler ve sırt çantalı gezginler işgücü açığını kapatan farklı çözümlerdir (Thulemark vd., 2014: 405-406).

İçduygu (2004) ve Toksöz (2006) Türk turizm sektörünün göçmen işgücüne ihtiyaç duymasının en önemli nedenlerinden biri, göçmenlerin turizm sektöründeki nitelik açığını kapatmasıdır. Çünkü Türkiye'ye gelen göçmenler, mevcut eğitimsiz ve kırsal göçmen işçi profiline aksine, mesleki becerilere ve kentsel yaşam deneyimlerine sahip bireyler olduğunu vurgulamışlardır (Gökmen, 2018: 153).

Williams ve Hall (2002: 8) göçmen emeği ve turizm istihdamı ile arasındaki ilişkinin devam etmenin nedeni, yerel işgücünün katılmaya istekli olmadığı için emek göçünü teşvik ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Joppe (2012: 669) işgücü yoğunluğunun yanı sıra, turizm hizmetlerinin sunulma şekli ve koşulları da uzun vadede vasıfları işçileri çekme, onları elde tutma ve geliştirme

konusunda şirketler üzerinde ciddi bir baskı oluşturulduğunu ileri sürmüştür. Aynı zamanda yoğun rekabet, işverenleri işgücü maliyeti yükünü azaltmaya teşvik ettiğini, sunulan deneyimin kalitesinden ödün vererek, yurt içinde ve hatta yurt dışında daha düşük ücretli ve belki daha az vasıflı işçiler aramaya teşvik edeceğini belirtmiştir.

Mohamed vd., (2012: 534) göre, yabancı işçi sayısı yıldan yıla artırılarak şirketlerin daha düşük maaşla çalıştırılan işçiler ile maliyetten tasarruf etmelerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

Bloch (2002: 126) istihdam edilen göçmenler, çalışma şartları ve koşulları kötü olan sınırlı sayıdaki işlerde çalışma eğilimindedir. Üstelik ücret oranları etnik azınlıkları ortalamasından daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Lordoğlu (2009: 11) Bir yandan göçmen işçilerin daha kolay iş bulabildiğini, diğer yandan onları istihdam eden şirketlerin göçmenlere herhangi bir iş güvencesi sağlamamasının göçmenlerin ucuz işgücü olarak algılanmasına neden olduğunu savunmuştur.

Turizm sektörünün özellikleri gereği, artan rekabet ve turistlere yönelik hizmet gereksinimlerinin çeşitliliği yönetmek amacıyla göçmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Dünya çapında çoğunlukla az gelişmiş ülkelerden gelen göçmen işçiler, Batı toplumlarındaki turizm emeğinin önemli bir bölümü oluşturmaktadır (Janta vd., 2012: 433). Dünya Turizm Örgütü'ne göre, çeşitli ülkelerde turizmin büyümesinde göçmen işçilerin önemli katkıları bulunmaktadır (Singh ve Singh, 2020: 38-39). Uluslararası rekabetin sağlanması amacıyla sunulan düşük ücretlerin ve güvencesiz çalışma koşullarının göçmenler tarafından kabul edilmesi ve göçmenlerin yabancı dili daha iyi bilmeleri, bu sektördeki çalışanların önemli bir kısmının göçmen olmasına olanak sağlamaktadır (Gökmen, 2011: 203). Janta vd., (2011: 1322) göçmenlerin tarihsel olarak turizm sektöründeki işgücünün önemli bir bölümü oluşturduklarını ifade etmişlerdir.

Turizm sektöründeki işlere daha az değer verilir, çalışanlar genellikle geceleri ve tatillerde çalışmaktadır, ücretler düşüktür ve kalıcı sözleşmeler nadirdir (Žigo vd., 2017: 152). Pek çok kişi turizm kariyerini bir 'mo1a' olarak algılamakta ve sektörü seçenler ise mesleklerini geçici olarak değerlendirmektedir (Janta vd., 2012: 433). Bu tür çalışma pozisyonları yerel halk için daha az çekici olduğundan, çalışanlar ekonomik olarak daha az

gelişmiş ülkelerden gelen yabancıları giderek daha fazla istihdam edilmektedir (Žigo vd., 2017: 152).

Göçmenler çoğunlukla enformel alanlarda herhangi bir izin almadan işgücü piyasasına girmektedir. Bu nedenle göçmen çalışanlar, sınır edilme korkusu nedeniyle nispeten daha yoğun sömürüye maruz kalmakta, olumsuz çalışma koşullarına ve güvensiz çalışma yöntemlerine daha fazla maruz kalmaktadır (Beyaz, 2020: 78). Küresel ölçekte artan ucuz ve güvencesiz işgücü talebinin odaklandığı alanlardan birinin göçmen emeği olması, bu alanı araştırılması gereken önemli bir konu haline gelmektedir (Karabulut ve Gezici, 2023: 355).

Çalışma kapsamında turizm sektöründe göçmenlerin istihdamı ile ilgili yapılan çalışmaları incelenmiş olup aşağıdaki gibi özetlenmiştir;

Gökmen (2011) Marmaris ilçesinde turizm sektöründe çalışan kadın göçmenlerin işgücü piyasasındaki entegrasyon sürecini ve bu süreçte karşılaştıkları sorunları görüşmeler aracılığıyla değerlendirilmiştir. Göçmen kadınların vasıfsız işlerde çalışırken, ücretlerin zamanında ödenmeyerek eksik ödenmesi, fiziksel ve sözlü tacize maruz kalma, güvencesiz ve olumsuz koşullarda çalışma gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını, kadın göçmenler kendi ülkelerinde yüksek statülü işlerde çalışmış ve eğitim almış olmaları düşük nitelikli işlerde çalışmaları yaşamış oldukları sorunların kaynağını oluşturduğunu ve kadın göçmenler vize ve çalışma izin gibi sorunlar için ya da aşk için T.C vatandaşı erkekler ile gerçek veya sahte evlilik yaparak topluma entegre olmalarında yardımcı olduğunu sonucuna varılmıştır.

Gökmen (2018) yaptığı diğer bir çalışmada, dünya ve Türkiye arasında turizm sektörünün yapısı gereği göçmen işgücü talebini farklılaşp farklılaşmadığını ve olası farklılığın sebepleri ortaya çıkartmayı ve göçmenlerin çalışma koşulları ve göçmenlik statülerinden dolayı karşılaştıkları sorunları araştırılmıştır. Dünya genelinde turizm sektöründe göçmen işgücü genel olarak ucuz ve vasıfsız işgücüne ulaşmanın bir yolu iken Türkiye’de ise, nitelikli işgücü sıkıntısı ve işgücü arzı kısıtlılığının olduğunu, Türkiye’de nitelikli göçmen işgücü olması turizm sektörünün verimliliğini ve beşeri sermayesini arttırarak ekonomiye katkıda bulunduğunu, göçmenlerin en çok karşılaştıkları sorun ise, emek sömürünün olduğunu sonucuna varılmıştır.

Janta vd., (2011) Birleşik Krallık'ta konaklama sektöründe Polonyalı göçmen işçilerin istihdam deneyimleri araştırılmıştır. Göçmenlerin yabancı dil kullanmayı ve öğrenmeyi, iş deneyimi kazanmayı ve sektörün sağladığı diğer faydaları elde etme istemeleri nedeniyle konaklama sektöründe çalışmaya başlamanın ana nedeninin kişisel gelişiminin olduğunu, konaklama istihdamıyla ilgili olumlu deneyimleri olarak insanlarla tanışma ve canlı bir ortamda çalışma fırsatlarını içerdiğini fakat çalışma koşulları, düşük ücret, fiziksel olarak güç gerektiren işler, ayrımcılık ve yönetim davranışı gibi olumsuz deneyimleri olduğunu sonucuna varılmıştır.

Lever (1987) İspanyol turizm göçmenlerinin Costa Brava tatil beldesindeki deneyimlerini araştırmıştır. Turizmin mevsimsel özelliği, kırsal göçmenlere sınırlı fırsatlar sunduğunu, göçmenler aldıkları ücretler düşük olduğunu, uzun saatler çalıştıklarını, bununla birlikte, doğrudan işverenleri düşük kâr marjı ile çalıştığını ve mevsimlik işçiler olarak turizm göçmenleri, sektördeki gerilmelere ve yüksek ulusal işsizliğin baskısına karşı savunmasız olduklarını ve bu etkiler sendikal örgütlenmeyi engellediğini sonucuna varılmıştır.

Thulemark vd., (2014) İsveç güneyindeki dağlarda iki önemli turistik destinasyona ev sahipliği yapan iki kırsal belediye olan Malung/Salen ve Alvdalen'i kapsayan bir vaka çalışma yaklaşımı kullanarak kırsal destinasyonlara göçte turizm istihdamının rolünü incelemektedir. Gelen göçmenlerin büyük bir kısmı turizmde istihdam edilmekte olup turizm özellikle istihdam açısından göçü çeken bir faktör olarak görüldüğünü ve belediyelerin göçmenleri özellikle Malung/Salen'de yaratıcı turizm çalışanlarının önemli bir bölümü olduğunu sonucuna varılmıştır.

Žigo vd. (2017) Slovenya'da turizm sektöründe göçmen çalışanlarının deneyimlerini incelenmiştir. Slovenya'da turizmde istihdam edilen göçmenlerin istihdam deneyiminin hem olumlu hem de olumsuz olduğunu sonucuna varılmıştır. İncelenen dört alanın (çalışma ve yaşamının resmi düzenlemesi, sağlık ve sosyal bakım, iş tatmini ve Sloven ortamına entegrasyon) olumlu ve olumsuz deneyim faktörleri olduğunu fakat sosyal bakımından daha memnun olduklarını sonucuna varılmıştır. Göçmenler çalışma koşullarından memnun olduklarını fakat gece çalışmaları, fazla çalışma saatleri ve boş günleri olmaması olumsuz

etkilendiklerini fakat bu durum turizm sektöründe yaygın bir durum ve yabancı olmaları nedeniyle farklı bir muamelenin sonucu olmadığını belirtmiştir.

2.9. İstanbul İlinin Turizm Potansiyeli

İstanbul, Türkiye'nin 81 illerinden biri olup Marmara bölgesinde yer alan bir şehirdir. Nüfus yönünden Türkiye'nin en çok göç alan ve en kalabalık şehirdir (Vikipedi, 2024). İstanbul, bir deniz kenti olmanın avantajı ve kıtaları birbirine bağlayan konumu ile dünyanın eşsiz şehirlerinden biridir. Ayrıca İstanbul, üç büyük imparatorluğa ev sahipliği yapmıştır (Genç, 2021: 1350).

İstanbul'da yer alan Yenikapı semtinde yapılan arkeolojik kazılar, İstanbul'un tarihinin 8.500 yıl öncesine dayandığını ortaya koyulmuştur. İstanbul, kuruluşundan bu yana birçok ülkenin egemenliği altında gelişmiş ve farklı kültürlerin merkezi olmuştur (T.C. İstanbul Valiliği, 2024).

13 Kasım 2006 yılında Avrupa Parlamentosu'nun görüşü alınarak ve Avrupa Birliği Kültür Bakanları Konseyi'nin onayı ile İstanbul 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti olarak ilan edildi (Yapı.com.tr, 2024).

Hedef Şehirler Endeksi'ne göre İstanbul, 2017 yılı sonunda 10,7 milyon ziyaretçiye ulaşarak Avrupa'nın en popüler üçüncü, dünyanın ise en popüler dokuzuncu şehri olmuştur (Mastercard, 2024).

Türkiye'nin en büyük metropolü olan İstanbul gerek coğrafi konumu gerekse diğer özellikleri nedeniyle tarih boyunca bir kavşak noktası olmuş ve bölgesel bir kent niteliği taşımıştır. İstanbul, iç göçün yanı sıra diğer ülkelerden Türkiye'ye gelen göçmenler için de kuşkusuz en önemli adrestir (Toksöz, 2012: 76). 2022 yılında İstanbul'u ziyaret eden turist sayısı 16.018.726 iken 2023 yılının sonuna geldiğinde bu rakam 17.370.030 olarak belirtilmiştir. Bu rakamlara göre, %8,44 oranında bir artış olduğu görülmektedir. İstanbul, 2023 yılında 17.370.030 yabancı ziyaretçi ile tüm yılların en yüksek ziyaretçi sayısına ulaşmıştır (İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu, 2023).

İstanbul'da birçok farklı turizm türü bir arada bulunmaktadır. Bunlar; kültür, inanç, alışveriş, eğitim, kurvaziyer, kamp ve karavan, spor ve doğa turizmi olarak sınıflandırabilmektedir (T.C. İstanbul Valiliği, 2024).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yönetmi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın kapsamı ve sınırlıkları, araştırmanın soruları, araştırmanın evreni ve çalışma grubu, araştırmanın veri toplama aracı ve uygulanma süreci, araştırmanın geçerliliği, güvenilirliği ve analizi hakkında bilgiler sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Türkiye’de İstanbul ilinde turizm sektöründe Suriyeli göçmen çalışanların istihdamını araştırmaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda Suriyeli göçmenlerin sosyo-demografik bilgilerini, turizm sektöründeki iş fırsatlarına erişim yollarını, turizm sektöründe göçmenlerin iş gücüne girme nedenlerini, turizm sektöründeki çalışma şartlarını, çalışma ortamını, karşılaştıkları sorunlar ve Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentilerini inceleyerek ortaya koymasıdır.

Literatür incelendiğinde turizm sektöründe göçmen istihdamına ilişkin çalışmaların sınırlı olmasının yanı sıra çoğunu göçmenlerin işgücü piyasasındaki entegrasyon sürecini, çalışma koşullarını, karşılaştıkları sorunları ve istihdam deneyimlerini araştırılmıştır. Ancak, yapılan taramalarda göçmenlerin turizm sektörüne katılırken ve çalışma sürecinde karşılaştıkları kolaylık ve zorluklar ile sektöre ilişkin gelecek beklentilerinin araştırılmaması olmasının yanı sıra, İstanbul ilinde turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenler özelinde istihdamını inceleyen herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu çalışma turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin istihdamını tespit edilmesi Türk literatüre katkı sağlayacak ve göçmenlerin istihdamına yönelik uygulamalarına yol gösterecektir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Son zamanlarda Suriye’den göç eden Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmını İstanbul ilini tercih etmesi dikkat çekmektedir. Ayrıca, İstanbul, Türkiye’nin turizm sektöründe önemli destinasyonlardan biri olması nedeniyle, çalışmanın araştırma alanı İstanbul olarak belirlenmiştir. Bu nedenle İstanbul ilinde turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerden alınan veriler ile sınırlı kalmıştır. Yer olarak Avrupa kıtası ile, zaman olarak ise Şubat-Nisan ayları ile sınırlı tutulmuştur.

3.3. Araştırma Soruları

Literatürden elde edilen bilgilerden yola çıkarak ve araştırma amacı doğrultusunda cevabı aranacak temel soruları aşağıda sunulmuştur;

- Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne istihdama katılmadan önceki süreçlerinde karşılaştıkları kolaylıklar ve zorluklar nelerdir?
- Turizm sektöründe alışan Suriyeli göçmenlerin iş hayatındaki karşılaştıkları kolaylıklar ve zorluklar nelerdir?
- Turizm sektöründe alışan Suriyeli göçmenlerin kariyer planlamalarındaki hedefler nelerdir?

Yukardaki soruların doğrultusunda toplam altı araştırma sorusu belirlenmiştir.

AS1) İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektörü seçme nedenleri nelerdir?

AS2) İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma fırsatlarına erişim yolları nelerdir?

AS3) İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma şartları ve çalışma ortamı nasıldır?

AS4) İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki yaşadıkları sorunları nelerdir?

AS5) İstanbul ilinde turizm sektöründe göçmenlerin istihdam edilme nedenleri nelerdir?

AS6) Suriyeli göçmenlerin turizm sektöre ilişkin gelecekte kariyer beklentileri nelerdir?

3.4. Araştırma Yöntemi

Turizm sektöründe alışan Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki istihdamına ilişkin bilgi edinmek amacıyla araştırmanın amacına uygun olacak şekilde nitel araştırma

yönetimi seçilmiştir. Bu bölümde araştırmanın evreni ve çalışma grubu, veri toplama aracı ve süreci, araştırmanın geçerliliği, güvenilirliği ve veri analizi açıklanmıştır.

3.4.1. Araştırma evreni ve çalışma grubu

Araştırma evreni, Türkiye’de Suriyeli göçmenlere yöneliktir. Ancak genel evrene ulaşmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bu noktada İstanbul ilinde turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir. Araştırma İstanbul’da Avrupa kıtası ile sınırlanmıştır.

Evrenin çok büyük olması sebebiyle evrenden örnekleme alınma yoluna gidilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun (örnekleme) belirlenmesinde kolayda ulaşılabilir yöntemi kullanılmıştır. Nitel çalışmalarda çok amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda erişilebilir durum örnekleme sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemde araştırmacı, ulaşılması kolay olan bir durumu seçtiği için bu yöntem araştırmacıya hız ve kolaylık sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada çok amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır (İlban ve Kömür, 2019: 278).

Amaçlı örnekleme için uygun olarak katılımcılar için gerekli kriterler şu şekilde belirlenmiştir;

- 1) İstanbul’da turizm sektöründe faaliyet gösteren kurum, şirket veya otelde çalışanı olmak.
- 2) Çalışma çağına gelmiş olmak.
- 3) Türkiye’nin verdiği geçici kimlik belgesine sahip olmak.
- 4) Araştırmaya katılım konusunda gönüllü olmak.

Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu; geçici kimlik belgesine sahip, 18 yaş üstü ve turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerden oluşmaktadır.

3.4.2. Veri toplama aracı

Çalışmada nitel araştırma yöntemi seçilmiş olup derinlemesine görüşme yönteminde veri toplama yöntemi olarak yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Nitel araştırma, görüşme, gözlem, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik bir sürecin takip edildiği araştırma türüdür. Nitel araştırma yöntemleri aslında insan yaşamının ve toplumsal dünyanın anlam ve deneyim boyutlarını anlamayı amaçlamaktadır (Arastaman vd., 2018: 47; Aydın, 2018: 61).

Derinlemesine görüşme, nitel araştırma yöntemleri arasında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Görüşme öncesinde hazırlanan bir dizi sorunun araştırmacı tarafından görüşülen kişiye sorulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olarak üçe ayrılmaktadır. Yapılandırılmış görüşme, katılımcılara kapalı uçlu sorular yöneltilirken yarı yapılandırılmış görüşmede ise, katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilerek daha fazla yorum yapılmasına olanak tanımaktadır (Uslu ve Demir, 2023: 292).

Görüşme formu, araştırmacının amacına uygun olarak ve literatür taramasından elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmış ve bir uzman tarafından kontrol edilmiştir (EK-2).

Suriyeli göçmenler hakkında yaş, cinsiyet, meslek, medeni durum, eğitim düzeyi, Türkiye'deki yasal statü, kalış süresi, Türkiye'ye ve İstanbul'a göç etme nedenleri ve yabancı dil becerileri gibi genel bilgiler kapalı uçlu sorularla elde edilmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne giriş süreçlerini ve nedenlerini, turizm sektöründeki çalışma koşullarını ve yaşadıkları sorunları belirlemek, geleceğe yönelik kariyer planlarını daha iyi anlamak, deneyimlerini ve yaşadıkları zorlukları derinlemesine keşfetmek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.4.3. Araştırmanın uygulanma süreci

Araştırma İstanbul ilinde Avrupa kıtasında yer alan Başakşehir, Bağcılar, Esenler, Fatih ve Küçükçekmece ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Turizm sektöründe çalışan, geçici kimlik belgesine sahip olan konaklama sektöründe 7 kişi ve seyahat acentesinde 7 kişi, toplam 15 Suriyeli göçmen ile mülakat gerçekleştirilmiştir.

Göçmenler ile gerçekleşen mülakatlar bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bütün görüşmeler Arapça dilinde gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda Sosyo-Demografik ve

araştırmanın amacına uygun hazırlanan sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşmeler 25.02.2024 tarihinde başlayıp 14.04.2024 tarihinde sonlanmıştır. Görüşmelerin ortalama 35-60 dakika sürmüştür.

Görüşme sırasında göçmenlerin verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından not edilerek her göçmen için ayrı bir soru formunda yazılmıştır. Daha sonra Türkçe 'ye çevrilerek bilgisayar ortamına geçirilmiştir.

3.4.4. Araştırmanın geçerliliği

Genel olarak geçerlilik, araştırma sonuçlarının doğruluğu ile ilgilidir. Nitel araştırmada geçerlilik, araştırmacının araştırdığı konuyu mümkün olduğunca nesnel bir şekilde gözlemlemesidir. Geçerlilik ikiye ayrılmaktadır; iç geçerlilik, araştırma sonuçlarına ulaşmada izlenen sürecin yeterliliği, incelenen gerçekliği ortaya koymaktadır. Dış geçerlilik ise, elde edilen sonuçların benzer grup veya ortamlara aktarılma imkânıdır (Karataş, 2015: 76-77).

Araştırmanın geçerliliği sağlanması için elde edilen bulguların kendi içinde bağlantılı, tutarlı, açıklayıcı ve anlamlı olmasına özen gösterilmiş, araştırmanın kapsamında oluşturulan kavramsal çerçeveye uygunluğu doğrulanmıştır ve göçmenlerin yorumlarından doğrudan alıntılar yapılmıştır.

3.4.5. Araştırmanın güvenilirliği

Güvenilirlik, araştırma sonuçlarının tekrarlanabilirliği ile ilgilidir. Güvenirlilik ikiye ayrılmaktadır: iç güvenilirlik, diğer araştırmacıların aynı verileri kullandıklarında aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağı ile ilişkilidir. Dış güvenilirlik, benzer ortamlarda aynı şekilde araştırma sonuçlarının elde etmenin mümkün olup olmadığına bakmaktadır (Karataş, 2015: 77-78).

Araştırmanın güvenilirliği sağlanması için araştırmanın soruları, yöntemlerini ve aşamalarını belirgin ve detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. Veriler, araştırma sorularının gerektirdiği şekilde ayrıntılı ve amaca yönelik olarak toplanmıştır ve sonuçlar elde edilen verilerle ilişkilendirilmiştir.

3.4.6. Araştırmanın veri analizi

Mülakatlardan elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerine uygun olan MAXQDA 2024 programına yüklenmiştir. Etik kurallara uygun her bir katılımcı G1, G2,.....G15 şeklinde ifade edilmiştir.

Verilerin analizinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin daha detaylı incelenerek bu verileri açıklayan kavram, kategori ve temalara ulaşmayı gerektirmektedir. İçerik analizi elde edilen verilere odaklanmakta; Kodlar, veri setinde sıklıkla meydana gelen veya katılımcı tarafından vurgulanan olay ve olgulardan çıkarılmaktadır. Kodlar kategorilere, kategoriler de temalara yol açmaktadır. Kısacası, birbiriyle benzer ve ilişkili bulunan veriler (kodlar) belirli kavramlar (kategoriler) ve temalar altında gruplandırılarak yorumlanmaktadır (Baltacı, 2019: 377).

3.4.6.1. Verilerin kodlanması

Bu aşamada elde edilen veriler araştırmacı tarafından birçok kez incelenmiş ve anlamlı bir şekilde ilişkilendirilerek kodlanmıştır. Toplam 273 kodlama yapılmıştır.

3.4.6.2. Temaların oluşturulması ve sınıflandırılması

Kodlanan verilerin benzerlik ve farklılıkları tespit edilmiştir. Birbiriyle ilişkili kodları bir araya getirebilecek kategoriler belirlendikten sonra çalışmanın amacına uygun temalar tespit edilmiştir. Temalar, kategoriler ve kodlar Tablo 3.1’de sunulmuştur:

Tablo 3.1 Verilerin temaları, kategorileri ve kodları

Tema	Kategori	Kod
Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları	-	Arkadaş/Akraba/Tanıdık vasıtasıyla
		Sosyal medya aracılığıyla
		Kendi araştırarak bulma
		Kurumdan destek
		Tesadüfen olması

Turizm Sektörü Tercih Etme Nedenleri	-	Çalışma koşullarının uygun olması
		Network ağını geliştirmesi
		İş potansiyeli olması
		Çalışarak gezme potansiyeli
		Yeni insanlar ve kültürler tanıma potansiyeli
		Turizm mezunu olması
Çalışma Koşulları	Mesleki Deneyim	Var
		Yok
	Çalışma Süreleri	Bir yıldan az
		1-3 yıl
		4-6 yıl
		7-9 yıl
		10 yıl ve üzeri
	İstihdam Biçimi	Tam zamanlı
		Part-time
	İstihdam Türleri	Kayıtlı
		Kayıt dışı
	Çalışma Saatleri	45 saat altı
		İş durumuna göre
		45 saat üstü
	Sağlık Sigortası İmkânı	Sigortalı

		Sigortasız
	Çalışma Ortamı	Olumlu arkadaş ve işveren ilişkileri
		Olumlu arkadaş, olumsuz işveren ilişkileri
	Ücret	Yasal ücret
		Yüksek ücret
		Düşük ücret
	İş Tatmini	Memnun
		Memnun değil
	İşe Devam Etme Durumları	Devam edecek
		Başka bir iş arayacak
İş Piyasasında Karşılaşılan Zorluklar	Sektörel Zorluklar	Yoğunluk ve çalışma saatlerin uzun olması
		Bayram ve resmi günlerinde tatil olmaması
	İşyerinden Kaynaklanan Zorluklar	Ödüllendirme sistemin olmaması
		Düşük ücretten dolayı deneyimli personel bulma zorluğu
		Mesai ücretlerinin ödenmemesi
		Personel eksikliği
		Meslekte ilerleyememe
		İzin kullanamama
		Ek iş yükü
		Kayıt dışı istihdamdan dolayı referansın olmaması

	Ekonomik Zorluklar	Maaşın düşüklüğü
	Yasal Zorluklar	Çalışma iznin olmaması
		Çalışma hakların verilmemesi
		Yol izin alma zorluğu
		Sağlık sigortası olmaması
Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri	-	Yabancı dil
		Kaçak konumunda çalışmayı kabul etme
		Ucuz iş gücü
Göçmenlerin Planları	Turizm Sektöründe Kariyer Hedefi	Var
		Yok
	Turizm Faaliyetlerinin Ülke Bazında Sürdürülmesi	Türkiye’de turizm faaliyetlerine devam edecek
		Suriye’de turizm faaliyetlerine devam etmeyecek

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1. Görüşme Yapılan Göçmenlere İlişkin Genel Bilgiler

Bu bölümde göçmenlerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim durumu, yasal statüsü, yabancı dil bilgisi, mesleği, Türkiye'yi ve İstanbul'u tercih etme nedenlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1.1. Göçmenlerin sosyo-demografik bilgileri

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi, görüşülen 15 kişinin 10'u erkek, 5'i kadındır. Tüm katılımcılar Suriye vatandaşıdır ve geçici kimlik belgesine sahiptir.

Tablo 4.1 Göçmenlerin sosyo-demografik bilgileri

Kod	Yaş	Cinsiyet	Uyruk	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Türkiye' de Yasal Statüsü	Türkiye' de Kalış Süresi	Göç Öncesi Mesleği	İşyerindeki Pozisyonu
G1	18-35 arası	E	Suriye	Bekar	-	Lise	Geçici Kimlik	5-8 yıl arası	Öğrenci	Otel/ Resepsiyonist
G2	18-35 arası	E	Suriye	Evli	-	Üniversite	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Serbest Meslek	Seyahat acentesi/ Transfer görevlisi
G3	18-35 arası	K	Suriye	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Öğrenci	Seyahat acentesi / Seyahat danışmanı
G4	18-35 arası	E	Suriye	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	5-8 yıl arası	Muhasebeci	Otel/ Resepsiyonist
G5	36-50 arası	K	Suriye	Evli	4	İlkokul/ Ortaokul	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Terzi	Otel/ Aşçı
G6	36-50 arası	E	Suriye	Evli	1	Üniversite	Geçici Kimlik	5-8 yıl arası	Mühendis	Otel / Rezervasyon elemanı
G7	18-35 arası	E	Suriye	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Öğrenci	Seyahat acentesi / Bilet satış sorumlusu
G8	18-35 arası	K	Suriye	Evli	1	Lise	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Ev hanımı	Seyahat acentesi/ Temizlik görevlisi

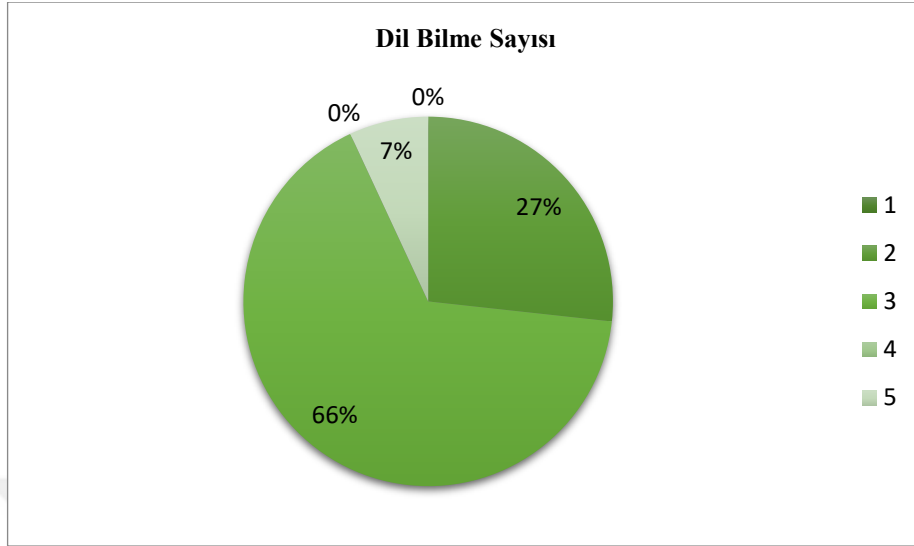
G9	36-50 arası	E	Suriye	Evli	2	Üniversite	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Serbest meslek	Seyahat acentesi/Acente sorumlusu
G10	18-35 arası	E	Suriye	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Eczacı	Seyahat acentesi/Etkinlik sorumlusu
G11	18-35 arası	E	Suriye	Bekar	-	Lise	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Öğrenci	Otel/Garson
G12	18-35 arası	E	Suriye	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Öğrenci	Otel/Bellboy
G13	18-35 arası	K	Suriye	Evli	3	Lise	Geçici Kimlik	9-12 yıl arası	Çalışmıyor	Otel/Temizlik görevlisi
G14	18-35 arası	K	Suriye	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Öğretmen	Seyahat acentesi/Tur rehberi
G15	36-50 arası	E	Suriye	Evli	3	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Emlakçı	Seyahat acentesi/Seyahat danışmanı

Araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin çoğunlukla bekar, üniversite mezunu ve genç grupta yer almakta olup, yaşları 18-35 yaş aralığındadır. Aslantürk ve Tunç (2018: 176) Suriye nüfusunun önemli bir kısmının genç olduğu ve Türkiye'nin yaşlanan bir nüfusa sahip olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin gelecekteki olası genç işgücü açığı Suriyeli genç nüfus ile karşılanabileceğini ifade etmişlerdir.

4.1.2. Göçmen çalışanların yabancı dil bilgisi ve Türkçe bilme seviyeleri

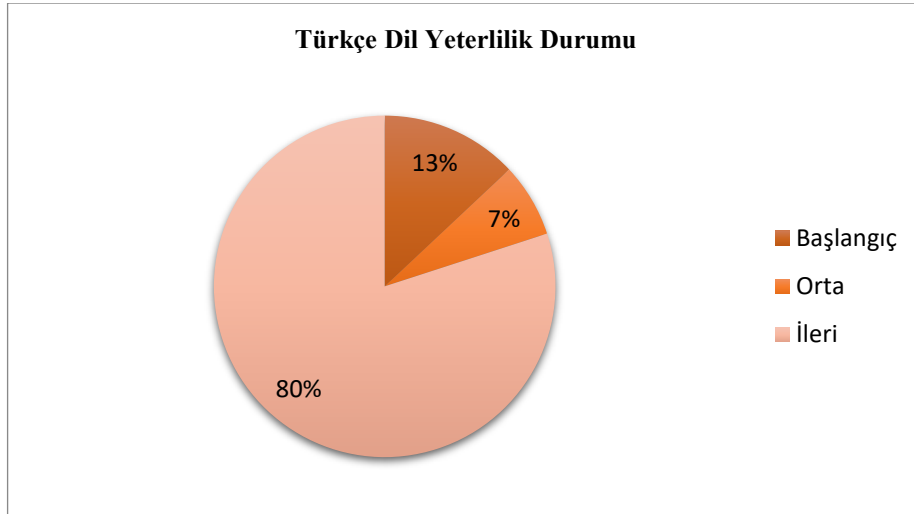
Turizm sektörü yabancı dil bilen çalışanlara ihtiyaç duymaktadır. Turizm sektöründe çalışan göçmenlerin turistlerle ve müşterilerle kolay iletişim kurabilmeleri için yabancı dil bilmeleri son derece önemlidir.

Bu durumda turizm sektörü, misafirlere turizm mal ve hizmetlerini satmak amacıyla yüz yüze ikili ilişkiler kuran çalışanların oluşturduğu iyi ilişkiler ve dostluklar sonucunda elde edilmektedir. Ayrıca misafir ve personel arasındaki başarılı iletişim, misafirlerin sorun ve sorularına anında yanıt verme ve sorunu anında çözüme kavuşturma olanağı sağlamaktadır (Yazgan ve Oktay, 2022: 881).

Şekil 4.1 Göçmenlerin yabancı dil bilgisi

Mülakata katılan Suriyeli göçmenlerin 67%'si üç dil bilmektedir. Üç dil bilen göçmenlerin Arapça, İngilizce ve Türkçe konuşabilmektedir. 27%'si Arapça ve Türkçe konuşabilmekte, 7%'si ise 5 dil bilerek Arapça, İngilizce, Türkçe, Kürtçe ve Rusça konuşabilmektedir.

Şekil 4.2 Göçmenlerin Türkçe dili bilme seviyeleri

Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenmeleri, onların günlük yaşamlarında iletişimden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmalarında, toplum kültürüne uyum sağlamalarında ve

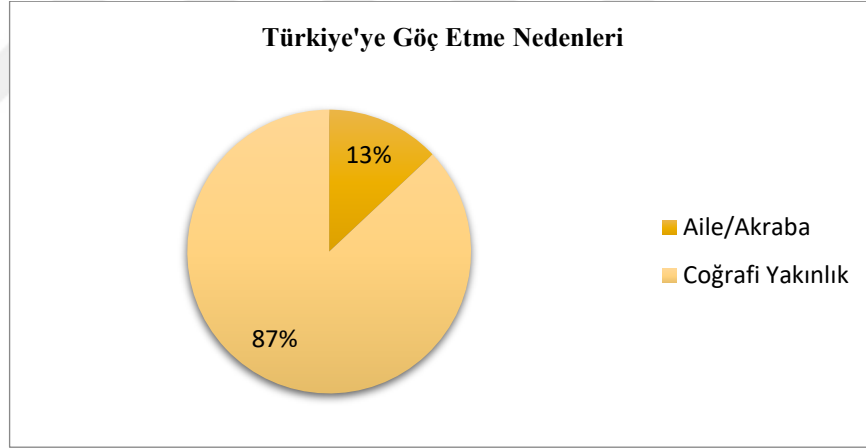
eğitim-öğretim faaliyetlerini sorunsuz bir şekilde sürdürmelerinde önemli rol oynayacaktır (Sur ve alışkan, 2021: 30).

Görüşülen göçmenlerin 80%'ini ileri, 13%'ü orta ve %7'si başlangıç seviyesinde Türkçe dilini konuşabilmektedir.

4.1.3. Göçmen çalışanların Türkiye'ye ve İstanbul'a göç etme nedenleri

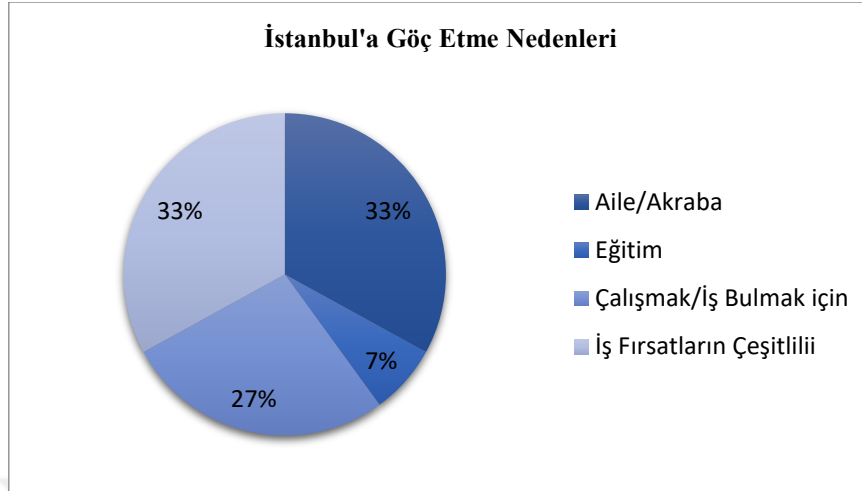
Türkiye, coğrafi konumu ve komşu ülkelere kıyasla gelişmişliği nedeniyle uluslararası göç ve yasadışı göç olaylarında hem hedef ülke hem de transit ülke olarak öne çıkmaktadır (Deniz, 2014: 175).

Mülakata katılan Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye ve İstanbul'a göç etme nedenlerinin benzer olduğunu görülmektedir.

Şekil 4.3 Göçmenlerin Türkiye'ye göç etme nedenleri

Suriyeli göçmenlerin çoğunluğu %87'lik bir oranla Türkiye'ye Suriye'ye sınırı olduğu için göç ederken, %13'ü Türkiye'de aile ve akrabaları olduğu için göç etmeyi tercih etmiştir.

Şekil 4.4 Göçmenlerin İstanbul'a göç etme nedenleri

İstanbul'a göç etme nedenlerine gelince, göçmenlerin çoğu 33% oranı ile İstanbul'da aile ve akrabaları olduğu için ve 33% oranı ile iş olanaklarının çeşitliliği nedeniyle İstanbul'u tercih etmiştir. 27% oranı ile çalışmayı/iş bulmayı ve 7% oranı ile eğitim için İstanbul'a göç etmeyi tercih etmiştir.

4.2. Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları

Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına giriş yollarını sorarak, turizm sektörüne nasıl eriştiklerini sorulmuştur.

Tablo 4.2 Göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma fırsatlarına erişim yolları

Araştırma Sorusu	Tema	Kodlar
İstanbul İlinde Suriyeli Göçmenlerin Turizm Sektöründeki Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları	Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları (15)	Arkadaş/Akraba/Tanıdık vasıtasıyla (9)
		Sosyal medya aracılığıyla (3)
		Kendi araştırarak bulma (2)

Nelerdir?		Kurumdan destek (1)
------------------	--	---------------------

Göçmenler turizm sektörüne katılmadan önce diploma denkliklerinin olmaması ve Türk vatandaşlığına sahip olmamaları gibi bazı zorluklarla karşılaşmışlardır. Görüşmeler sonucunda, turizm sektörüne erişimin çoğunlukla arkadaşlar/akrabalar/tanıdıklar aracılığıyla sağlanmıştır.

Göçmenler arasındaki ilişkiler ağı, aile bağları, komşuluk ilişkileri ve iş arkadaşlıkları arasında kurdukları ortak köken, soy ve dostluğa dayalı bağlardan oluşmaktadır. Bu tür bağlantılar, insanların ihtiyaç duyduklarında yardım isteyebilecekleri veya iş bulabilecekleri bir sosyal sermaye biçimidir (Görgün, 2017: 1323; Özcan, 2017: 202).

Turizm sektörüne arkadaş/akraba/tanıdık vasıtasıyla erişen göçmenlerin alıntıları aşağıda sunulmuştur;

“Herhangi bir kurumdan destek almadım. Arkadaşlarım sayesinde buldum. Türkiye’ye ilk geldiğimde turizmde 2 yıl çalıştım. Transfer şoförlüğü yaptım. Daha sonra ticaret ile uğraştım. İşler yoluna gitmeyince bıraktım. Ben Halep’teyken 2 yıllık Turizm ve otelcilik bölümü okudum. Diploma denkliği yapamadım. Onun için Türkiye’de iş kolaylıkla bulamıyordum. Türk acentelere ve Türk otellere başvuru yaptım fakat onlar diploma istiyorlar onun için şu anda Araplara ait bir seyahat acentesi ile çalışıyorum.” (G2)

“Ben Türkiye’de Selçuk Üniversitesinde iki yıllık Turist rehberliği okudum. Lisansı devam edip çalışmak istiyordum ama şartlar biraz zordu bu yüzden çalışmam gerekiyordu. Birçok mülakata gittim fakat Türk vatandaşlığım olmadığı için işe alınmadım. Türk vatandaşlığına sahip olanları daha çok tercih ediliyordu. Bir tanıdığımın eşi bu acentede çalışıyordu seyahat danışmanı personeli arıyorlardı bende işe başladım.” (G3)

“Herhangi bir destek almadım. Tamamen tesadüfen oldu. Daha önceden tekstil sektöründe çalışıyordum. İşverenin baskısından dolayı ve maaşım sürekli eksiksiz vermesinden dolayı işi bıraktım. Arkadaşımınla konuşurken çalıştığı yerde boş pozisyon olduğunu öğrendim. Arkadaşım Otelin insan kaynakları ile görüştürmüştü ve işe başladım.” (G4)

“Herhangi bir kurum destek olmadı. Oğlumun arkadaşının ailesi bana bu işi buldular. Çok zorlandım iş buluna kadar sürekli tanıdıklarımın borç alıyordum.” (G5)

“Ülkemdeki savaşın başladıktan sonra Mısra gittim, orada toplam 2 yıl seyahat acentesinde çalıştım. Hep Türkiye’ye gelmek istiyordum. Mısırdaki yaşam şartları zor olduğu için ve aileme yakın olmak istediğim için Türkiye’ye Gaziantep’e geldim. Gaziantep’in iş fırsatları sınırlı olduğundan dolayı İstanbul’a gelir gelmez arkadaşımın yönlendirmesiyle otelde çalışmaya başladım.” (G6)

“Komşumun tavsiyesiyle buldum.” (G8)

“Herhangi bir destek almadım. Ben Suriye’deyken ticaret ile uğraşıyordum. Dükkânım vardı orda sürekli olarak iş yaptığım bir tandık vardı onun amcası Türk vatandaşlığına geçti ve Türkiye’de seyahat acentesi açtı. Türkçe iyi bildiğim için ve İstanbul’da birçok tanıdığım ve arkadaşım olduğu için seyahat acentesi ilk açtığında bu süreçte kendisine destek oldum ve seyahat acentesi danışmanı olarak işe başladım.” (G9)

“Arkadaşım çalıştığı acentede personele ihtiyaç olduğu için bana söyledi. Bende kabul ettim çünkü mesleğim ile ilgili herhangi bir yerde iş bulamadım. Diplomama denklik yapamadığım için mesleğim dışında çalışmak zorundayım.” (G10)

“Akrabalarım iş bulmak için yardımcı oldular.” (G13)

Sosyal Medya üzerinden erişim sağlayan göçmenlerin ifadeleri aşağıda sunulmuştur;

“Facebook aracılığıyla kendim buldum.” (G7)

“Ben öğrenci olduğum için herhangi bir tecrübem yoktu. İnternet üzerinden CV’mi gönderiyordum ve bu işi buldum.” (G11)

“13 yıldır Türkiye’deyim. Bütün çalıştığım yerlerde kendim araştırarak buldum. Daha önce Emlak danışmanı olarak çalışıyordum fakat çalıştığım yer kapandı ve farklı bir ilçede açıldı o yüzden iş aramak zorunda kaldım. İnternet sitesinde iş ilanı gördüm ve başvururdum.” (G15)

Turizm sektörüne kendi araştırmaları yoluyla ulaşan iki göçmen, herhangi bir destek almadan iş bulmuştur;

“Kendim araştırarak buldum.” (G12)

“İstanbul’a gelir gelmez birçok seyahat acentesine özgeçmişimi bıraktım. Bana gelen en uygun teklifi kabul ettim.” (G14)

Bir katılımcı, bir Arap kuruluşundan nasıl destek aldığını anlattı;

“Ben üniversite öğrencisi olduğum için tam zamanlı çalışamıyorum. Birçok yere başvurduğum. Türkçem iyi olduğu için Kariyer adlı bir siteden başvurularımı gönderiyordum. Bana uygun olabilecek her işe başvuruyordum ama iş bulamıyordum. Bir arkadaşımın tavsiyesiyle Araçların işe yönlendirdiği bir kurum vardı. Oraya gittim kendi becerilerimi ve nerede çalışabileceğimi anlattım. Onlar bana bu işi buldular.” (G1)

4.3. Turizm Sektörü Tercih Etme Nedenleri

Meslek seçimi, kişilerin tüm hayatını ve çalışacağı sektörü etkileyen önemli dönüş noktalarından biridir. Çünkü meslek seçimi sadece kişinin çalışma alanını değil, aynı zamanda seçmiş olduğu sektörü, hayatını ve geleceğini etkileyecek birçok önemli faktörü de içermektedir. Birçok ülkede, mesleki davranışların incelenmesi ve dikkatlerin meslek seçimine odaklanması, sosyal değişim, sanayileşme ve ekonomik kalkınma süreçlerine paralel olmuştur (Kılıç, 2021: 151).

Tablo 4.3 Göçmenlerin turizm sektörü tercih etme nedenleri

Araştırma Sorusu	Tema	Kodlar
İstanbul İlinde Suriyeli Göçmenlerin Turizm Sektörü Seçme Nedenleri Nelerdir?	Turizm Sektörü Tercih Etme Nedenleri (16)	Tesadüfen olması (5)
		Çalışma koşullarının uygun olması (3)
		Network ağını geliştirmesi (2)
		İş potansiyeli olması (2)
		Çalışarak gezme potansiyeli (2)
		Yeni insanlar ve kültürler tanıma potansiyeli (1)
		Turizm mezunu olması (1)

Yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli göçmenlerin turizm sektörünü tercih etme nedenlerinin çoğunun tesadüfi olduğu ortaya çıkmıştır:

“Turizm sektörü tamamen tesadüfen oldu. Benim ders saatlerime uygun olduğu için tercih ettim.”
(G1)

“Turizm sektörüne tesadüfen girdim.” (G4)

“Otelde çalışmam tesadüfen oldu. Bana uygun bir iş arıyordum ve otelde aşçı olarak çalışmam gayet uygundu.” (G5)

“Turizm sektöründeki iş tesadüfen oldu.” (G10)

“Turizm sektörü özellikle tercih etmedim iş ararken denk geldi.” (G13)

Uygun çalışma koşulları nedeniyle turizm sektörünü tercih eden göçmenlerin ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Seyahat acentesinde iş uygun olduğu için tercih ettim.” (G8)

“Oteldeki iş bana uygundu onun için tercih ettim.” (G12)

“Seyahat acentesindeki danışmanlık yapmak bana çok uygundu onun için tercih ettim.” (G15)

Gelecekte turizm sektöründe çalışmak ve ağlarını geliştirmek istedikleri için turizm sektörünü tercih eden göçmenlerin ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Turizm sektörü çok kazanç sağlayan bir sektördür. Fakat kendi işini yapan insanlara. Bizim için çok zor özellikle T.C. vatandaşı olmadığımız için kolay bir şekilde iş bulamıyoruz. Çoğu çalışma izni çıkartmak istemez. Gelecekte turizm ile ilgili planlarım olduğu için deneyim kazanmak ve turistleri tanıyarak ağımlı geliştirmek istiyorum o yüzden turizm sektöründe çalışıyorum.” (G2)

“Turizm sektörü çok kazanç sağlayan bir sektördür. Ben kendi işimi yapmak istediğim için ve ağımlı genişletmek istediğim için bu sektörde çalışıyorum.” (G6)

“Turizm sektörü ciddi para getiren bir sektördür. O yüzden ilerde bir seyahat acentesi açmak istiyorum.” (G9)

Çalışmak ve seyahat etmek istedikleri için turizm sektörünü tercih eden göçmenlerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Daha önce birçok yerde birçok pozisyonda çalıştım, turizm sektörü hem gezmek hem de para kazanmak için tercih ettim fakat geçici belgesine sahip olduğum için yol izin belgesi almadan turlara çıkmam yasak o yüzden bilet satış departmanında çalışıyorum.” (G7)

“Türkiye’de Turizm sektörü çok güçlü bir konuma sahip, onunla beraber kendimi hem geliştirmek hem de çalışmak hem de seyahat yapmak için tercih ettim.” (G14)

Çalışarak yeni insanlar ve kültürler tanımak için turizm sektörünü tercih eden katılımcının ifadesi aşağıda yer almaktadır:

“Yeni insanlar ve yeni kültürler tanıyarak bir iş yapmak istiyordum onun için tercih ettim.” (G11)

Turizm mezunu olduğu için turizm sektörünü tercih eden katılımcının ifadesi aşağıda yer almaktadır:

“Ben turist rehberliği mezunu olduğum için turist rehberliği yapmak istiyorum onun için turizm sektörü tercih ediyorum. Hem gezmek hem de çalışmak istiyorum.” (G3)

4.4. Çalışma Koşulları

Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründe çalışma koşulları teması 10 kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; Mesleki deneyim, çalışma süreleri, istihdam biçimi, istihdam türleri, çalışma saatleri, sağlık sigortası imkânı, çalışma ortamı, ücret, iş tatmini ve işte devam etme durumları olarak sınıflandırılmıştır. Çalışma koşulları teması için toplam 150 kodlama yapılmıştır.

Tablo 4.4 Göçmenlerin turizm sektöründe çalışma koşullarına ait kategori ve kodlar

Araştırma Sorusu	Tema	Kategori	Kodlar
İstanbul İlinde Suriyeli Göçmenlerin Turizm Sektöründeki Çalışma Şartları ve Çalışma Ortamı Nasıldır?	Çalışma Koşulları (150)	Mesleki Deneyim (15)	Var (4) Yok (11)
		Çalışma Süreleri (15)	Bir yıldan az (2) 1-3 yıl (8) 4-6 yıl (4) 7-9 yıl (0) 10 yıl ve üzeri (1)
		İstihdam Biçimi (15)	Tam zamanlı (14) Part-time (1)
		İstihdam Türleri (15)	Kayıtlı (1) Kayıt dışı (14)
		Çalışma Saatleri (15)	45 saat altı (1) İş durumuna göre (1) 45 saat üstü (13)
		Sağlık Sigortası İmkânı (15)	Sigortalı (0) Sigortasız (15)
		Çalışma Ortamı (15)	Olumlu arkadaş ve işveren ilişkileri (13) Olumlu arkadaş, olumsuz işveren ilişkileri (2)
		Ücret (15)	Düşük ücret (9) Yasal ücret (4) Yüksek ücret (2)

		İş Tatmini (15)	Memnun (12) Memnun değil (3)
		İşte Devam Etme Durumları (15)	Devam edecek (6) Başka bir iş arayacak (9)

4.4.1. Mesleki deneyim

Görüşmeye katılan ve turizm sektöründe çeşitli departmanlarda resepsiyonist, transfer görevlisi, seyahat danışmanı, aşçı, temizlik görevlisi, rezervasyon elemanı, bilet satış sorumlusu, acente sorumlusu, etkinlik sorumlusu, garson, bellboy ve tur rehberi unvan ile çalışan Suriyeli göçmenlere mesleklerinde profesyonel deneyime sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Suriyeli göçmenlerin göç öncesi meslekleri incelendiğinde, tamamının turizm sektörüyle doğrudan ilgili olmayan mesleklere sahip olduğu görülmektedir.

Görüşmelerde alınan cevaplara göre turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin çoğunun turizm konusunda mesleki tecrübeye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Turizm sektörünün insan kaynağı ihtiyacının karşılanmasında, turizm diplomalarının arkasında durarak sektörel ve akademik kariyerlere anlam ve önem kazandırmak ayrıcalık bir davranıştır. Her sosyal sistem kendi meslekleri ve mesleklerinin kanıtı olan diplomaları üzerine kurulmalıdır. Hukuk, sağlık ve eğitim alanlarında olduğu gibi turizm sisteminin de sağlıklı işleyebilmesi için turizm diplomalarına dayanması gerekmektedir (Erbaş vd., 2016: 2).

Mesleki deneyimi olmayanların departman şefi ve meslektaşlarının kendilerine işi öğrettiğine dair ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Resepsiyon şefi ve çalışma arkadaşlarımın yönlendirmeleriyle işimi yapabiliyorum.” (G1)

“İşe başladığımda tecrübeli arkadaşlarım bana işi öğrettiler.” (G7)

Turizm sektöründe mesleki deneyimi olmayan bir katılımcı, turizm sektöründe çalışmak için sadece yabancı dil bilmenin yeterli olduğunu aşağıdaki sözler ile belirtmiştir:

“Turizm sektörüne girmek bence herhangi bir deneyime ihtiyacınız yok yeter ki yabancı dil bilginiz olsun.” (G4)

Turizm sektöründe mesleki deneyimi olanların daha önceden turizm sektöründe farklı departmanlarda çalışmışlardır:

“Türkiye’ye ilk geldiğimde 2 yıl turizm sektöründe çalıştım. O zamanlarda bir seyahat acentesinde Transfer şoförlüğü yapıyordum.” (G2)

“Üniversitedeyken staj yapmıştım. Staj süremde birçok şey kazandım. İşe başlarken hiç zorlanmadım.” (G3)

“Daha önce Gaziantep’te ve Mersin’de seyahat acentelerinde çağrı merkezinde ve danışman olarak çalışmıştım.” (G14)

4.4.2. Çalışma süreleri

AB Çalışma Süresi Yönergesinde çalışma süresi, ulusal yasanın yasal düzenlemelerine veya gelenek ve göreneklere uygun olarak işverenin emrinde bulunan, çalışanın işini yaparken veya yükümlülüklerini yerine getirirken geçirdiği herhangi bir süre olarak tanımlamıştır (Koç ve Çelik, 2017: 605).

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere ne kadar süredir turizm sektöründe çalıştıkları sorulmuştur.

Turizm sektörüne işgücüne katılan 15 Suriyeli göçmenin sekizi en çok 1-3 yıl arasında çalışmıştır. Dördü 4-6 yıl arasında, ikisi bir yıldan az ve bir kişi ise 10 yıl veya daha uzun süredir çalışmaktadır.

4.4.3. İstihdam biçimi

Turizm sektörünün istihdama katkısı, turizm sektöründeki işlerin çalışma saatlerinin tam zamanlı ve yarı zamanlı istihdam biçimleriyle sağlanmaktadır (Tutar vd., 2013: 19).

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlerin istihdam biçimlerini araştırılmıştır. 15 katılımcının 14'ü tam zamanlı ve 1 katılımcının öğrenci olması nedeniyle part-time olarak istihdam edildiğini görülmektedir.

4.4.4.İstihdam türleri

Yabancıların kayıt dışı istihdamı tüm dünyada ve her dönemde görülen bir olgu olmakla birlikte 1980'li yıllardan itibaren önem kazanmıştır. Türkiye bir geçiş ve varış ülkesi olarak bu sorunla sürekli karşı karşıya kalmış ancak Suriyelilerin zorunlu göçüyle birlikte bu olgu daha da önem kazanmıştır (Aslantürk ve Tunç, 2018: 19). Ayrıca, turizm sektörü, en yoğun emek gerektiren sektörlerden biri olup kayıt dışı istihdam ile karakterize edilmiş durumdadır (Aynalem vd., 2016: 1).

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmen çalışanların iş güvencesi açısından bakıldığında, 15 kişiden 14'ünün kayıt dışı istihdam edildiği görülmektedir.

4.4.5.Çalışma saatleri

Suriyeli göçmen çalışanların çalışma saatlerine bakıldığında, çoğunun 45 saatin üzerinde çalıştığı ve Türkiye'nin en yoğun sektöründe çalıştıkları için uzun çalışma saatlerine maruz kaldıkları görülmektedir.

Tur rehberliği yapan bir göçmenin çalışma saatleri turların saatlerine göre planladığını ifade etmiştir:

“Benim çalışma saatleri ve çalışma günleri turların saatlerine ve günlerine göre planlamaktadır.”
(G14)

4.4.6.Sağlık sigortası imkânı

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere sağlık sorunlarını nasıl çözdükleri sorulmuştur.

Göçmen çalışanların tamamının sağlık sigortasının olmadığı ortaya çıkmıştır. Herhangi bir sağlık sorunu yaşadıklarında bunu kendi imkânlarıyla çözdüklerini belirtmişlerdir:

“Sağlık sigortam yok. Bir sağlık sorunum olursa kendi imkânlarımla giderim.” (G1)

“Sağlık sigortam yok. Hastalanırsam kendi imkânlarımla giderim.” (G2)

“Sağlık sigortası yapmıyorlar. Benim rahatsızlığım var devamlı olarak muayeneye gidiyorum. Muayene ücretleri Maaşımdan ödüyorum.” (G3)

“Sağlık sigortam olmadığı için herhangi bir sorun yaşarsam doktora kendi imkânlarımla giderim.” (G4)

“Sağlık sigortam yok. Kendi paramdan ödüyorum.” (G5)

“Sağlık sigortam yok. Kendi imkânlarımla çözüyorum.” (G6)

“Sağlık sigortam yok. Bir sağlık sorunum olursa çoğu zaman eczaneye gidip ilaçlar alırım.” (G7)

“Kendi imkânlarımla hastaneye giderim çünkü sağlık sigortam yok.” (G8)

“Sağlık sigortam yok. Kendi imkânlarımla giderim doktora.” (G9)

“Sağlık sigortam yok. Bu zamana kadar hep kendi maaşımdan ödedim.” (G10)

“Sağlık sigortam yok. Kendi imkânlarımla hallediyorum.” (G11)

“Sağlık sigortam yok. Kendi imkânlarımla hastaneye gidiyorum.” (G12)

“Sağlık sigortam yok. Buradaki Arap doktora kendim ile giderim.” (G13)

“Sağlık sigortam yok. Kendi maaşımdan ödüyorum.” (G14)

“Sağlık sigortam yok. Kendi imkânlarımla giderim.” (G15)

4.4.7. Çalışma ortamı

Görüşmeye katılan göçmenlerin çalışma ortamları hakkında sorular sorularak, iş arkadaşları ve işverenleri ile ilişkilerinin nasıl olduğu tartışılmıştır.

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlerin çoğunun olumlu arkadaş ve işveren ilişkileri kurduklarına dair ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Çok iyi. İşveren ve iş arkadaşlarım hepsi Türk sadece bir arkadaşım Mısır vatandaşı. Çok iyi anlaşıyoruz. Bana çok yardımcı oluyorlar.” (G1)

“İşveren ve iş arkadaşlarım ile ilişkim çok iyi.” (G2)

“İş ortamı iyi. Herhangi bir sorunum yok.” (G3)

“İş ortamı çok iyi. Genelde yoğun geçiyor birbirimizi çok iyi idare ediyoruz ve gayet anlayışlı insanlardır.” (G4)

“İş ortamı iyi fakat yoğunluktan dolayı sürekli işveren ile tartışmalar yaşıyorum.” (G5)

“İş ortamı iyi. Herhangi bir sorun yaşamadım.” (G6)

“İş ortamı iyi. Çoğu Arap o yüzden iletişimde hiç zorlanmadım.” (G7)

“İş ortamı çok iyi. Herkes saygılı ve işini iyi yapıyor.” (G8)

“İş ortamı çok iyi. Buradaki çalışanın çoğu tanıdıklarımın. Herhangi bir problemimiz yok.” (G9)

“İş ortamı çok iyi. Herhangi bir sorun yaşamıyorum.” (G11)

“İş ortamı çok iyi herkes sıcakkanlı ve saygılı.” (G12)

“İş ortamı çok iyi. Buradaki arkadaşlarla çok iyi anlaşıyoruz.” (G13)

“İş ortamı çok iyi.” (G14)

İki katılımcının olumlu arkadaş ilişkileri fakat olumsuz işveren ilişkileri geliştirdikleri bu ifadeleri kullanarak açıklamışlardır:

“İş ortamı biraz stresli. İş arkadaşlarım ile ilişkim iyi fakat işveren ile iyi değil.” (G10)

“Arkadaşlarla genel olarak iyiyiz. İşveren ile ters fikiriz.” (G15)

4.4.8. Ücret

ILO'nun yaptığı araştırmada İspanya, Portekiz ve İtalya'da turizm sektöründe çalışanların yaşadığı en önemli sorunun ücret sorunu olduğunu vurgulanmıştır (İLO, 1998: 212).

Turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin gelir düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ücretler 17.000 TL yasal ücret, 18.000-23.000 TL düşük ücret ve 24.000-26.000 TL yüksek ücret olarak kodlanmıştır.

Turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin çoğunun düşük ücretler aldığı tespit edilmiştir. Genel olarak göçmenler ucuz işgücü kaynağı olarak görülmekte ve düşük ücretlerle çalıştırılmaktadır.

4.4.9. İş tatmini

Turizm sektörünün ve konaklama işletmelerinin emek yoğun yapısı nedeniyle çalışanların iş tatmini, müşteri memnuniyetini ve dolayısıyla işletmenin başarısını doğrudan etkileyecektir. Çalışanların iş tatmini müşteri tatmin düzeyini artıracaktır. Bu sektörde üretim ve tüketimin eş zamanlı gerçekleşmesi bu durumun önemini açıklamaktadır (Gürkan vd., 2017: 132).

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere turizm sektöründe çalışmaktan duydukları memnuniyet sorulmuştur. Göçmenlerin çoğu turizm sektöründe çalışmaktan memnun olduklarını belirtmiştir.

4.4.10. İşe devam etme durumları

Turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlere çalışmaya devam edip etmeyecekleri sorulmuştur.

Suriyeli göçmenlerin çoğunun başka bir iş arayışında olduğu tespit edilmiştir. Genellikle kendi mesleklerini, yüksek maaşlı, turizm sektöründe farklı meslekleri yapmak istediklerini aşağıdaki ifadeleri kullanarak belirtmişlerdir:

“Devam etmeyi düşünmüyorum. Ben Bilgisayar mühendisliği okuyorum. İlerde mesleğim ile ilgili iş yapmak istiyorum.” (G1)

“Daha iyi yerlere gidebileceğime inanıyorum. Yüksek maaşlı iş bulursam bu işi bırakacağım.” (G2)

“Genel olarak turizm sektöründe olduğum için memnunum ve mutluyum. Bu benim mesleğim. Seyahat danışmanı olarak devam etmeyi düşünmüyorum turist rehberliği yapmak istiyorum.” (G3)

“Eğer daha iyi bir iş bulursam bu işe devam etmeyeceğim.” (G5)

“Turizm sektöründe çalışmaktan memnunum ama bu otelde devam etmek istemiyorum.” (G6)

“Memnun değilim çünkü çalışmak istediğim pozisyonda değilim. Benim için geçici bir pozisyon. Daha iyi bir iş fırsatı bulursam bu işi bırakırım.” (G7)

“Turizm sektörü gerçekten çok kazançlı bir sektördür. Ben bu işi Türk seyahat acentelerinde veya bilinen otellerde yapmak istiyorum.” (G10)

Çalışmaya devam edecek olan Suriyeli göçmenler genellikle herhangi bir sorun yaşamadıkları için ya da herhangi bir hizmet sektöründe işlerini yapabildikleri için turizm sektöründe çalışmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir:

“Şu anda memnunum. Turizm sektörü mevsimselliğe dayanıyor şu an turizm sezonu açıldığından dolayı yoğunluk başlamasıyla birçok kişiyi işe aldılar eğer çalıştırmayı devam ederlerse işe devam etmeyi düşünüyorum.” (G4)

“Evet, çünkü yaptığım iş herhangi bir sektörde yapabilirim. İşte devam etmeyi düşünmüyorum.” (G8)

“Evet. Bu işte devam etmek istiyorum ama maaşıma zam yapılmazsa başka bir iş bulacağım.” (G9)

“Evet, benim için eğlenceli geçiyor. Maaşım düşük olmasına rağmen çoğu zaman bahşiş aldığım için ayın sonu gelirim iyi oluyor.” (G11)

“Evet, bir sorunum yok onun için çalışmaya devam edeceğim.” (G13)

“Evet çok memnunum ve işte devam etmeyi düşünüyorum.” (G14)

4.5. İş Piyasasında Karşılaşılan Zorluklar

Turizm sektöründe istihdam edilen Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasında çeşitli sorunlarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır.

Göçmenlerin işgücü piyasasında karşılaştıkları sorunlar 4 kategori altında incelenmiştir. Bunlar; sektörel zorluklar, işyerinden kaynaklanan zorluklar, ekonomik zorluklar ve yasal zorluklardır. İş piyasasında karşılaşılan zorluklar sorunlar teması için 40 kodlama yapılmıştır.

Tablo 4.5 Göçmenlerin turizm sektöründe iş piyasasında karşılaşılan zorluklara ait kategori ve kodlar

Araştırma Sorusu	Tema	Kategori	Kod
		Sektörel Zorluklar (5)	Yoğunluk ve çalışma saatlerin uzun olması (2)
			Bayram ve resmi günlerinde tatil olmaması (3)
			Ödüllendirme sistemin olmaması (1)
			Personel eksikliği (2)
			Meslekte ilerleyememe (1)

İstanbul İlinde Suriyeli Göçmenlerin Turizm Sektöründeki Yaşadıkları Sorunları Nelerdir?	İş Piyasasında Karşılaşılan Zorluklar (40)	İşyerinden Kaynaklanan Zorluklar (15)	İzin kullanamama (1)
			Ek iş yükü (3)
			Kayıt dışı istihdamdan dolayı referansın olmaması (1)
			Düşük ücretten dolayı deneyimli personel bulma zorluğu (1)
			Mesai ücretlerinin ödenmemesi (5)
		Ekonomik Zorluklar (5)	Maaşın düşüklüğü (5)
		Yasal Zorluklar (15)	Çalışma iznin olmaması (8)
			Çalışma hakların verilmemesi (2)
			Yol izin alma zorluğu (4)
			Sağlık sigortası olmaması (1)

Göçmenlerin en yaygın yaşadığı sorunların başında işgücü piyasasındaki yasal düzenlemelerle ilgili politikaların uygulanmaması ve işyerinden kaynaklanan çeşitli sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

4.5.1. Sektörel zorluklar

Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasında yaşadıkları sektörel zorluklar, yoğunluk ve çalışma saatlerin uzun olması ve bayram ve resmi günlerinde tatil olmamasıdır.

Sektörel zorluklardan en çok karşılaşılan sorun bayram ve resmi günlerinde tatil olmamasıdır. Turizm sektöründe göçmenlerin sektörel zorluklara ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Bayram ve Resmi Günlerinde Tatil Olmaması:

“Bayram tatili de yaklaştı ama biz maalesef tatil de yapamıyoruz ve resmî tatil günlerinde daha fazla yoğunluk yaşıyoruz.” (G5)

“Bayramda tatil günlerinde ve resmî tatil günlerinde ekstra para almadan çalışmak çok zoruma gidiyor. Sürekli olarak bu konu ile ilgili sorun yaşıyorum.” (G7)

“Bayramlarda ve resmi günlerinde çalışıyor olmamızı beni çok rahatsız ediyor. Bu bayramda 9 gün tatil verildi ama bizde uygulanmıyor ve yerine ekstra para verilmiyor. Bunun için işveren ile tartıştum en azından fazla para versin diye ama herhangi bir sonuç alamadım.” (G8)

Yoğunluk ve Çalışma Saatlerin Uzun Olması:

“Çok yoğun bir şekilde çalışıyorum ve maaşım ona göre çok düşük.” (G2)

“Çok zor. Çok yoğun.” (G5)

4.5.2. İşyerinden kaynaklanan zorluklar

Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasında yaşadıkları işyerinden kaynaklanan zorluklar, düşük ücretten dolayı deneyimli personel bulma zorluğu, ödüllendirme sistemin olmaması, personel eksikliği, meslekte ilerleyememe, izin kullanamama, ek iş yükü, kayıt dışı istihdamdan dolayı referansın olmaması ve mesai ücretlerinin ödenmemesidir.

İşyerinden kaynaklanan zorluklardan en çok karşılaşılan sorun mesai ücretlerinin ödenmemesi olduğunu tespit edilmiştir. Turizm sektöründe göçmenlerin işyerinden kaynaklanan zorluklara ilişkin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Mesai ücretlerinin ödenmemesi:

“Sürekli mesai saatlerime ekstra para verilmesini talep ediyorum ama hep reddediyorlar.” (G2)

“Evet. Sürekli departmanın şefi ile işten çıkma saatim ve fazla çalıştığım saatleri fazla para alma konusunda tartışıyoruz.” (G5)

“Bayramda tatil günlerinde ve resmî tatil günlerinde ekstra para almadan çalışmak çok zoruma gidiyor. Sürekli olarak bu konu ile ilgili sorun yaşıyorum.” (G7)

“Bu bayramda 9 gün tatil verildi ama bizde uygulanmıyor ve yerine ekstra para verilmiyor. Bunun için işveren ile tartıştum en azından fazla para versin diye ama herhangi bir sonuç alamadım.” (G8)

“Mesaiye kaldığım saatlerde de ekstra para almıyorum.” (G9)

Düşük Ücretten Dolayı Deneyimli Personel Bulma Zorluğu, Personel Eksikliği ve Ek İş Yüğü:

Turizm sektöründe düşük ücretler nedeniyle deneyimli personel bulmanın zorluğu ve bu durumdan kaynaklanan ek iş yüküne ilişkin katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Düşük ücretten dolayı sürekli olarak işten ayrılanlar oluyor ve ben onların yerini hep kapatmak zorunda kalıyorum.” (G3)

“Sürekli işten çıkan personeller var.” (G5)

“Acente sorumlusu olarak personel alımında da sorumluyum. Buradaki maaşlar düşük olduğu için iyi eğitimi almış, Türk vatandaşına sahip ve turizm sektöründe deneyimli gibi kriterlere personel bulmak çok zor. O yüzden hep deneyimsiz kaçak konumunda çalışabilecek personel alıyoruz. Sürekli yeni personel aldığımız için sürekli sıfırdan yeni personele iş öğretmek bana iş oldu.” (G9)

Meslekte İlerleyememe ve Ödüllendirme Sistemin Olmaması:

“Herhangi bir ödüllendirme sistemi de yok. Yaklaşık 4 yıldır çalışmama rağmen hala maaşım çok düşük. Yükseltme şansım yok. 3 dil biliyorum ama hala aynı pozisyodayım. Sahada çalışmak istediğimi de söyledim misafirler ile yüz yüze sürekli olarak iletişimde olmak istiyordum ama kabul etmediler.” (G6)

İzin Kullanamama:

“İzin almakta zorlanıyorum. Çoğu zaman istediğim günde izin alamıyorum ve bunda çok sıkıntı yaşıyorum.” (G11)

Kayıt Dışı İstihdamdan Dolayı Referansın Olmaması:

“Kayıt dışı olarak çalıştığım için ilerde başka bir yere başvurmak istesem kayıt dışı çalıştığım için burada çalıştığımı ispat edemiyorum.” (G3)

4.5.3. Ekonomik zorluklar

Suriyeli göçmenlerin ekonomik sorununun aldıkları düşük maaşlar olduğunu belirtmişlerdir. Üç dil bilmelerine ve iş tanımı dışında çalışmalarına rağmen maaşlarının düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

“Çok yoğun bir şekilde çalışıyorum ve maaşım ona göre çok düşük.” (G2)

“Yaklaşık 4 yıldır çalışmama rağmen hala maaşım çok düşük.” (G6)

“Sorumlu olduğum görevlere göre maaşım çok düşük kalıyor.” (G9)

“Maaş konusunda sürekli tartışma yaşıyorum.” (G10)

“3 dil bilmeme rağmen maaşım düşük olduğundan dolayı işveren ile tartışma yaşamıştım.” (G12)

4.5.4. Yasal zorluklar

Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasında yaşadıkları yasal zorluklar, çalışma izni olmaması, yol izin alma zorluğu, çalışma hakların verilmemesi ve sağlık sigortası olmamasıdır.

Yasal zorluklardan en çok karşılaşılan sorun çalışma izni olmaması olduğunu tespit edilmiştir. Turizm sektöründe göçmenlerin yasal zorluklara ilişkin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Çalışma İznin Olmaması, Çalışma Hakların Verilmemesi ve Sağlık Sigortası Olmaması:

Turizm sektöründe en yaygın sorun çalışma izinlerinin olmamasıdır. Bu durum kayıt dışı çalışmaya ve çalışma haklarından mahrum kalmaya yol açmaktadır.

“Sürekli çalışma izni çıkarttırulmasını talep ediyorum ama hep reddediyorlar. Maalesef bize çalışma izni çıkartmıyorlar onun için hep kaçak konumunda çalışmak beni rahatsız ediyor.” (G2)

“Çalışma izni almadan çalışmak çok risklidir. Onun için işveren ile ara sıra tartışıyorum. Çalışma haklarımın verilmediğini düşünüyorum. İzin alsam bile maaşımdan kesiliyor. Kayıt dışı olarak çalıştığım için herhangi bir yere de şikâyet edemiyorum ve haklarımı talep edemiyorum.” (G3)

“Çalışma izni çıkartmıyorlar. Kaç yıldır çalışıyorum sürekli olarak aynı konu üzerinde tartışıyoruz.” (G6)

“Çalışma izni çıkartmadan çalışmak çok riskli onun için birkaç kez işveren ile sorun yaşadım.” (G7)

“Çalışma izni çıkartmıyorlar, yasal olarak çalışmadığım için bütün haklarımı alamıyorum.” (G10)

“Sağlık sigortası ve çalışma izni yaptırmasını istedim fakat memnun değilseniz işi bırakabilirsiniz olarak bir cevap verdi bende artık sorunumu görmezden geliyorum.” (G12)

“Evet, ilk başladığımda deneme sürecinden sonra hem sözleşme imzalayacağım hem de çalışma izni çıkartacaklarını söylediler. 2 yıldır çalışıyorum ve aynı konu üzerinde işveren ile tartışma yaşıyorum.” (G15)

Yol İzin Alma Zorluğu:

Turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin geçici kimlik belgeleri nedeniyle Türkiye'de iller arasında seyahat edebilmeleri için yol izni almaları gerekmektedir. Yol izni almanın zorluğu nedeniyle işgücü piyasasında yaşanan sorunlar arasında turlara katılmamaları da yer almaktadır.

“Turizm sektörü hem gezmek hem de para kazanmak için tercih ettim fakat geçici belgesine sahip olduğum için yol izin belgesi almadan turlara çıkmam yasak o yüzden bilet satış departmanında çalışıyorum.” (G7)

“Turlara katılmak istesem yol izin belgesi vermiyorlar.” (G10)

“Genel olarak yol izni almakta zorlanıyoruz. Çoğu zaman reddediliyor, İstanbul dışında Trabzon ve Rize gibi turlara katılamıyorum. T.C vatandaşı arkadaşlarım katılıyorlar.” (G14)

4.6. Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri

Turizm sektöründe göçmen çalışanların istihdam edilme nedenleri araştırılmıştır. Göçmenlerin istihdam edilme nedenleri temasına 22 kodlama yapılmıştır.

Tablo 4.6 Göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri

Araştırma Sorusu	Tema	Kodlar
İstanbul İlinde Turizm Sektöründe Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri Nelerdir?	Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri (22)	Yabancı dil (11)
		Kaçak konumunda çalışmayı kabul etme (5)
		Ucuz iş gücü (6)

Görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri büyük ölçüde yabancı dil becerilerinden kaynaklanmaktadır.

“Turizm sektöründe temeli yabancı dil üzerindedir. O yüzden göçmenler yabancı dil bildikleri için çalıştırılıyorlar.” (G1)

“Arapça bildiklerinden dolayı tercih ediyorlar.” (G2)

“Yabancı dil bildiklerinden dolayı göçmenleri istihdam edilmektedir.” (G6)

“Suriyeli göçmenlerin Arapça bildikleri için ve çoğu Türkçeyi iyi bir şekilde konuştukları için ve Arap kökenli turistlerin çoğu İstanbul'a geldikleri için Arapça bilen personeller ihtiyaç duyuluyor onun için Suriyeli göçmenler istihdam ediliyor.” (G7)

“Çalıştığım seyahat acentesinde çoğu Arap kökenlidir. Bütün çalışanlar İngilizce, Arapça ve Türkçe biliyorlar. Yabancı dil bildikleri için istihdam ediliyorlar diye düşünüyorum.” (G8)

“Yabancı dil bildikleri için istihdam edilmektedir.” (G9)

“Yabancı dil bildiklerinden dolayı çalıştırıyorlar.” (G10)

“Bence Arapçayı bildikleri için istihdam ediyorlar. Özellikle İstanbul’a çok Arap turist geliyor.” (G11)

“Çoğu göçmen 3 dil biliyor ve üniversite mezunu.” (G12)

“Bence yabancı dil bildiklerinden dolayı istihdam ediliyorlar.” (G14)

“Çoğu Suriyeli göçmen Arapça-Türkçe-İngilizce biliyorlar ve iyi seviyede konuşabiliyorlar onun için tercih ediliyorlar.” (G15)

Göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilmelerinin diğer nedenleri ise ucuz işgücü olarak görülmeleri ve kaçak konumunda çalışmayı kabul etmeleridir.

“Çalışma izni çıkarttırmadan göçmenleri çalışmayı kabul edebildikleri için tercih ediyorlar.” (G2)

“Göçmenler genellikle diploma denkliği yapmadıkları için zor iş bulabiliyorlar. Suriyelilerin özellikle geçici kimliğe sahip oldukları için çalışma izni gerekiyor ama çoğu mecburiyetinden dolayı yasa dışı olarak çalışmayı kabul ediyor ve bu durum işveren tarafından tercih ediliyor çünkü çalışanın bütün hakları vermiyor ve düşük ücretle çalıştırıyor.” (G3)

“Bence göçmenler çalışma izni olmadan ve az maaşla çalışmayı kabul ettikleri için turizm sektöründe istihdam edilmektedir.” (G4)

“Genelde göçmenlerin iş bulmaları çok zor. Göçmenler çalışmaya mecbur kaldıkları için asgari ücret de olsa çalışmayı kabul ediyorlar. Onun için göçmenler istihdam edilmektedir.” (G5)

“Çalışma izni çıkartmadan ve çoğu asgari ücretle çalışmayı kabul ettikleri için bu sektörde çoğunu göçmen çalıştırmaktadır.” (G6)

“Asgari ücrete yakın bir ücret aldıkları için istihdam edilmektedir.” (G9)

“Çalışma izni olmadan çalışmayı kabul ettiklerinden dolayı çalıştırmıyorlar.” (G10)

“Göçmenlerin çoğu denklik yapamadıkları için mesleklerin dışında iş bulmak zorunda kalıyorlar. Mecburiyetlerinden dolayı asgari ücret de olsa kabul ediyorlar.” (G12)

4.7. Göçmenlerin Planları

Araştırma amacı kapsamında Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne ilişkin planları incelenmiştir. Göçmenlerin planlarını iki kategori altında analiz edilmiştir. Turizm sektöründe kariyer hedeflerinin olup olmadığı ve ülkelerine döndüklerinde Suriye'de turizm faaliyetlerine devam edip etmeyecekleri sorulmuştur. Bu temaya 30 kodlama yapılmıştır.

Tablo 4.7 Göçmenlerin turizm sektörüne ilişkin gelecekte kariyer beklentilerine ait kategori ve kodlar

Araştırma Sorusu	Tema	Kategoriler	Kodlar
Suriyeli Göçmenlerin Turizm Sektöre İlişkin Gelecekte Kariyer Beklentileri Nelerdir?	Göçmenlerin Planları (30)	Turizm Sektöründe Kariyer Hedefi (15)	Var (7) Yok (8)
		Turizm Faaliyetlerinin Ülke Bazında Sürdürülmesi (15)	Türkiye’de turizm faaliyetlerine devam edecek (5)
			Suriye’de turizm faaliyetlerine devam etmeyecek (10)

4.7.1. Turizm sektöründe kariyer hedefi

Turizm sektöründe çalışan 15 Suriyeli göçmenden 8'inin turizm sektöründe kariyer hedefi bulunmazken, 7'sinin turizm sektöründe kariyer hedefi bulunmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin Türk vatandaşlığına geçtikten sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak gibi turizm sektöründe kariyer hedefleri olan katılımcıların ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Kendi işimi yapmak istiyorum onun için vatandaşlığı bekliyorum. Vatandaşlığı kazanırsam kendi acentem açacağım.” (G2)

“Evet var. DGS yapıp lisansı devam etmek istiyorum. T.C. vatandaşına geçerse turist rehberi olmak istiyorum.” (G3)

“Evet. Gelecekte kendi seyahat acentemi açmak istiyorum. Türkiye'nin illeri arasında turlar düzenlemek istiyorum. İleride para biriktirip ikamet aldıktan sonra kendi acentemi açabilirim. Göçmen olarak işe sahip olmak çok zor. Çünkü göçmen olarak istediğimiz zamanda seyahat edemiyoruz Yol izin belgesi almak çok zor.” (G6)

“Evet, gelecekte T.C. vatandaşı olursam bende bir seyahat acentesi kurmak istiyorum.” (G9)

“Evet, Türk seyahat acentelerine ve otellere CV'mi gönderdim. Uygun bir iş teklifi bekliyorum.” (G10)

“Evet, gelecekte seyahat acentesi açmak istiyorum.” (G14)

“Evet. Gelecekte daha iyi maaşlı, çalışma izni ve sigorta yapan bir acenteye geçmek istiyorum.” (G15)

4.7.2. Turizm faaliyetlerinin ülke bazında sürdürülmesi

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere ülkelerine geri döndüklerinde turizm faaliyetlerine devam edip etmeyecekleri sorulmuştur.

Göçmenlerin ülkelerine dönüp turizm faaliyetlerine devam etme istekleri yoktur. Bunun en büyük nedeni Suriye'de turizm faaliyetlerinin gelişmemiş olmasıdır.

“Ülkeme geri dönmeyi düşünmüyorum. Suriye'deyken Turizm faaliyetleri biraz sınırlıdır. Buradaki kadar gelişmiş değil. O yüzden Türk vatandaşlığına geçtiğimde kendi acentemi burada açacağım.” (G2)

“Hayır. Suriye'de turizm faaliyetleri gerçekleştirmek çok zor. İmkânsıza yakın hem de. Ben Türkiye'de turizm faaliyetlerine devam etmek istiyorum.” (G6)

“Hayır. Turizm faaliyetlerine Türkiye'de devam etmeyi düşünüyorum.” (G9)

“Hayır. Suriye’de turizm faaliyetleri var mı bilmiyorum oradaki hayat çok zor. Burada turizm faaliyetlerine devam etmek istiyorum.” (G14)

“Hayır. Burada devam etmek istiyorum.” (G15)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, jeopolitik coğrafyasının yanı sıra tarihi, siyasi ve kültürel bağları nedeniyle tarih boyunca birçok kez göç hareketlerine uğramıştır. Türkiye, Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli göçmene maruz kalmıştır. Türkiye'nin tarih boyunca tanık olduğu göç hareketlerinin hiçbiri Suriyeli göçmen sayısı kadar bir milyona ulaşmamıştır.

Suriyeli göçmenler ülkelerini terk edip Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldıklarında geçimlerini sağlamak için çalışmak zorunda kalmışlardır. Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğunun İstanbul şehrini tercih etmesi dikkat çekicidir. Ayrıca İstanbul'un Türkiye'nin turizm sektöründe en önemli destinasyonlarından biri olması ve sektörün yapısından kaynaklanan emek yoğunluğu nedeniyle çalışan sayısının artması ve işverenlerin yabancı dil becerisine sahip göçmenleri tercih etmesi dolayısıyla çalışmanın araştırma alanı İstanbul olarak belirlenmiştir. İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin istihdamının bilimsel bir yaklaşımla incelenmesinin literatüre değerli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki istihdamını araştıran bu çalışmanın temel amacı, cevap aradığı temel sorular; Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne istihdama katılmadan önceki süreçlerinde karşılaştıkları kolaylıklar ve zorluklar neler olduğunu tespit etmek, turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş hayatındaki karşılaştıkları kolaylıklar ve zorluklar ortaya koymak ve turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin kariyer planlamalarındaki hedefler neler olduğunu belirlemektir.

Araştırmanın amacına uygun olarak temel sorulara cevap verecek toplam altı araştırma sorusu belirlenmiş. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış ve görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler nitel araştırma yöntemleri için uygun olan MAXQDA 2024 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında öncelikle turizm sektöründeki göçmenler hakkında genel bilgi edinilerek, araştırmaya katılanların 15 kişinin 10'u erkek, 5'i kadın olduğu ve tamamının Suriye vatandaşı ve geçici kimlik belgesine sahip olduğu, çoğunun bekâr, üniversite mezunu ve gençlerden oluştuğu, yaşlarının 18-35 arasında olduğu tespit edilmiştir. Aslantürk ve Tunç (2018: 176) Suriyeli nüfusun önemli bir kısmının genç olduğunu ve

Türkiye'nin yaşlanan bir nüfusa sahip olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin gelecekteki potansiyel genç işgücü açığının Suriyeli gençler tarafından karşılanacağı öngörülmektedir.

Göçmenlerin 67%'si üç dil bilgisine sahip olup Arapça, İngilizce ve Türkçe dilleri konuşabilmektedir. Turizm sektöründeki göçmenlerin çoğu yabancı dil bilmektedir, bu da turistlerle ve müşterilerle kolayca iletişim kurabilecekleri ve işverenler tarafından daha çok tercih edilecekleri anlamına gelmektedir.

Göçmenlerin çoğu 80%'ini ileri seviyede Türkçe konuşmaktadır. Göçmenlerin Türkçe bilmesi ülkeye entegrasyon açısından olumlu olarak yorumlanmaktadır. Hem sosyal hayatta hem de iş hayatında Türkçe konuşabilmek, kendilerini ifade etmelerini ve yerel halkla iletişim kurmalarını kolaylaştırabilmektedir.

Göçmenlerin Türkiye'ye göç etmelerindeki en büyük etken Suriye'ye komşu bir ülke olmasıdır. İstanbul'a göç etme kararlarını etkileyen diğer iki faktör ise İstanbul'da aile ve akrabalarının bulunması ve İstanbul'un sunduğu iş olanaklarının çeşitliliğidir. Göçmenlerin sosyal ağları İstanbul'a göç etme kararlarında etkili olmuştur. Ayrıca İstanbul, göçmenler için iş fırsatları yaratarak para kazanmak için bir hedef şehir haline gelmiştir.

Göçmenler turizm sektörüne katılmadan önce diplomaların denkliğinin olmaması ve Türk vatandaşlığının bulunmaması gibi bazı zorluklarla karşı karşıya kalmış olduklarını görülmüştür. Göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma fırsatlarına hangi yollarla girdiklerine ve herhangi bir kurumun desteğiyle girip girmediklerine odaklanmıştır. Göçmenler işgücü piyasasına çoğunlukla akraba, arkadaş ve tanıdıklarının desteği ile girmişlerdir. Göçmenler sosyal ağları sayesinde iş bulma sürecinde kolaylaştırdığını görülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli aileler genellikle menşe ülkelerinde birçok zorlukla karşılaşmakta ve bu zorluklar göçmen ağları sayesinde hafifletilebilmektedir. Özellikle yasa dışı yollarla göç eden Suriyeliler, barınma ve iş bulma gibi sorunları bu bağlantılar aracılığıyla çözmektedir. Bu tür ilişkiler Türkiye'deki Suriyeliler için hayati önem taşımaktadır (Barın, 2015: 28).

Buna ek olarak, göçmenler sosyal medyayı kullanarak ve bireysel olarak iş arayarak iş bulmuşlardır. Bir kurumun desteğiyle yalnızca bir kişi işgücü piyasasına erişebilmiştir. Bu durum, mevcut kurumların iş ilanlarını yeterince yayınlamadığı veya duyurmadığı şeklinde değerlendirilebilmektedir.

Göçmenlerin turizm sektörü tercih etme nedenleri ele alınmıştır. Göçmenlerin tercih etme nedenleri önem sırasıyla; tesadüfen olması, çalışma koşullarının uygun olması, network ağını geliştirmesi, iş potansiyeli olması, çalışarak gezme potansiyeli, yeni insanlar ve kültürler tanıma potansiyeli ve turizm mezunu olmasıdır. Göçmenlerin çoğunun turizm sektörünü isteyerek seçmediği, tesadüfen seçtiği ortaya çıkmıştır. Thulemark vd., (2014) tarafından yürütülen araştırmadaki sektörün çekiciliği ile motive olma açısı ile tutarlıdır. Göçmenlerin bir kısmı turizm sektörünün sunduğu avantajlardan etkilenecek bu sektörde çalışmayı tercih ederken, bir kısmı da gelecekte turizm sektöründe çalışmak istedikleri ve turizm mezunu oldukları için turizm sektöründe çalışmayı tercih etmişlerdir.

Göçmenlerin turizm sektöründe çalışma koşullarını 10 kategori altında incelenmiştir. Göçmenlerin göç öncesi meslekleri incelendiğinde, tamamının turizm sektörü ile doğrudan ilişkili olmayan mesleklere sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, göçmenlerin çoğu turizm alanında mesleki deneyime sahip olmadığı tespit edilmiştir. Göçmenlerin çoğu turizm sektöründe uzun sürede çalışmamış, tam zamanlı ve kayıt dışı olarak istihdam edilmiş, uzun saatler ve düşük ücretler ile ve iyi bir çalışma ortamında çalışmış, sağlık sigortası imkânı tanınmamış, turizm sektöründe çalışmaktan memnun oldukları fakat çalıştıkları işte devam etmek istemedikleri görülmüştür.

Turizm sektöründe çalışma koşullarına ilişkin göçmenlerin düşük ücretler ve uzun saatler ile çalışma ve kayıt dışı olarak çalıştırılma konusunda Aynalem vd., (2016), Beyaz (2020), Gökmen (2011), İnce ve Kendir (2016), Janta vd., (2011), Lever (1987), Tüzünkan (2015) ve Žigo vd. (2017) tarafından yapılan literatür taramasının temel sonuçları bu çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Göçmenlerin turizm sektöründe mesleki deneyimlerinin olmaması, meslektaşları ve işverenler tarafından eğitilmeleri gerektiği için zaman kaybına yol açmaktadır. Turizm sektöründe teorik bilgi veya mesleki deneyim olmadan çalışmak hizmet kalitesinin düşmesine yol açacaktır.

Göçmenlerin yüksek eğitilmiş oldukları göz önüne alındığında, vasıfsız işlerde istihdam edildikleri görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Suriyeli göçmenlerin aldıkları eğitime ve daha önce yaptıkları mesleğe uygun bir iş bulamadıkları, ne iş olursa yapmak zorunda kaldıkları görülmektedir.

Göçmenlerin kayıt dışı istihdamı ve sağlık sigortasından yoksun olmaları, onları çalışma hakkından mahrum bırakmaktadır.

Turizm sektörünün emek yoğun doğasından kaynaklanan sorunlar, daha verimli ve rahat bir çalışma ortamı sağlanarak ve sağlıklı ilişkiler kurularak çözülebilir. Buradan yola çıkarak göçmenlerin çalıştıkları yerlerde iş ortamı iyi olduğu için daha verimli çalıştıkları ve daha iyi hizmet kalitesi sunduklarına işaret etmektedir.

Turizm sektöründe göçmenlerin karşılaştığı zorluklara odaklanmıştır. Göçmenlerin çoğu işyeri ile ilgili ve yasal zorluklarla karşılaştığı görülmüştür. İşyeri açısından, çoğu göçmene mesai saatleri için ödeme yapılmamaktadır. İşyeriyle ilgili diğer zorluklar arasında ek iş yükü, personel eksikliği, meslekte ilerleyememe, izin alamama, kayıt dışı istihdam nedeniyle referans eksikliği, düşük ücretler nedeniyle deneyimli personel bulma zorluğu ve ödüllendirme sisteminin olmaması yer almaktadır. Göçmenlerin mesai saatleri ödenmeden çalıştırılması, işyerinde personel eksikliği nedeniyle ek iş yükü, gerektiğinde izin alamama, meslekte ilerleyememe ve herhangi bir ödüllendirme sisteminin olmaması göçmenleri sektörden uzaklaştırabilmektedir. Kayıt dışı olarak göçmenlerin istihdamı nedeniyle referansların bulunmaması, çalışanın işe alım başvurularının doğruluğunu kanıtlamamakta, çalışanın kişi hakkında detaylı bilgi edinemesinin yanı sıra, çalışanın görev süresi ve pozisyonuna da ulaşamamasına neden olmaktadır.

Yasal zorluklar açısından baktığımızda çalışma izni olmaması göçmenlerin en çok zorlandığı durum olduğunu karşımıza çıkarmaktadır. Çalışma izinleri yapılmaması yasal ve çalışma haklarından yoksun bırakmakta, dolayısıyla adil olmayan bir ortamda çalışma ve iş kazası gibi durumlarda çalışanın alması gereken hak ve tazminatları alamama gibi durumlara yol açmaktadır. Yasal zorluklar açısından yaşanan diğer zorluklar; yol izni almadaki güçlükler, çalışma haklarının verilmemesi ve sağlık sigortası eksikliği yer almaktadır. Yol izni almakta zorlanan göçmenler için bu durum hareketlerini önemli ölçüde kısıtlayabilmektedir. Kayıtlı oldukları ilden ayrılmak istediklerinde, yol izni alma sürecinin uzunluğu işlerinde aksamalara neden olmaktadır.

Göçmenlerin karşılaştığı diğer zorluklar arasında sektörel ve ekonomik zorluklar yer almaktadır. Göçmenlerin bayramlarda ve resmî tatillerde çalışmaları ve uzun çalışma saatlerine maruz kalmaları tamamen turizm sektörünün doğasından kaynaklanmaktadır.

Aldıkları ücretlerin düşük olması ise hem turizm sektöründen hem de ucuz işgücü olarak görülmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri üzerinde durulmuştur. Göçmenlerin bakış açısına göre, istihdam edilmelerinin en yaygın nedeni yabancı dil becerilerine sahip olmalarıdır. Diğer nedenler ise ucuz işgücü olarak görülmeleri ve kaçak konumunda çalışmayı kabul etmeleridir.

Göçmen istihdamının Gökmen (2011), Gökmen (2018), İçduygu (2004), Joop (2012), Lordoğlu (2009) ve Toksöz (2006) tarafından açıklanan sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmüştür. İşverenlerin sektörde göçmenlere herhangi bir iş güvencesi sağlamaması ve göçmenlerin kaçak konumunda çalışmayı kabul etmek zorunda kalması sonucunda göçmenler sektörde ucuz işgücü olarak algılanmalarına sebep olmaktadır. Turizm sektöründe istihdam edilen göçmenler her ne kadar ucuz işgücü olarak algılansa da yükseköğretim almış ve yabancı dil becerisine sahip olmaları onların nitelikli çalışanlar olduğu anlamına gelmektedir.

Göçmenlerin turizm sektörüne ilişkin gelecek beklentilerine odaklanmıştır. Göçmenlerin çoğunun turizm sektöründe hedefleri yoktur. Bunun sektördeki çalışma koşullarından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak turizm sektöründe hedefleri olan göçmenlerin Türk vatandaşlığı aldıktan sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak gibi hedefleri bulunmaktadır. Göçmenlerin ülkelerine dönüp turizm faaliyetlerine devam etme konusunda istekli olmadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun en büyük nedeni Suriye'de turizm faaliyetlerinin gelişmemiş olmasıdır. Turizm faaliyetlerine devam etmek isteyen göçmenler ise Türkiye'de devam edeceklerini belirtmişlerdir. Türkiye'de turizm sektöründe yaşanan gelişmeler göçmenlerin ilgisini çekmiş ve onlarda turizme karşı merak ve istek uyandırmıştır.

Elde ettiğimiz bulgular ışığında araştırmamızın ilk amacı, Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne katılmadan önceki süreçlerde karşılaştıkları kolaylık ve zorlukların neler olduğunu tespit etmektir. Göçmenlerin sosyal ağları aracılığıyla istihdama katılmalarının daha kolaylaştırdığı, diploma denkliklerinin olmaması ve Türk vatandaşı olmamalarının istihdama katılmalarını zorlaştırdığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızın ikinci amacı, turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş hayatında karşılaştıkları kolaylıkları ve zorlukları ortaya koymaktır. Göçmenlerin sektörde mesleki tecrübeleri olmamasına rağmen iş arkadaşlarının ve işverenlerinin destek sağlayarak işi öğretmeleri ve çalışma ortamının iyi olması işgücü piyasasında karşılaştıkları kolaylıklar iken, uzun saatler ve düşük ücretlerle çalışmaları, kayıt dışı çalıştırılmaları, çalışma izinlerinin olmaması, çalıştıkları saatlerin karşılığını alamamaları ve yol izinlerini almakta zorlanmaları sektörde karşılaştıkları zorluklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızın üçüncü ve son amacı, turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin kariyer planlama hedeflerini belirlemektir. Turizm sektöründe hedefleri olan göçmenler, Türk vatandaşlığı aldıktan sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Turizm faaliyetlerini sürdürecektir olan göçmenlerin Türkiye'de devam etmek istedikleri sonucuna varılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda geliştirebilecek çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır;

- 1) Göçmenlerin işgücü piyasasına erişimini kolaylaştıracak politikalar geliştirilmelidir. Devlet kurumları, STK'lar ve göçmenleri destekleyen dernek ve kuruluşlar, turizm sektörüne ilişkin iş ilanları ve fırsatları etkin ve yaygın bir şekilde duyurmak için işbirliği yapmalıdır.
- 2) Yükseköğrenim görmüş göçmenlerin diplomalarının tanınmasını kolaylaştıracak politikalar geliştirilerek sektörde nitelikli bir şekilde istihdam edilmeleri sağlanacaktır.
- 3) Göçmenlerin turizm sektöründe çalışmalarını kolaylaştıracak ve sektörden uzaklaşmalarını önleyecek politikalar geliştirilmelidir. Göçmenlerin çalışma izni alabilmeleri için sıkı denetim sağlanmalıdır. Geçici kimlik kartına sahip her göçmenin geçimini nasıl sağladığı tespit edilerek kayıt dışı istihdamın önüne geçilebilir. Aynı zamanda işverenleri çalışma izni vermeye teşvik edecek politikalar geliştirilmelidir. İş güvencesi sağlandığında, çalışan tüm göçmenler çalışma haklarına erişebileceklerdir.

- 4) Daha ayrıcalıklı düzenlemeler uygulanmalı ve sektörde çalışan göçmenlere yol izni alabilmeleri için kolaylıklar sağlanmalıdır ve göçmenlerin niteliklerine uygun olacak ücret politikası geliştirilmelidir.
- 5) Turizm sektöründe çalışmak isteyen göçmenlerin sektöre girmelerine veya işyeri açmalarına yardımcı olacak teşvik politikaları geliştirilmelidir.
- 6) Bu çalışma İstanbul'daki Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki istihdamı ile sınırlıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı illerde yaşayan Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki istihdamının incelenmesi, Suriyeli göçmenlerin sektörde yaşadıkları sorunların ve piyasaya entegrasyon süreçlerinin tespit edilmesi ve Suriyeli göçmenlerin istihdamı konusunda farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar yapılması ilgili literatüre ve sektöre turizm açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışma, göçmen çalışanların turizm sektöründeki istihdamı konusuna değerli bilgiler sunarak literatüre değerli katkılar sunduğunu ve yapılacak araştırmalara ışık tuttuğunu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akbal, İ., & Kurşuncu, T. (2022). *Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik kamu politikaları*. Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi, Ankara.
2. Akın, A. (2019). *Uluslararası turizm uygulamaları*. İksad Yayınevi, Ankara.
3. Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20), 292-303.
4. Aktel, M., & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
5. Anadolu Ajansı. (2016). *Dünyadaki tüm evleri çadır sanıyorlar*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/dunyadaki-tum-evleri-cadir-sanıyorlar/670611#:~:text=Nisan%202021'de%20s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nan%20Suriyeliler,16%20ya%C5%9F%20aras%C4%B1%20C3%A7ocuklardan%20olu%C5%9Fuyor>. (30.12.2023).
6. Anadolu Ajansı. (2023). *BM Dünya Turizm Örgütü: Uluslararası turist sayısı salgın öncesi seviyelere ulaştı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-dunya-turizm-orgutu-uluslararasi-turist-sayisi-salgin-oncesi-seviyelere-ulasti/2995446>. (22.10.2023).
7. Anadolu Ajansı. (2023). *Dünya nüfusunu yaklaşık yüzde 3,6'sı doğduğu ülkenin dışında yaşamını sürdürüyor*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-nufusunun-yaklasik-yuzde-3-6si-dogdugu-ulkenin-disinda-yasamini-surduruyor/2926497#:~:text=M%C3%BCltecilere%20orta%20gelirli%20C3%BCIkeleler%20sahip%20C3%A7%C4%B1k%C4%B1yor&text=Ancak%20ayn%C4%B1%20kurumun%206%20Haziran,g%C3%B6%C3%A7men%20say%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1n%20artaca%C4%9F%C4%B1%20anlam%C4%B1na%20geliyor>. (22.10.2023).
8. Anadolu Ajansı. (2024). Türkiye'nin turizm geliri bir önceki yıla göre yüzde 53,4 arttı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-turizm-geliri-bir-onceki-yila-gore-yuzde-53-4-artti/2802055#>. (14.03.2024).
9. Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
10. Aslantürk, A. G. O., & Tunç, A. G. Y. E. (2018) Türkiye'de yabancıların çalışma izinleri: Suriyeliler örneği. *Ombudsman Akademik*, 10(4), 141-180.
11. Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (2016). *Sığınma*, 1-8.
12. Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
13. Aygül, H. H. (2018). Mülteci emeğinin Türkiye işgücü piyasalarındaki görünümü ve etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 68-82.
14. Aynalem, S., Birhanu, K., & Tesefay, S. (2016). Employment opportunities and challenges in tourism and hospitality sectors. *Journal of tourism & Hospitality*, 5(6), 1-5.

15. Bahar, O. (2007). Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 1-19.
16. Bahar, O., & Baldemir, E. (2008). Uluslararası ticaret ile uluslararası turizm arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(4), 97-111.
17. Bahar, O., & İlal, N. Ç. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 125-139.
18. Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
19. Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2).
20. Beyaz, Z. (2020). Turizm Endüstrisinde İşçiliğin Farklı Görünümleri: Göçmenler, Kadınlar ve Çocuklar. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri*, 6(10), 65-101.
21. Bloch, A. (2002). Refugees' Opportunities and Barriers In Employment and Training. *Department For Work and Pensions Research Report*, (179).
22. Buluk, B., & Özkök, F. (2016). Küreselleşme hareketlerinin turizm endüstrisine etkileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 37-53.
23. Castles, S. (2000). International migration at the beginning of the twenty-first century: Global trends and issues. *International Social Science Journal*, 52(165), 269-281.
24. Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
25. Çeken, H., DALGIN, T., & Karadağ, L. (2009). Küreselleşme ve uluslararası turizm arasındaki ilişki. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 21-36.
26. Çevik, M. (2017) Sosyal Problemler Sosyolojisi Perspektifinde Suriyeli Mülteciler: Problem mi, Fırsat mı?. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 183-195.
27. Çoban, B. (2018). Türkiye'de işsizlik profili bağlamında Suriyeli gençlerin İstanbul işgücü piyasasına katılım sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 1(56), 193-216.
28. Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve sosyal dışlanma*. Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık, Ankara.
29. Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62.
30. Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
31. Denk, E. (2022). *Genel turizm*. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
32. Dwyer, L., Seetaram, N., Forsyth, P., & King, B. (2014). Is the migration-tourism relationship only about VFR?. *Annals of tourism research*, 46, 130-143.

33. Elitok, S. P. (2013). Turkish migration policy over the last decade: A gradual shift towards better management and good governance. *Turkish Policy Quarterly*, 12(1), 161-172.
34. Er, A. (2015). İtici ve çekici faktörler bağlamında iç göç: Gaye Hiçyılmaz'dan Fırtınaya Karşı. *Göç Dergisi (GD)*, 2(1), 43-58.
35. Eralp, Z. (1983). *Genel turizm*. Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu, Ankara.
36. Erbaş, A., Cankül, D., & Temizkan, R. (2016). Turizm diplomalılarının istihdam sorunu. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(4), 1-12.
37. Erbaş, H., & Türker, Ö. A. (2019). Göç araştırmaları alanında kavramsal sorunlar ve etik/politik sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(2), 883-911.
38. Erdal, İ. Ö. Y. (2019). Türkiye'de kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı istihdamla mücadele politikaları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 225-246.
39. Erder, S. (2006). *Refah toplumunda Getto*. İstanbul bilgi üniversitesi yayınları, İstanbul.
40. Erdoğan, M. M. (2020). Açık kapı politikasından açık sınır politikasına Türkiye'deki Suriyeliler. *Erişim adresi: <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/03/09/acik-kapi-politikasindan-acik-sinirpolitikasina-turkiyedeki-suriyeliler-murat-erdogan>*.
41. Etcı, H., & Karagöl, V. (2019). Türkiye'de istihdam ve işsizlik: 2000-2018. *Munzur Üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 7(14), 58-75.
42. Fribergh, E., & Kjaerum, M. (2014). *Sığınma, sınırlar ve göç ile ilgili Avrupa hukuku el kitabı*. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, Avrupa Konseyi. Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi, Lüksemburg.
43. Genç, K. (2021). Turizmde paylaşım ekonomisi tartışmaları ve İstanbul: Airbnb örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46-1), 1343-1357.
44. Global Migration Group. (2008). *International migration and human rights*. Erişim adresi: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/int_migration_human_rights.pdf. (13.07.2023).
45. Goeldner, C. and Ritchie, B. (2012). *Tourism, Principles, Practices*, 12th edition Philosophies, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, Canada.
46. Gökmen, Ç. E. (2011). Türk turizminin yabancı gelinleri: Marmaris yöresinde turizm sektöründe çalışan göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 201-232.
47. Gökmen, Ç. E. (2018). Turizm Sektöründe Göçmen Emeği: Nitelikli Emek mi? Ucuz Emek mi?. *Çalışma ve Toplum*, 1(56), 139-166.
48. Görgün, M. (2017). Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1317-1327.
49. Güler, H. (2020). Afganlı göçmenlerin göç süreçleri ve işçilik deneyimleri: Uşak ili örneği. *Çalışma ve Toplum*, 3(66), 1461-1482.

50. Gültaç, A., & Balçık, P. Y. (2018). Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlık politikaları. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(2), 193-204.
51. Gürkan, H., Barut, C., Ünsel, O., & Aybay, E. (2017). Demografik değişkenler ile iş tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bitlis ili turizm sektörü çalışanları uygulaması. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 130-157.
52. Güvendi, M. F., & Alpaydın, Y. (2022). Suriyeli mültecilerin yükseköğretimden istihdama geçiş deneyimlerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55(55), 365-388.
53. Hannam, K. (2004). Tourism and migration: new relationships between production and consumption edited by C. M. Hall and A. M. Williams. *John Wiley & Sons, Ltd. University of Sunderland, UK*. 10, 271–276.
54. Harrison, D. (2001). Tourism and less developed countries: key issues. In *Tourism and the less developed world: issues and case studies* (pp. 23-46). Wallingford UK: CABI Publishing.
55. İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). *Türkiye’de düzensiz göç*. Uluslararası Göç Örgütü. Türkiye, Ankara.
56. İlban, M. O., & Kömür, T. (2019). Destinasyon markalaşmasında festival turizminin rolü: Ayvalık uluslararası zeytin hasat günleri örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2), 274-295.
57. ILO. (2016). *Suriyeli İşçi, İşveren Ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Genel Değerlendirme*. Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/meetingdocument/wcms_533055.pdf. (09.12.2023).
58. ILO. (2018). *World Employment Report 1998-99 - Employability in the global economy: How training matters*, International Labour Office, Geneva, 1998.
59. ILO. (2021). *ILO.Global Estimates on International Migrant Workers: Results and Methodology*. Third Edition, Geneva: International Labour Office. Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_808939.pdf. (10.02.2024).
60. İnce, C., & Kendir, H. (2016). Turizm öğrencilerinin kariyer beklentilerine yönelik düşünceleri: Stajyer öğrenciler örneği. *International Journal of Academic Values Studies*, (4), 13-23.
61. İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu. (2023). *İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık - 2023*. Erişim adresi: <https://istanbul.ktb.gov.tr/Eklenti/120761,aralik-2023-turizm-istatistik-raporupdf.pdf?0>. (16.03.2024).
62. Janta, H., Ladkin, A., Brown, L., & Lugosi, P. (2011). Employment experiences of Polish migrant workers in the UK hospitality sector. *Tourism Management*, 32(5), 1006-1019.
63. Janta, H., Brown, L., Lugosi, P., & Ladkin, A. (2011). Migrant relationships and tourism employment. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1322-1343.

64. Janta, H., Lugosi, P., Brown, L., & Ladkin, A. (2012). Migrant networks, language learning and tourism employment. *Tourism Management*, 33(2), 431-439.
65. Joppe, M. (2012). Migrant workers: Challenges and opportunities in addressing tourism labour shortages. *Tourism Management*, 33(3), 662-671.
66. Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.
67. Kara, G & Karakaya, A. (2018). Butik otel konaklamasına yönelik talebin araştırılması. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 107-120.
68. Kara, P., & Korkut, R. (2010). Türkiye'de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467(1), 153-162.
69. Karabulut, N. G., & Gezici, F. (2023). Suriyeli Göçmen Emeginin İstihdama Dahil Olma Sürecinde Sermaye Türlerinin ve Sosyal Ağların Etkisi: İstanbul Örneği. *Planlama*, 33(2).
70. Karagöz, K. (2023). Impact of Migration on Tourism Flows: A Cross-sectional Analysis. *Turizm Akademik Dergisi*, 10(1), 133-147.
71. Karakaya, E. & Turan, A. H. (2005). Türkiye'ye yabancı emekli göçü: Didim örneği. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu-II*, 2, 13-16.
72. Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
73. Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
74. Kılıç, B. (2021). Türkiye'de turizm mesleğine yönelik yasal düzenlemelerin değerlendirilmesi ve çözüm önerileri. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 149-162.
75. Kızıroğlu, A. M. (2014). 1980'den Günümüze Türkiye ve İstanbul'da İstihdam. *Çalışma ve Toplum*, 3(42), 61-110.
76. Koç, N. K., & Çelik, P. (2017). Turizm sektöründe antraklı çalışma algısı: Antalya'daki beş yıldızlı otel çalışanları açısından bir değerlendirme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 603-627.
77. Kolukırık, S. (2014). Uluslararası göç ve Türkiye: yerel uygulamalar ve görünüm. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 37-53.
78. Korkmaz, A. (2003). Türkiye'de kayıtdışı istihdam gerçeğine bir bakış. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 45, pp. 51-96). Istanbul University.
79. Korkmaz, M. (2018). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri Ve Değerlendirmeler. *Sosyal Güvence*, (13), 57-83.
80. Kozak, M. A. (2012). *Genel turizm bilgisi*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

81. Kozak, M. A., & Özkeroğlu, Ö. Turizm ve rekreasyon kavramları: sanal bakış ile değerlendirme. *I. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi*, 399-409.
82. Kurt, H. (2006). Göç eğilimleri ve olası etkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 135-160.
83. Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3, 47-57.
84. Lever, A. (1987). Spanish tourism migrants: The case of Lloret de Mar. *Annals of Tourism Research*, 14(4), 449-470.
85. Liu, A., & Wall, G. (2006). Planning tourism employment: a developing country perspective. *Tourism management*, 27(1), 159-170.
86. Lordoğlu, K. (2009). Türkiye’de turizmde çalışan göçmenler ve işgücü piyasasında oluşan yeni sorunlar. *Uluslararası Eğitim ve Uyum Bağlamında Avrupalı Türkler Kongresi*, 14-16.
87. Mansoor, A. M., & Quillin, B. (Eds.). (2006). *Migration and remittances: Eastern Europe and the former Soviet Union*. World Bank Publications. 1-213.
88. Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü. Ankara: *Bilim ve Sanat Yayınları*.
89. Mastercard. (2024). *Mastercard 2018 hedef şehirler endeksi açıklandı: ziyaretçi sayısı ile Antalya hızlı giriş yaptı, İstanbul basamak atladı*. Erişim adresi: <https://www.mastercard.com/news/eemea/tr-tr/haber-merkezi/haber-ozetleri/tr-tr/2018/ekim/mastercard-2018-hedef-sehirler-endeksi-aciklandi-ziyaretci-sayisi-ile-antalya-hizli-giris-yapti-%C4%B1istanbul-basamak-atladi/#:~:text=Antalya%20ise%202016%20y%C4%B1nda%205,aras%C4%B1nda%20en%20y%C3%BCksek%20orana%20sahip>. (16.03.2024).
90. Mavi, B. (2022). İnsan Hakları Bağlamında Göçün Güvenleştirilmesi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2(26), 252-268.
91. Mohamed, R. K. M. H., Ramendran, C., & Yacob, P. (2012). The impact of employment of foreign workers: Local employability and trade union roles in Malaysia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(10), 530-541.
92. Mülteciler Derneği. (2024). *Türkiye’deki Suriyeli sayısı Mayıs 2024*. Erişim adresi: https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwpNuyBhCuARIsANJqL9P5f1TG9wNl-TAu0kwllufRoQass-33qi2lj5RBswP59tdihTds4OMaAow1EALw_wcB. (29.05.2024).
93. MÜSİAD. (2012). *Küresel Kriz ve İstihdam*. Erişim adresi: <https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/arastirma-raporlari/pdf/kuresel-kriz-ve-istihdam.pdf>. (18.11.2023).
94. Nizam, Ö. K., & Gül, S. S. (2019). Türkiye’deki Suriyelilerin sosyolojik “yabancı” olarak ele alınması üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(47), 97-115.
95. Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B., & Öztürk, M. (2016). Türkiye’nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri. *İş ve Hayat*, 2(4), 217-238.

96. Okafor, L. E., Khalid, U., & Burzynska, K. (2022). The effect of migration on international tourism flows: the role of linguistic networks and common languages. *Journal of Travel Research*, 61(4), 818-836.
97. Operational Data Portal. (2024). *Total Persons of Concern by Country of Asylum*. Erişim adresi: <https://data.unhcr.org/en/situations/syria>. (29.05.2024).
98. O'Reilly, K. (2003). When is a tourist? The articulation of tourism and migration in Spain's Costa del Sol. *Tourist studies*, 3(3), 301-317.
99. Özasan, K. (2019). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kent Tercihlerini Etkileyen Faktörler: İstanbul Örneği. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 3(2), 59-72.
100. Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
101. Özcan, M. (2017). AB-Türkiye ilişkileri ve Suriye krizi. *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 40, 1-12.
102. Özekici, Y. K. (2022). Turizm ve Göç Olguları Bağlantısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Tourism Economics, Management and Policy Research (TEMAPOR)*, 2(2), 79-94.
103. Özel, S. (2020). Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(2), 709-734.
104. Özer, A. G., & Karıcı, R. (2022). Türkiye İşgücü Piyasasının Bölgesel Farkları: Mekansâl Ekonometri Analizi. *Çankırı Karatekin University Journal of the Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 12(1).
105. Özer, Y. Y. (2011). Türk kamu yönetiminde yeni bir çalışma alanı olarak uluslararası göç: yasalaşma ve idari yapılanma sürecinin değerlendirilmesi. *Journal of Faculty of Political Science*, 45, 73-88.
106. Özgür, E. M., & Deniz, A. (2014). A migration system formation based on tourism between Russia and Turkey (Antalya). *Aegean Geographical Journal*, 23(2), 1-18.
107. Öztürk, Ş. (2021). Türkiye'de Turizm Sektöründe İstihdam Sorunları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 12(2), 1-38.
108. Özyakışır, D. (2017). Göç ve Turizm İlişkisi: Kars İçin Teorik Bir Analiz. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 151-170.
109. Perruchoud, R., & Redpath, J. (2013). Göç terimleri sözlüğü. *Uluslararası Göç Örgütü*, (31). Erişim adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.
110. Provenzano, D. (2020). The migration-tourism nexus in the EU28. *Tourism Economics*, 26(8), 1374-1393.
111. Provenzano, D., & Baggio, R. (2017). The contribution of human migration to tourism: The VFR travel between the EU 28 member states. *International Journal of Tourism Research*, 19(4), 412-420.

112. Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
113. Sarı, A. Ç. (2021). Türkiye'ye göç eden yabancılara uygulanan sosyal uyum ve yaşam eğitimi programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 186-206.
114. Sarıteke, İ., Kahraman, Ö. F., & Aydın, A. (2018). Türkiye'deki suriyeli nüfusun hukuki statüsü ile ilgili bir analiz. *Electronic Turkish Studies*, 13(7).
115. Schmitt, R. C. (1968). Travel, tourism, and migration. *Demography*, 5(1), 306-310.
116. Serttaş, F. Ö., & Uluöz, D. (2021). The Impact of Syrian Migration on Unemployment: Evidence from Turkey. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 11(1), 1-30.
117. Singh, S. V., & Singh, K. (2020). Migrants workers in tourism and hospitality industry: Effect of COVID-19. *Covid-19 crisis: Policy solutions and way forward to rebuild travel, tourism & hospitality sector*.
118. Sirkeci, İ., & Yüceşahin, M. M. (2014). Editörden: Türkiye'de göç çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1), 1-10.
119. Sironi, A., Bauloz, C., & Emmanuel, M. (2019). Glossary on migration. *International migration law*, 34.
120. Statista. (2024). *Total contribution of travel and tourism to employment in Turkey from 2019 to 2023*. Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/644853/turkey-employment-contribution-of-travel-and-tourism/>. (21.02.2024).
121. Sur, E., & Çalışkan, G. (2021). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorunlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 27-49.
122. Südaş, İ., & Mutluer, M. (2008). Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'nin Turizm Merkezlerine Yönelik Avrupalı Göçleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 17(1-2), 51-59.
123. Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve Türleri: Kavramsal bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
124. Şimşek, H., & Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
125. Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 7(60), 2808-2818.
126. Taş, H. Y., & Özcan, S. (2018). Suriyeli göçmen sorunlarının, sosyal politikalar bağlamında analizi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(17), 36-54.
127. Taştan, A. (2001). Göç, Sosyal Değişme Ve Din: Kuşaklar Açısından Bir Değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11,77-84.
128. T.C. Başkanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. Erişim adresi:

[https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye deki Suriyelilerin Demografik Gorunumu Yasam Kosullari ve Gelecek B eklentilerine Yonelik Saha Arastirmasi 2017.pdf](https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye%20deki%20Suriyelilerin%20Demografik%20Gorunumu%20Yasam%20Kosullari%20ve%20Gelecek%20Beklentilerine%20Yonelik%20Saha%20Arastirmasi%202017.pdf). (28.05.2023).

129. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2023). *Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20168375&MevzuatTur=3&MevzuatTertip=5>. (09.12.2023).
130. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati>. (27.05.2023).
131. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma*. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma>. (10.11.2023).
132. T.C. İstanbul İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü. *Turizm İstatistikleri*. Erişim adresi: <https://istanbul.ktb.gov.tr/Eklenti/123517,nisan-2024-turizm-istatistik-raporupdf.pdf?0>. (29.05.2024).
133. T.C. İstanbul Valiliği. (2024). *Üç İmparatorluğa Başkentlik Yapan Şehir: İstanbul*. Erişim adresi: <http://www.istanbul.gov.tr/uc-impatorluga-baskentlik-yapan-sehir-istanbul>. (16.03.2024).
134. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *Turizm İstatistikleri*. Erişim adresi: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>. (29.05.2024).
135. Thulemark, M., Lundmark, M., & Heldt-Cassel, S. (2014). Tourism employment and creative in-migrants. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14(4), 403-421.
136. Toker, A., & Kozak, N. (2020). The role of tourism related migrations on sociocultural change: The case of Didyma. *Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR)*, 8(2), 393-418.
137. Toker, A., & Kozak, N. (2023). The Nexus Between Tourism and Migration: Case of Didim. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 6(1), 1-16.
138. Toksöz, G., Erdoğan, S., Kaşka, S., Toksöz, G., Erdoğan, S., & Kaşka, S. (2012). Türkiye'ye düzensiz emek göçü ve göçmenlerin işgücü piyasasındaki durumları. *Iom Türkiye*.
139. Toluoğlu, F., & Çiftçi, H. (2022). Suriyeli mültecilerin entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rolü: kilis elbeyli geçici barınma merkezi örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 36(1), 29-53.
140. Truly, D. (2002). International retirement migration and tourism along the Lake Chapala Riviera: developing a matrix of retirement migration behaviour. *Tourism Geographies*, 4(3), 261-281.
141. Tuna, M., & Özbek, Ç. (2009). Küreselleşen Dünyada Turizm Bağlantılı Uluslararası Göçler ve Ulus Devlete Olan Aidiyetin Değişen Anlamı. *Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ekim*.

142. Tunç, A. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam akademi dergisi*, 2(2), 29-63.
143. Tutar, F., Alpaslan, C., Tutar, E., & Erkan, Ç. (2013). Turizm sektörünün istihdam üzerine etkileri. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2(4), 14-27.
144. TÜİK. (2024). *İşgücü İstatistikleri, 2023*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521>. (31.05.2024).
145. TÜİK. (2024). *İşgücü İstatistikleri, Mart 2024*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Mart-2024-53510#:~:text=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%202024%20y%C4%B1%C4%B1%20Mart%20ay%C4%B1nda,%54%2C2%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti>. (31.05.2024).
146. Tümtaş, M. S. (2009). Yoksulluktan yoksunluğa göç: Marmaris ve Mersin örnekleri. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 3(5), 111-134.
147. Tümtaş, M. S. (2018). Toplumsal dışlanmadan vatandaşlık tartışmalarına Suriyeli kent mültecileri. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18(37), 26-47.
148. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. (21.06.2023).
149. TÜRSAB. (2017). *Turizm sektör raporu*. Erişim adresi: https://www.tursab.org.tr/dosya/16736/turizm-faaliyet-kitapciği_16736_492081.PDF (02.09.2023).
150. TÜRSAB. (2020). Türkiye ve dünya turizmi değerlendirmesi. Erişim adresi: <https://www.tursab.org.tr/assets/assets/uploads/arastirmalar/covid-19-surecinde-turkiye-ve-dunya-turizmi.pdf>. (02.09.2023).
151. Tüzünkan, D. (2015). Düzgün iş'in hedefleri açısından Türk turizm sektörünün genel özellikleri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(29), 241-251.
152. Uğuz, S. Ç. (2012). Göç ve turizm: Türkiye-Almanya örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 177-185.
153. United Nations. Statistical Division. (2010). *International recommendations for tourism statistics 2008* (No. 83). Statistical Papers (Ser. M).
154. United Nations World Tourism Organization. 2008. *Glossary of tourism terms*. Erişim adresi: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>. (30.07.2023).
155. Uslu, F., & Demir, E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: Derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 289-299.
156. Ustakara, F. (2022). *Turizm sektöründe halkla ilişkiler*. İksad Yayınevi, Ankara.
157. Ünlüönen, K., & Şahin, S. Z. (2011). Turizmde istihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 1-25.
158. Vanhove, N. (1981). Tourism and employment. *International Journal of Tourism Management*, 2(3), 162-175.

159. Vikipedi. (2024). *İstanbul*. Erişim adresi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul>. (16.03.2024).
160. Williams, A. M., & Hall, C. M. (2000). Tourism and migration: new relationships between production and consumption. *Tourism geographies*, 2(1), 5-27.
161. Williams, A. M., & Hall, C. M. (2002). Tourism, migration, circulation and mobility: The contingencies of time and place. In *Tourism and migration: New relationships between production and consumption* (pp. 1-52). Dordrecht: Springer Netherlands.
162. World Tourism Organization. (2010). *Tourism and migration: Exploring the relationship between two global phenomena*. World Tourism Organization. Madrid, Spain.
163. Yapi.com.tr, (2022). *İstanbul, Nasıl Avrupa Kültür Başkenti Oldu?*. Erişim adresi: http://www.yapi.com.tr/haberler/istanbul-nasil-avrupa-kultur-baskenti-oldu_96531.html. (16.03.2024).
164. Yazgan, I., & Oktay, K. (2022). Konaklama İşletmelerinde Çalışan İş Görenlerin Yabancı Dil Becerilerinin Geliştirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 879-897.
165. Yılmaz, F. K., & Ergül, S. (2021). Sağlık Politikası Analizi: Göçmen Sağlığı Kapsamında Suriyeli Sığınmacılar. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 119-128.
166. Yıldız, Z. (2011). Turizmin sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71.
167. Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(2), 1685-1705.
168. Zaidan, E., & Wall, G. (2013). Mobility, Migration and Tourism. *Trends in European Tourism Planning and Organisation*, 60, 351.
169. Žigo, A., Gabruč, J., & Juvan, E. (2017). Employment experience of immigrant workers in tourism. *Academica Turistica-Tourism and Innovation Journal*, 10(2), 151-165.
170. Ziya, O. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99(232-233), 201.

EKLER

EK-1 Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13.02.2024-170253

T.C.

ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma Etiği Kurul Kararı

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	KARAR TARİHİ
02	14	12.02.2024

Karar Numarası: 2024/01

Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ'ün Danışmanlığını yaptığı yüksek lisans öğrencisi Joud Noyal'ın Araştırmanın yürütücüsü olduğu 01.02.2024 tarihli ve 6230 E. No'lu “**Göçmen Çalışanların Turizm Sektöründeki İstihdam Deneyimleri : İstanbul'da Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma**” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ait etik kurul başvurusunun görüşülmesi istemi.

Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ'ün Danışmanlığını yaptığı yüksek lisans öğrencisi Joud Noyal'ın Araştırmanın yürütücüsü olduğu 01.02.2024 tarihli ve 6230 E. No'lu “**Göçmen Çalışanların Turizm Sektöründeki İstihdam Deneyimleri : İstanbul'da Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma**” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ait etik kurul başvurusunun fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölççeğine ilişkin sorumluluğun başvuruçuya ait olmak üzere araştırma süresince uygulanmasının **etik olarak uygun olduğuna** oybirliği ile karar verildi. **12.02.2024**

(e-**imzalıdır**)

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
Kurul Başkanı

(Mazeretli)

Prof. Dr. Kamile DEMİR
(Kurul Başkan YRD.)

(e-**imzalıdır**)

Prof. Dr. Mehmet AK
Üye

(e-**imzalıdır**)

Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ
Üye

(Mazeretli)

Prof. Dr. Seymur AĞAZADE
Üye

(e-**imzalıdır**)

Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI
Üye

(e-**imzalıdır**)

Prof. Dr. Kemal VATANSEVER
Üye

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır..

EK-2 Çalışmada Uygulanan Görüşme Soru Formu

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI GÖRÜŞME FORMU

Sayın katılımcı,

Bu soru formu “Göçmen Çalışanların Turizm Sektöründeki İstihdam Deneyimleri: İstanbul’da Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezine veri sağlamak amacı ile yapılmaktadır. Vereceğiniz cevaplar yüksek lisans tezinde kullanılacak olup elde edilen veriler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır.

Genel Bilgiler:

1.Yaşınız?

18 yaş altı () 18-35 () 36-50() 51-65 () 65 üstü ()

2.Cinsiyetiniz?

Kadın () Erkek ()

3. Uyuşunuz?

Suriye () Irak () Filistin () Mısır () Lübnan () Afganistan () Diğer.....

4. Medeni durumunuz?

Bekar () Evli () Varsa Çocuk Sayısı ()

5. Eğitim durumunuz?

İlkokul/Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek lisans/Doktora ()

6. Türkiye’ye göç etmeden önce hangi mesleğe sahiptiriniz?

Öğrenci () Mühendis () Doktor () Serbest Meslek () Emekli ()

Ev Hanımı () Çalışmıyor () Diğer.....

7. Kaç dil biliyorsunuz?

Arapça () İngilizce () Türkçe () Kürtçe () Diğer.....

8. Türkçe seviyeniz ne düzeydedir?

Başlangıç () Orta () İleri ()

9. Türkiye’de yasal statünüz nedir?

Geçici Kimlik () Çift Vatandaş () Kısa Süreli İkamet İzin Kartı ()

EK-2 Çalışmada Uygulanan Görüşme Soru Formu (Devam)

İnsani İkamet İzni () Öğrenci İkamet İzni () Diğer.....

10. Kaç yıldır Türkiye’desiniz?

1-4 yıl () 5-8 () 9-12 () 12 yıl ve üzeri ()

11. Neden Türkiye’ye göç etmeyi tercih ettiniz?

Sınır komşu ülke olduğu için () Ailem/akrabalarım olduğu için () Kültürel
yakınlığı olduğu için () Güvenli olduğu için () Diğer.....

12. Neden İstanbul’a göç etmeyi tercih ettiniz?

Çalışmak/İş bulmak için () Ailem/akrabalarım olduğu için () Eğitim için ()
İş fırsatların çeşitliliği için () Şehrin güzelliği ve doğallığı için () Diğer.....

İş Arama Süreci ve Çalışma Kosulları:

1. İş arama sürecinizi anlatabilir misiniz? Herhangi bir kurumdan destek aldınız mı?

.....
.....
.....

2. Hangi departmanda/işletmede çalışıyorsunuz?

.....
.....
.....

3. Ne kadar süredir turizm sektöründe çalışıyorsunuz? ve neden turizm sektörü tercih ettiniz?

.....
.....
.....

4. Turizmde mesleki deneyiminiz var mı?

.....
.....
.....

5. Çalışma şartları nasıldır? (Geçici, mevsimsel, uzun süreli ise, haftada kaç gündür ve günde kaç saattir çalışıyorsunuz)?

.....
.....
.....

6. Gelir durumunuz nasıl? Maaşınız zamanında ödeniyor mu?

.....
.....
.....

7. İş ortamı anlatabilir misiniz? İşverenin ve iş arkadaşlarımızla olan ilişkiniz nasıl?

.....
.....
.....

8. Çalışırken herhangi bir sorun yaşadınız mı?

EK-2 Çalışmada Uygulanan Görüşme Soru Formu (Devam)

.....
.....
.....

9. Sağlık sorunu yaşarsanız nasıl çözersiniz? Sağlık sigortanız var mı?

.....
.....
.....

10. Turizm sektöründe çalışmaktan memnun musunuz? Bu işte devam etmeyi düşünüyor musunuz?

.....
.....
.....

11. Sizce neden turizm sektöründe göçmenler istihdam edilmektedir?

.....
.....
.....

Göçmenlerin Geleceğe İlişkin Beklentileri:

1. Turizmde kariyer hedefleriniz var mı? Gelecekte neler yapmayı düşünüyorsunuz?

.....
.....
.....

2. Gelecekte ülkenize geri dönüp turizm faaliyetlerine devam etmeyi düşünüyor musunuz?

.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Joud NAYAL

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2023-Devam ediyor, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/Uzman Yardımcısı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
- 2022-2023, Operasyon Servisi/Gişe Yetkilisi, Albaraka Türk Katılım Bankası
- 2021-2024, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı
- 2021-2022, Uluslararası Hasta Hizmetleri/Arapça Tercüman, Medipol Mega Üniversite Hastanesi
- 2016-2021, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Lisans Programı

Yabancı Dil Bilgisi:

- Arapça: Anadil
- İngilizce: Orta